

C. S. SCHURTZFLEISCHII

Epitomes Historicae

à

JO. SLEIDANO

caepae,

Deinceps ad annum
cIo Ibc LXIX.

productae,

Nunc ad An. cIo. Ibc. XXVI.

prolatae

Series, rerum temporumque
Ordine confecta.

Per hoc tempus concilia-
 tis iterum animis præpoten-
 tium regum, qui Europam
 ferè in partes trahunt, Bur-
 gundia in primis & Belgium, finitimæq; et-
 jam Germanicæ ditionis provinciæ, receptâ
 1668. ex formulâ pactionis Aquisgranensis
 tranquillitate lætabantur. Cujus maturan-
 dæ multas & graves causas rex Christianissi-
 mus habuit, propterea quòd Angli Batavi-
 que pro Hispanorum defensione annite-
 bantur, fœdusq; cum Svedis pacti, negoti-
 um hoc summâ cum curâ studiôq; conficie-
 bant. Quibus rebus etsi ille graviter est of-
 fensus, tamen fœderatorum auctoritati po-
 stulatisq; concessit, & ultionem quieti pu-
 blicæ remisit ad tempus, expectans occasio-
 nem quâ destinata exequeretur, & in au-
 ctiores ejus fœderis, quod triplex dici cœ-
 ptum est, repertô belli titulô vindicaret. Id
 quemadmodum acciderit, quibusq; con-
 siliis assecutus fuerit, referri attinet, ut
 unde initia causæque ejus belli ducendæ
 sint

sint, sine difficultate intelligatur. Etenim
 Galliaë rex Ludovicus XIV. haud æqvô a-
 nimo ferebat, se impediri, qvò minùs fru-
 ctum caperet ejus Juris, qvòd sibi connubi-
 nomine in Brabantiam, cæterosqve Belgii
 Hispanici principatus obvenisset: videbat
 autem Batavos securitatis suæ rationes ab
 Hispanorum fortunâ minimè esse se junctu-
 ros, ut qvi & svasores præcipuè & focii fœ-
 deris sibi tam suspecti maximèq; invisi fuif-
 sent. Itaq; obicem hunc amovendum ratus,
 omnes vires studiumq; eò impendit, ut re-
 gem Angliæ Carolum II. amplissimis mu-
 neribus, & multis eam ad rem oblatis con-
 ditionibus sibi conciliaret. Qui etsi princi-
 pio his destinatis obnitebatur, & suspicio ni
 etiam locum dabat adeò, ut per legatum
 exquireret, qvorsum tot tantiq; regis Chri-
 stianissimi navales apparatus spectarent:
 tamen precibus promissisqve victus, ejus
 consiliis conatibusq; annuere tandem cœ-
 pit, recordatione superioris offensæ, damni-
 que nuper in Tamesi accepti recentiori me-
 moriâ acriùs in vindictam stimulatus, & in-
 staurandæ insuper propinqvæ domus
 Com-

commodâ hac occasione usus. Ad hæc veteres, & tunc denuò excitatæ æmulationes controversiæq; super commerciis coloniis-que transmarinis, nec non super demissione applustrium piscationeq; halecum, tanquam auctoramentis imperii maris jam dudum agitatae atq; tunc renovatae lites multum ad abalienandum Angli animum valuerunt: præsertim quòd speciosis rationibus à Colbertiò hujus instituti causâ in Angliam missò exaggerabantur. Inter hæc limes Rheni armis Lotharingicis hucusq; perturbatus, 1669. pacem recepit. Duxq; Carolus auctoritati Cæsaris, & voluntati regis Gallia reconciliationem concordiaë flagitantium cessit, qui palatini fines hostilem in modum divexaverat, postquam se passus est adduci ad eligendas partes belli Wildfangici, cujus hæc origo fuit. Querebatur Johannes Philippus, Moguntiaë pariter & Wormatiaë Herbipolisq; Antistes, sumere id sibi Carolum Ludovicum, Electorem Palatinum, ut ex præscriptò cujusdam privilegii homines in suis accolarumque Principum & imperii Ordinum regionibus
pro-

proprios faciat mancipetque : id vero magno cum suo damno conjunctum esse, & ad injuriam ditionis suae finitimorumque pertinere. Simul allatae sunt rationes, cur id ferre nequeat : siquidem nemo Principum committere debeat, ut jura certis territoriorum finibus descripta quovis modo oppugnentur, ac populi suis legibus parentes ejusmodi onere molestiisque afficiantur, ut sibi justum debitumque tributum pendere ne possint. At reclamabat Palatinus, antiquis tabulis, & usu temporis memoriam excedentis, possessioneque nunquam interrupta fretus. Cujus causa quamquam justissima erat, tamen nimis fervide acta plebisque videbatur, quod hoc ejusmodi negotium esset, unde graviores motus excitari potuissent, nisi Galliae & Svediae reges titulo sponsores pacis Westphalicae, ut quae restitutio omnium Palatinatus Rhenani jurium sanciretur, commodum se interposuissent, & per legatos, qui arbitratorum partibusungebantur, eam tam insignem magnique momenti controversiam decidissent. Equidem docebat

cebat Palatinus, nil ab jure suo alienum, nec aliquid extra, nedum contra privilegium ab se quæri: sed jus à multis seculis familiæ suæ attributum firmatumque propugnari: tum verò privilegium mancipandi homines, quod Wildfangiatum nominant, non ab se confectum, nec recens acquisitum, nec dolo malo impetratum, neque in ullius injuriam adhibitum fuisse, quippe quod vetustate & benignitate Cæsarium quasi robore se tueretur: etenim jam diu ante Wenceslaum illud proditum domuique Palatinæ impertitum, ab eò usque tempore certum ac stabile permanfisse, atque à Maximilianò I. Carolò V. Ferdinandò I. Maximilianò II. Rudolfo II. Matthiá, Ferdinandò III. & demum à Leopoldò hodiernò Cæsare publicis iterum tabulis rituque beneficiariò solenniter corroboratum, & quasi per manus à majoribus traditum, ac omni jure ad se delatum, & nomine titulòque privilegii retentum, securèque & citra periculum violandorum alienæ ditionis finium possessum fuisse.

Vix

Vix dum Germania, quæ à Rhenò alluitur, discrimini erepta erat, cum aliud, idque majoribus viribus ab rege Galliæ ceptum, ac deinde Aquisgrani compositum bellum conversioni rerum Lotharingicarum profuit, vicinisque ingentem metum, neque eò minus periculum Germanis attulit, Hispanos autem Belgasque submonuit, uti maturè cogitarent, quid ex ruinis finitimi Ducis Belgio Burgundiæque expectandum esset. Utque series rerum justis intervallis distincta, ordine temporis actorumque sibi respondeat, prius expeditionis in Belgium Hispanicum susceptæ summa capita attingenda duxi, quàm de commutatione Lotharingiæ commentari incipiam. Atque verò Christianissimus rex omne causæ suæ præsidium in jure moribus Brabantiae introductò, quod devotionis dicitur, collocabat: idque eò spectabat, ut Mariæ Theresiæ conjugii suæ, tanquam natu maximæ Philippi IV. regis filiae principatum Brabantiae, & plerasque alias Belgii Hispanici provincias, velut lege nascendi debitas vindica-

careret. Verum Hispani obtendebant religionem pacti jurati, quò Maria, priusquam regi Galliarum nuberet, omni Brabantiarum successione jure sese abdicasset. Præterea successorem istam iniquè peti, quæ cum rationi juris communis, tum exemplis domesticis planè adversetur: nullum enim fœminis, maxime Principum stirpe natis, esse succedendi locum, quoad aliquis virilis sexus hæres superesset. Quin etiam de hoc jure devolutionis sic existimari oportere, ut Principibus libera ejus abrogandi facultas relinquatur, quippe qui id interdum pro utilitate reipublicæ mutaverint, ut minimum effectus ejus sublatus extinctusque fuerit. Et si vel maxime aliquid hujusmodi in Brabantiam fancitum fuisset, tamen supremam de eò cognoscendi & statuendi potestatem fore penes Cæsarem atque imperium, in quorum fide clientelamque citra dubitationem esset Brabantiarum ille principatus. Indè ergo intelligi, non fuisse idoneas Gallicæ irruptionis causas, nec modò Hispanorum jus, sed etiam Germaniarum, à cujus beneficiò &

tutelâ hic Principatus dependeat, autoritatem læsam esse. Mox aliud postulati Gallici caput erat, quod Hispani contra pactum constitutæ dotis admisissent, quodque in morâ ejus solvendæ fuissent, neque præstitutô tempore fidem suam liberâssent. Sed Hispani omnem doli suspicionem amoliti affirmabant, omni tempore locôque ad pecuniam nomine dotis solvendam paratos instructosque se fuisse, dummodo Galliæ rex tempestivè, & ut moris inter cultos Europæ populos, ac præcipuè cognatos vicinosque reges esset, rite solenniterque se interpellasset. Dehinc controversia armis disceptata est, cui finem attulit pax Aquisgrani conventa, ad quam accipiendam rex Galliæ non tam ratione aliquâ, quàm metu fœderis triplicis est inductus. Dum hæc ibi agebantur, in Hungariâ res Protestantium inclinatæ sunt, dantibus id operam plerisque Episcopis, ut unâ lege religioneque omnes continerentur. Quod Prorestantibus innocentiam obtendentibus eo gravius accidit, quia sacra, & bona possessionesque ecclesiasticæ multis

& va-

& validis regum suorum diplomatis sibi addictæ approbatæq; essent. Eò Cæsaris Leopoldi opem invocabant, præfati patriæ amorem, regiꝛve fidem jurejurandò astrictam servasse, ac id semper studuisse, ut rerum novarum studium ab se alienum esset. Apud Sarmatas Johannes Casimirus ætate curisq; fractus agitatum in animò abdicationis consilium non sine admiratione q̄verelâqve procerum ejus regni effectum dedit, Gallis necessitudine amicitiaqve adeò innexus, ut eum propè facti pœniteret, postquam animò providebat, alium, quam ipse destinasset, successorem designatum iri. Eò regnante Cosacorum defectio opes potentiamqve Poloniae vehementer debilitavit: hinc Tartarorum irruptio secuta, magnam calamitatem vastitatemqve attulit, cujus & molem & invidiam sustinuit Johannes Casimirus, quippe ejus auctor impulsorqve creditus, ut alieniores Ordinis equestris animos in obsequium redigeret, vimqve faceret libertati: sed istud crimen publica epistolâ diluit, falsasqve de se opiniones refellit. Tum Lubomirskianis

motibus, quos ob evahendum in fastigium regni ducem Engvianum Ludovica Maria fovisse dicebatur, defunctus tandem miseriam molestiarumque omnium portum in Galliam, cujus commoda apud suos confectatus fuerat, quæsit. Ejus in locum suffragiis præcipue Ordinis equestris promotus est Michaël Korybutus Viesnievicius, Princeps rerum fortunam quidem tenui, at suarum rerum ita fatagens, ut procul omni prensatione supremum ejus regni magistratum iniret. Neque sic tamen odia invidiamque effugere potuit, quippe domi ab æmulis, foris à Turcâ lacesitus, quas res adversas magnam vi animi constantiamque pertulit, & affinitatem Austriæ honori esse sibi duxit, atque incertos dubiosque temporum suorum casus consiliis Andreae Olso Wskii præmunitus lenivit quodammodo ac superavit. Interim Veneti suis accitisque ex Germaniâ & Galliâ auxiliis obsidionem urbis Candiaæ sustinebant, postquam triremibus in mare missis Turcarum vires hætenus distinuerant infulasque Archipelagi deprædati fuerant, Sed quia Bellifortius
infe-

infelici audaciâ rem perdidit, & cæſo cœo, Galli domum repetebant, odiaqve ſubinde inter defenſores gliſcebant, & valli atqve propugnaculorum ruinaſpem animumq; Italis adimebant, & Germani etiam pugnantes deferebantur, Veneti ad ultimum tam diuturno ſumptuoſoq; bello non ſufficiebant: deditio his conditionibus facta eſt, uti Reſpublica Veneta præſidiô deductô, de regni Cretenſis poſſeſſione decederet, & ſibi duntaxat haberet inſulas portuſqve Sudam, Spinam longam & Carabuſam.

Vix Belgæ recuperatâ pace fruebantur, cum 1670. belli conſilia in ducem Lotharingiæ convertuntur, quippe qui apud Chriſtianiſſimum regem delatus, quaſi idageret, ut conſilia in perniciem regni ipſius compararet, magnum ejus odium offenſionemqve incurrit. Cum enim firmandi ad Rhenum limiis, conducendiqve exercitus imperialis rationes atqve conſilia per legatum in Comitibus Ratiſbonæ habitis expoſuiſſet, tum ab ſtedi non aliter acceptum eſt, quàm ſi fidem beneficiarîi Principis feſelliſſet. Verùm

abalienati regis animi indicia, quorum
 causæ aliundæ sumtæ ostendebantur, ita
 leviter movebant ducem, ut invadendæ
 regionis suæ periculum vix suspicione
 assequeretur. Præcipua capita, quæ in
 disceptationem veniebant, hæc fuerunt:
 nempe fœdus pacemque apud montes
 Pyreæos initam violâsse, neque condi-
 tionibus clientelæ Barrensis stetitisse:
 quin imò de damnò Galliæ inferendò
 cum hostibus æmulisque ejus consilium
 cepisse, regisque justa postulata respuisse:
 ad hæc ad disturbanda Mediomatricum
 vicinorumque dittonis Gallicæ populo-
 rum commercia operam studiumque at-
 tulisse, veteres item provinciæ suæ ter-
 minos movisse, & regis missionem co-
 hortium militarium flagitantis auctori-
 tati illusisse, atque alia multa præter &
 contra ejus voluntatem tentâsse, rebus-
 que his concitandorum motuum occa-
 sionem captâsse. E contrariò Lothar-
 ringus omni studiò & multis rationibus
 affirmabat, sese in fide semper & sanctè
 perstitisse, ac juris beneficiarii rationes,
 in quantum nomine ducatus Barrensis
 ad

ad regem pertinerent, diligenter custodivisse, nihilque adeò lædendi regis causâ fecisse: eò minùs de proferendis jurisdictionis suæ finibus cogitâsse, nec nisi præter meritum termini moti, commerciorumque & vectigalium imminutorum invidiam sese sustinere: militem quoque non ad maieficia injuriasque Galliæ inferendas conscripsisse, sed in eò regi morerem gessisse, quippe qui per legatum Aubevillium eam in sententiam se adduxisset, uti aliquot cohortes compararet, quæ Moguntino Erphordiam obsessura suppetias ferrent: hoc ut amorem studiumque demonstraret, petente ab rege impetratâ curavisse: itaque in hujus negotii suscepti parte nil contra pacem ad montes Pyrenæos firmatam admisisse: quanquam nec à verâ ejus interpretatione abeat, si defensionis suæ causâ arma sumat, eò quòd sibi omni jure liceat, repellere vim regionesque suas tutari. Nam quòd conventum esset de copiis ab se dimittendis, ad illud duntaxat tempus spectare, quò inter Gallos Hispanosque de pace restituendâ agebatur.

Demum

querebatur, non datum sibi fuisse spa-
 tium deliberandi, nedum satisfaciendi
 regis postulatis, ac transigendi de rebus
 mutuò controversis, quod tamen vel ma-
 ximè justum atque æquum futurum fu-
 isset, etiamsi aliquid præter officium &
 contra pactum fecisset. Sed quia rex
 occasionum gnarus, prævidebat expe-
 ditionem fore haud difficilem, & sciebat,
 majus bellum paraturo Lotharingiæ oc-
 cupationem esse utilissimam, eò cum
 summò imperiò misit Franciscum Cre-
 quium, qui eam totam subegit, Ducem
 ipsum in captivitatem redactus, nisi
 arrepta opportunè fugâ salvus ad Ger-
 manos evasisset. Cujus restitutio cum
 Cæsari atque Ordinibus imperii visa es-
 set justissima, tum pro eò apud regem
 legatione publicâ & solenni, quam Go-
 deliebio Vindischgræzio Comiti man-
 daverant, graviter intercesserunt: at to-
 tum hoc negotium, repulsâ mox latâ,
 irritum, majorisque offensæ initium fuit.
 Equidem judicabant, ad honorem existi-
 mationemque suam pertinere, uti dux ere-
 ptas regiones recuperaret, siquidem illi
 tum

tum propter Lotharingiam patrociniū, tum propter Marchionatum Nomenium juris beneficiarii fructus constare deberet. Ubi autem contrā evenit, quā sperabant, creditum est, istis rebus strui gradum potentiae in Belgium proferendae, Burgundiaeque universae in imperium Gallicum redigendae.

Cum talis esset rerum Lotharingicarum facies, praecipue Hispanis periculum ante oculos versabatur, quod vires suas bello impares, diversaque Procerum studia reputarent, quando vel unius Johannis Austriae offensa illorum temporum statum immutare potuisset. Sed is solitudinem suam Saragoſſae praesentemque fortunam amore patriae constanter tulit, opportunèque tunc Johannes Dominicus Zuniga, Comes Monteregeus in Belgium ditionis Hispanicae missus, sollicitam ac tampeſtivam malorum imminuentium cogitatione susceptam, lapsas prope res fide vigilantiaque sua instauravit, & rumorem antehac de permu- tando cum Gallis Hispanicò Belgiò nuper vulgatum adventu suo inanem esse

comprobavit, quippe non passuris Hispanis, ut hęc tali permutationis pacto fœderum clientelarumque Germanicarum fructus in posterum sibi eripiatur. Eodem tempore rex Anglię ob retinendam Belgii Hispanici pacem, operã Gvilielmi Templii diu expetitur fœderatę defensionis negotium planè tandem confecit, ut periculum, quod Hispanis impendebat, conjunctis viribus anteverteretur: sed postquam Hispanorum rebus provisum videbatur, non eadem causa ratioque pro defendendis contra externam vim Batavis valuit, propterea quod iis novę subinde offensiones concitabantur, quibus non multo post grave luctuosumque bellum inter ipsos atque Anglos est accensum.

Major tunc rerum mutatio Hungarię impendebat, postquam aliquot illius regni Proceres in custodiam missi, atque perduellionis postulati sunt, eò quod regi suo insidias struxissent, & voluntate consiliisque barbaris hostibus se conjungere studissent, eamque in rem à Gremonvillio sollicitati, dissidiorum causas quęsivissent, atque

que patriam his molitionibus conturbatam in externum dominatum redigere conati fuissent. Quarum destinationū auctor Franciscus Nadasdius habitus est, qui interceptō, quem prensabat, Hungariæ Palatinatu, offensus dicebat, jura privilegiaque ordinum peti, unde post magna rerum conversio est secuta.

In Daniâ Christianus V. regnum plenô hæreditariôque jure ad se transmissum auspiciatus, immotus fuit contra partes, quæ illi fœdere triplici eligendæ à generalibus F. Belgii Ordinibus offerebantur: At Suedi, cum viderent firmioribus præfidiis ad pacem opus esse, fœderi, quô Belgii Westphaliæque tranquillitas propugnaretur, nomen dederunt, & alterô post annô per legatum quoque in conventu Bilefeldiensi pronuntiârunt, eam esse finitimæ Galliæ potentiam, ut hæc sola Germanis pertimescenda esset. Sed procedente tempore hæc consilia longè alium, ac fœderati sibi persvaserant, exitum habuerunt. Polonia ad res sibi propiores conversa,

CO-

comiterque excepta Batavorum legatione, nullò fœdere tenere voluit, quòd regis dignitas peteretur Ordinum disidiis, rei que publicæ securitas incursionibus barbarorum convelleretur, Ac tunc quoque apud Moschos omnis quies tranquillitasque sublata erat, postquam Stephano Ratzino obscuri generis viro, & audaciâ ultioneque fraternæ necis incenso societas Cosacorum perduellium hanc sceleris exequendi viam patefecerat, ut universo illus gentis imperio exitium moliretur, & prope debellatis Casanò atque Astrachanò regnis, ad invadendam Moscuam, caput rerum, magnis viribus copiisque auctus contenderet. Neque tunc extra discrimen fuit Africa, quam Taffiletta quidam torrentis instar pervardebant, metumque pariter Barbariæ regulis atque Christianorum coloniis clientelisque incutiebat,

Propius Germaniam tangebant restitutio Comitis Nassovii Sarapontani, quæ post longam acremque disceptationem decretò publicò imperii ad exitum perducta est, ut majoribus malis, quæ occu-

cu-

cupatâ Lotharingiâ ingravescabant, præ-
verteretur, comitatusque iste unâ cum
castrô Homburgensi vero ac pristino do-
mino, ut jus fasque erat, redderetur. Id
quoque tunc ad periculum suum perti-
uere existimabant Belgæ, quòd Antistes
Coloniensis vicinæ urbi, quæ jam à multis
inde seculis libera fuiq; juris fuit, novum
opus nunciaret, quasi munitiones moles-
que recens structas protulisset in suos fi-
nes: sed purgare se Colonia, & contra
ea, quæ ex capite violatæ ditionis adfere-
bantur, publicè obtestari cœpit; neque ur-
bis causam deseruit Cæsar, finitimique Bel-
gæ huc spectabant, ut quia ea urbs multa-
rum rerum, præcipue mercaturæ utilita-
tibus conjuncta secum confociataque
esset, præterea aditum ad suos fines pate-
faceret, majori præsidio firmaretur:
Quippè qui verebantur, ne Galliæ rex,
qui vectigalia, quæ nomine mercium Ba-
tavarum pendebantur, intenderat, ac præ-
ter morem consuetudinemque superio-
rem vehementer oneraverat, bellum sibi
conflaret. Eò igitur rerum statu F. Bel-

gæ securitatem urbis haud negligendam ducebant, & quanquam ex eò quoque parari sibi invidiam sentiebant, tamen periculi avertendi causâ pro eâ urbe summo-pere annitebantur, & Rhenobercam quoque, repugnante licet acriterque reposcente Antistite, propter evidentem metum retinebant, ut si is forte, quod tum suspicabantur, partium Gallicarum futurus esset, ne aperire hosti venienti aditum, bellumque in viscera sua transferre possêt. Haud minor ducum Gvelficorum sollicitudo erat, quibus super antiquo patrociniû clientelaris jure, quod ratione Huxariæ, urbis ad Visurgim in diœcesi Corbejensi sitæ, quadringentis fere annis possederunt, lis movebatur: cujus compositio etsi quidem in annum sequentem est rejecta: tamen Duces submonuit, uti propter accipites instantium temporum casus de Brunswigâ, siue quâ domi tutis esse non liceret, in ditionem postliminiò redigendâ cogitarent, quippe quæ non modo patrimonii sui principalis pars essêt, sed etiam ad reducendam concordiam, redintegrandasque vires

vires suæ domus, & stabiliendam imprimis *Circuli*, quò continerentur, securitatem valeret.

1671. Verùm Gallia rex, ubi Lotharingam redegerat in potestatem, omnes urbes arcesq; ejus validis præfidiis firmavit, deinde civibus incolisq; universis edixit, uti omnis impofterum provocatio ad tribunal Metense fieret, nec alia, quàm regis mandata reciperentur: si contra eveniret, proditæ violatæque reipublicæ crimen esset. Postea expeditionem animi causâ in Flandriam suscepit, cujus nomine ut in vicinorum suspicionem ne incideret, causam præ se tulit, quòd cupido se incensisset videndi, quæ ex Belgio Hispanicò in suam ditionem redacta essent, cum ut cognosceret de conditione suorum finium, tum ut curaret, si quid ad firmandos eos reperiri compararique posset. Eò consilio ad regem Angliæ Rhenique accolas principes dimissi erant, qui indicarent, quamobrem ea profectio susciperetur: idque eò valuit, ut metum suspicionemque amoveret, Fæderatosque Belgas incertâ pacis expectatio-

tione suspensos relinqueret, quibus hoc grave sumtuosumque fore præsciebat. Et si enim pacis hęc annõ retinendæ significatio ipsis data est, tamen commutationem regis voluntatis, conversionemque insequentium temporum facilè multis indiciis præsentiebant. Neque ignorabat novus Belgii rector Monteregeus, quid ex eâ re futurum esset, si regi Dunkerkam profecturo fortuna occasionem daret, ut ex destinationum successu negligentiaque sua animum sumeret. Sed siue id rex ferio noluit, ne si pacem Aquisgranensem frangeret, Hispanorumque fœderatos in se concitaret, siue expeditionis ludicrum hoc esse voluit, ut futurum grave memorabileque bellum ante significaret, siue opportunitatem in aliud tempus differendam statuit, ut urbibus præfectorum animos ad se inclinaret, fama ejus adventus non mediocriter finitimos commovit, maximeque sollicitum habuit Monteregeum, ad quem nuncii de prodicione instructisque insidiis hinc inde afferebantur: augebant periculum Cregvii cohortes, quum ex Lotha-

tharingiá progressuræ, per Belgii Hispani-
ci fines transitum postularent, quem ten-
tare etiam posse videbantur. Apud Ba-
tavos æquæ salutis suæ anxios supplicati-
ones publicæ sunt indictæ, simulque
cceptum consilium de custodiendis rei-
publicæ finibus, & præparandis militiæ
rebus, accersendisque sociorum auxiliis,
si rex in proposito inferendi belli perseve-
raret. Utque ratio defensionis expe-
dita esset, non cessarunt Batavi sollicitare
Anghum, ut foedus, quod ad infringendos
hostis conatus aptissimum erat, non modò
ratum porrò haberetur, sed etiam de inte-
grò conditionibus multò arctioribus fir-
maretur, sociique ejus ad ferenda mutuo,
si necesse esset, summis viribus auxilia ob-
ligarentur. Sed quia id ejusmodi videba-
tur Anglis, ut non tam ad sua, quam ad
Batavorum commoda dirigeretur: præ-
tereà superiores, nec dum obliteratedæ offen-
sæ identidem animis ipsorum occurrebant,
& pacis quoque ex parte suâ securi esse pote-
rant, & si bellū cuperent, majora ejus præ-
mia apud Gallos ostendebantur, regniq; il-
lius,

lius, quod ad vicinorum fortunam permultum potest, superior curia non peræq; studebat Batavis, ac spes de eâ fuerat, apertius sentire cœperunt, fœdus æquamque amicitiam ejus gentis non diuturnam fore.

In Hungariâ statutum est in eos exemplum, qui crimen in regem admissum primò, excusandò amoliri, deinde agnoscere deprecariq; cœperunt, in quorum numero erant aliqui illustri locò nati proceres, Franciscus Nadasdius, Petrus Zriniius, Franciscus Frangepanius, de quibus & sociò ejusdem delicti Johanne Erasmo Tattenbachio sumtum est supplicium: bona partim fisco addicta, partim aliis attributa, nominatim dynastia Reinsteinensis devoluta ad Erandenburgicum, tanquam Antistitem Principemque Halberstadiensem, à quò antehac lege beneficiariâ pendit. Reliquæ clientelæ, quæ ditione Comitatus Blanckenburgensis continentur, ad duces Luneburgicos veros antiquosque earum dominos redierunt: illæ verò possessiones, quæ ad patrimonium domus Austriæ pertinebant, eòdem jure titulòque

que sunt à Leopoldo repetiti. Idoneos auctores habeo, istius conspirationis initia Annò M DC LV. coepta, inde sensim paulatimque collegisse vires, præsertim ab Annò M DC LXII. quò fide concordiaque maximè opus fuit ad reprimendos Turcas. Tum quoque Rex Poloniae multis difficultatibus impediabatur, quò minùs rempublicam discordiis bellòque fessam meliori loco collocaret, siquidem pleraque Regni negotia tam dissimiliter tractabantur, ut conatibus consiliisque ejus de reducendâ concordia recuperandisque Podoliae finibus minimè eventus responderet. Etenim Dorofzenkus jam eò perfidiæ processerat; ut socios militiæ manipulorumque ductores ad sacroamentum Turcis dicendum impelleret, Tartarosque ad incursiones faciendas instigaret atque ut castra conjungerent, missis Constantinopolin nunciis sollicitaret. Quippe alienâ calamitate ferocior factus, consilium ceperat Polonici Imperii ex Podolia exterminandi, quod lenitate, quæ ad retinendos

in officio Cofacos perapta erat, firmari potuisset. Melius cecidit Moschis, quod Razinum, qui maximas turbas excitaverat, per insidias captum supplicio affecerunt, Regnaque Asia, de quibus supra tradidi, in fidem recepta, ditioni suae rursus conjunxerunt. Atque ita tandem rapinarum, deprædationumque & caedium immanissimarum ibi finis est factus. Interim Germania futuri sollicita, de formulâ sanctionis perpetuae consultabat, quod tamen ejusmodi est deprehensum, ut propter dissimilitudinem studiorum voluntatumque Principum confici non potnerit. Ex quo non levis timor subit, praesertim ubi proximâ finitimaque spectabantur, nec amplius dubitari poterat, quin bellum pararetur Batavis, commerciis & libertate Regi Galliae invisis, eoque majus periculum adituris, quod in Germaniâ hostes pariter & amicos habituri essent, unde non posset non imminere ingens malum. Namque inter eos & vicinot Episcopos tales quotidiè æmulationes controversiaque intercedebant, quæ nul-

lam

lam solidam constantemque amicitiam patiebantur. Itaque periculi avertendi & pacis servandæ causâ in Imperii, Saxonixque inferioris, quæ proxime à discrimine aberat, conventu sedulo deliberatum fuit: capitum, de quibus tractabatur, summa hæc erat: uti communi securitati prospiceretur, militiæque ratio & modus definiretur: speciatim ut controversia Huxariensis, quæ superiori compositione transigi non potuit, decideretur: tum quicquid libertatis legibus, tranquillitati, commodisque publicis, ærario, vengalibus, conficiendæ pecuniæ, rei nummarix, constituendisque reipublicæ subsidiis profuturum esset, mature diligenterque curaretur. Post in tractandò Huxariensi negotiò tot tantæque difficultates ortæ sunt, ut arbitris ad id expediendum delectis multæ molestiæ exhiberentur, quæ sic tandem Bilefeldii sunt finitæ: ut Luneburgicum præsidium de urbe decederet, civesque & incolæ ejus gratiæ Antistitis Monasteriensis, qui eò tempore illic Abbatibus munus gerebat, permitterentur. Ce-

Ceterum Brunswiga dedere se coacta, jam obsequens erat Principi suo, ad quem jure majorum, à quibus condita acquisitaque erat, pertinebat, etsi procedente tempore multis immunitatibus privilegiisque ornata efferre se & propè pro libera gerere, Ducumque civile imperium auctoritatemque negligere cœperat, adjuta dissidiis superioribus, quibus Principes illius familiæ sæpenumerò distrahebantur. Contra Lubeca ditionis suæ pagos, veteresque possessiones, & Hamburgum quoque libertatem suæ urbis juraque omnia, quibus à potestate Ducum Holsatiæ exempta esset, tabulis à Leopoldo Cæsare summissis tutabantur. Haud minor sollicitudo fuit X. civitatum Alsatia, quæ etsi ratione obsequii civilis nemini, præterquam Imperio, obnoxia sunt, tamen Regi Gallia lege supremæ præfecturæ Hagenoënsis, pactò Monasteriensi, salvis tamen Imperii juribus, cessæ attributæque alligantur. Itaque ab iis Rex jusjurandum in ea verba conceptum exigit, ut inter eas, & ditioni Gallicæ subjectas urbes, parum

parum interesse videretur. Eâ de causâ arbitri utriusque partis voluntate constituti, certam formulam conscripserunt, juxta quam in posterum jurejurandô adstringerentur. Verum quia ab Rege Robertus Gravelius cum plenô mandatô ad id negotium perficiendum missus, nil modicum cupiebat, grave id Imperio accidit, resque hæc infecta mansit. Nam ita jam se firmaverat Rex, ut si juri suo non consideret, consilium à vi mutuari posset, subactâ quippe Lotharingiâ, & conciliatis stipendiô Helvetiis, contra Austriæ finitimorumque Principum metum satis superque munitus, quando aliâ viâ non satis Alfatix suæ cautum provisumque esse existimabat. Cùm verò hæctenus major Europæ pars inusitatos Regis terrâ marique apparatus spectaret, tum inter spem metumque anceps, insignem conversionem hoc præcipuè annô, qui ad evertendas propè Batavorum res fatalis fuit, expectare videbatur. Præterquam enim quòd fœderatum Belgium metu confusum dissensionibusque conturbatû fuerat, etiam Viennæ &

Ratisbonæ, imprimisque Mantuæ Carpetanorum trepidatum est, cum belli Batavis indicti, & regis Angliæ in easdem partes tracti nuncius afferretur: propter eam quod Batavi, quorum fortunæ rei-que publicæ inclinatio cum Austriæ Germaniæque damnò conjuncta erat, ad resistendum erant imparati numeroque copiarum impares, in quod periculum venerant partim culpam aliquot Procerum, qui magis ad perniciem Auriaci, quam curam belli defensionemque finium incumbebant, partim magistratum populique, mutuis inter se dissidiis atque diffidentiam, quæ imperiorum certè pestes sunt, nisi tempestivè evellantur ex animis penitusque deleantur. At externi hostes ex diversa causa bellum coeperant, nec perinde aliquid grave accidit regi Galliarum, ac recordatio foederis *triplicis*, Batavorum operam procurati, quod eò valuit, ut metu cogitationeque ejus rex prohiberetur, quò minus labenti in finibus Belgicis Hispanorum potentiam vim faceret, novamque calamitatem machinaretur.

Simul eum stimulabat ira erga popularis reipublicæ libertatem, quæ more Regum, cupientium Imperia addictiùs parentium, immodica ipsi visa est, præsertim ab eò tempore, quò utili ad pacem ratione id sibi sumsit, ut victorias viresque præcipuorum Europæ regnorum moderaretur, operamque daret, ut Galliæ Hispaniæque rationes sic æqualiter confectæ explicatæque essent, ut neutra ex alterius ruinis parare insignius robur magnitudinemque posset. Neque fuit leve odium, quod erga florentia illius gentis commercia conceptum diu continuavit cui monopoliorum injustitia prætexebatur: adeò ut nil æquè cuperet, quam ut institutâ apud suos Indiæ Orientalis societate, utilitates mercaturæ Batavorum iis in Regionibus diminuerentur, & quoquò modò impedirentur. Regi Angliæ iniquior Auriaci fortuna, quâ aditus ei ad præfecturam Batavam avitamque præfecturæ militaris dignitatem præcludebatur, non inter postremas belli inferendi rationes fuit. Injuriam, quæ ad Regem remque publicam spectabant, in hanc sententiam

tiam expositæ erant : nempe id propositum esse Batavis, ut frangant debilitentque Anglorum opes, commerciisque & coloniis ipsorum vastitatem inferant : docere hoc tot damna, quæ in utraque Indiâ ab iis accepissent : tum colonos ex fœdere restituendos, non modò non in integrum restituisse, sed ne ad se quidem remisisse, & si frequenter etiam interpellati remiserint, eos duntaxat inopes & paucos rediisse : præterea adversus imperii maritimi jus majestatemque fecisse, quando superiori anno clasfarchi ipsorum Anglis poscentibus, ut more veteri vela demitterent, pertinaciter restitissent, Regisque antiquum jus & simul honorem labefactassent, quodque satisfactionis præstandæ admoniti, conditiones ab Rege latas neglexissent, pactio nemque Bredæ nuper initam violassent, cujus vindicem oporteret esse Regem, ut firma perpetuaque ejus atque Regni jura conservarentur. Ex adversò fœderati Belgii Ordines affirmabant, omnes satisfaciendi rationes sese inituros, cupereque, ut su-
per

per eò negotiò æquis conditionibus quam-
primùm transigatur: de damnò, si quod
illatum sit, spondere se paratos ad resar-
ciendum fore: ablata sine morâ impen-
diòque reddituros: multa præter spem
voluntatemque suam accidisse, quorum
nomine purgare se possint, quæque e-
jusmodi sint, ut in posterum emendari
debeant: Fœderis Parisiensis cum Rege
Galliæ, & Bredani cum Rege Angliæ
icti magnam semper apud se fuisse reli-
gionem, & credidisse, navigationem at-
que commercia felicissima mansura, si
pari fide constantiâque pax servetur. Que-
relas de datis acceptisque damnis esse mu-
tuas, & si quid contra fecerint plerique di-
tioni imperioque suo subjecti homines, in-
jussu suò fecisse, semperque se declarasse
hunc animum, quòd fœdera sanctè custo-
dituri, & si quid etiam culpâ suorum fa-
ctum fuisset, nihil sive reconciliationis, si-
ve satisfactionis causâ recusaturi essent.
Verùm eà Regis utriusque indignatio fuit,
ut parùm abfuerit, quin liber ille sui que ju-
ris populus opprimeretur: Galliæ Rex, præ-

terquam quòd maritimis Angliæ viribus auctus erat, tripartitò quoque exercitu, quem accitis ex Italiâ, Helvetiâ, Angliâ, Scotiâ Hiberniâque cohortibus contractis, & Germanorum auxiliis firmaverat, federatos Belgas petiit, ac unò mense Junio totâ penè eorum ditione est potitus. Jamque eò ventum erat, ut omnes propè rebus suis desperarent, quum captis Cliviz urbibus atque arcibus, quibus fines earum regionum aperiuntur, occupatòque insulæ Batavorum aditu, & interceptò etiam propugnaculò Schenckianò, ex quò universi Belgii salus pendet, motisque in interiora castris, deditaque Nardena, Hollandiam intravisset. Ipsum caput provinciæ Amstelodamum confusâ multitudine discors, & proceribus subitò metu percussis, diffidens sibi sententiisque perignans, in extremum discrimen venit, regis, ut creditur, imperata facturum, si is quidem Ludovici Condæi dictis audiens, intermissâ Neomagi obsidione, festinatis itineribus ad urbem contendisset, & occasione pariter timoreque Batavorum ad id ince-

inceptum perficiendum tempestivè usus fuisset. Sed tunc primùm apparuit, opportunitate hâc semel neglectâ, omnem postea spem occupandæ Hollandiæ irritam fuisse, mirantibus etiamnum Batavis, quid fuerit, quòd hostis non haberet in cònsiliò fortunam, neq; occasione, cùm posset, uteretur. Sanè autem Batavis, ad ultima tunc redactis ista Neomagensis obsidionis mora maximè fuit utilis, ut quasi fatò quòdam interposita videri posset, quâ ipsis daretur colligendi se spatium, ne imparati subigerentur, neve redigerentur in externam servitutem. Quod periculum cur pertimescerent, nulla equidem fuisset causa, si quæ admodum memorabili exemplò Modena, ita reliquæ in limite urbes sese ad sustinendum hostis impetum comparassent, & itinera, quibus Rheni Isalisque ripæ adeuntur, firmassent diligenterq; custodivissent. Idque illic locorum eò minus difficultatis habet, quòd totus ille finitimarum urbium tractus fluminibus paludibusque clauditur, proximumque Belgium canalibus, & cataractis, quibus aqua in subjectum agrum

exonerari potest, abundat, & castris propugnaculisque naturâ & opere firmis continetur. Neque sic tamen evitarunt insidias Gallorum, quippe qui per speciem auxilii contra Antistitem Monasteriensem, superioribus annis Regi Angliæ fœdere conjunctum missi, omnem ejus regionis faciem interioremque statum cognoverant, simul & exiguam urbium annonam, debile præsidium, inopiam rei tormentariæ, omittas propugnaculorum munitiones, neglectamque rei castrensis curationem exploraverant: multò minùs eos celari potuit, quæ tribunorum militumque ingenia & deminutiones, quæque cohortium robora & vires essent: neque eos fugiebant procerum disfidia atque æmulationes, & grave Regis Angliæ vicinorumque Germaniæ Episcoporum in eam rempublicam odium, & plures ejusmodi difficultates, populo isti, siquidem externis auxiliis destitueretur, sine dubio, exitium allaturæ. Erat insuper ætatis ejus anni tanta siccitas, ut fluminum altitudini quoque officeret, tantaque

taqve fortunæ iniquitas, ut pleriqve, per quos rempublicam restitui defendiqve oportebat, sive largitionibus corrupti, sive repentinô hostis adventu periculiqve magnitudine perterriti stationes desererent, turpiqve fugâ elaberentur. Nec inter Provincias conveniebat, quippe quòd aliquas earum hæc irruptio adeò perturbaverat, ut erga eos, qui cum magistratu erant, odiô suspicioneqve ductæ hostem venientem non coactæ reciperent, quem arcere aditu reprimereq; potuissent. Multæ enim urbes prius de deditione egerunt, quàm oppugnantur: Ultrajectum hosti nondum promotis in agrum castris, conditiones obtulit, exemplô cæteris urbibus rei; publicæ perniciosô. Quæ dum ibi agebantur, Episcopus Monasteriensis injurias causatus, impressionem fecit in Transisalaniam, castraqve cum Coloniense, qui neutrius partis studium præ se tulerat, conjunxit. Utriqve enim sperabant tali bellô se recepturos, quæ Batavi jam dudum patrimonio suarum ecclesiarum erepta, ad illud us-

que tempus malâ fide possedissent: Quæ
 cujuscumque sint, quæque fortunâ gesta fue-
 rint, infra dicam. Hispani interim cum
 pro honore Auriaci, tum pro salute F.
 Belgii nitebantur, consiliisque experie-
 bantur, non ignari, quam propè à
 periculô abfuturi essent, si Rex nemine im-
 pediente illis Regionibus potiretur, quibus
 occupatis, non posset esse difficilis ad se a-
 ditus, nec arduum negotium sese oppri-
 mendi. Eâ ergò curâ effectum est, ut quum
 non esset Batavis, unde se contra Gal-
 lorum incursiones tuerentur, auxiliis
 Hispanorum summissis, ultimum, quod
 instabat, periculum declinarent. Alio-
 quin Auriacô in avitam dignitatem re-
 stitutô, turbidus rerum status auspici-
 sime est emendatus, quanquam initiò non
 deerant, qui multas molestias ei exhibe-
 rent, usque dum plenam de rebus belli-
 cis statuendi potestatem nactus, amo-
 rem patrociniûque libertatis effica-
 cius, demonstraret, & reparandæ popu-
 larium fortunæ occasione promptius ute-
 retur, sopitisque motibus & studiis,

ser-

servandæ reipublicæ ducem auctoremque providum se præberet. Atque tunc Angliæ rex, magnâ pecuniæ vi ingentibusque promissis in partes Gallicas adductus, irâ odiôque ita contra eam rempublicam exarserat, ut simul ulciscendi superiores clades, & constituendi maris imperiî occasionem sumeret, navigationisque ad commoda sua dirigendæ potestatem, commerciorumque arbitrium destinaret. Eô consiliô ad prælium navale omnes res præparatæ sunt, quod Wittenii reputantes, magis in defensionem oræ maritimæ, quàm limitis terrestrem aditum munitis incubuerunt: perinde ac si cum rege Galliarum rempublicam terrâ oppugnaturô benignius pacisci, aut si fortuna ita ferret, ut totus reipublicæ status commutaretur, minori suo damno in regias præfecturas describi posset: adeô & vindicem Auriaci Anglum, & everforem suum timebant. Itaque classi, in qua omni spes ponebatur, Michael Adrianus Ruyterus, cujus tunc præcipua rei navalis gloria erat, cum summô imperiô præfectus, contra

duos Reges fortunâ diu accipiti viribus-
 que propè æqvatis pugnavit, sed quia
 ipsi non erat integrum, divellere junctas
 classes, & frangere earum distrahere-
 que robur, ad Seelandiæ littora se re-
 cepit. Fama tulit, eô tempore Anglos,
 quia acrius urgebant, in continentem
 facturos excensionem, nisi eos coorta
 tempestas, disjectis impetu navibus, de
 proposito dimovisset. Tum vero id sa-
 luti Batavorum maximè profuit, quòd
 Galli, qui Anglos in ære suò esse gloriâ-
 bantur, non pari ardore invaderent Bata-
 vos: nec totis viribus congregarentur, po-
 tiùs diffidentiâ quâdam & occultâ invidiâ
 erga Anglos, quàm metu erga hostes, quos
 ipsis non expediebat, redigi in Anglorum
 potestatem. Sub id tempus apud Lusita-
 nos res consiliaque pacata erant, fœdus
 cum Batavis integrè servabatur, nisi quòd
 Regem Galliæ vindictâ ardentem ad ur-
 gendum cœptum disturbandaque ejus
 nationis commercia per Legatum Parisios
 missum instigârunt, quia è re suâ id fore
 ducebant, ut potentia eorum labefacta-
 re-

retur. Nam quo minus contra Hispanos aliquid molirentur, impediturus erat Anglus, qui non minoris existimabat securitatem Flandriæ, quàm necessitudinem Lusitaniæ, cujus Regiam potestatem Petrus nomine titulôqve Principis tenebat. Poloni adhuc diversa secuti consilia, de sanandis reipublicæ vulneribus deliberabant, & ut Archiepiscopus Gnesnensis, qui dissensionum Regno perniciosissimarum auctor fuerat, cum Rege, in quem multa contumeliosè dixerat, & scripserat, rediret in gratiam, allaborabant: fuitqve ex utilitate Regni, ut prius concordia redintegraretur, quàm Camienicia, munitissimum Podoliæ castrum, Barbaris dederetur. In Hungariâ Protestantium rationes magis magisque perturbatæ sunt, cum afflictæ eorum fortunæ nova subinde calamitas accederet, & templorum scholarumqve aditu intercluderentur, jureqve sacrorum privarentur. Etsi enim rogandô insistebant, ut privilegia pristina sibi conservarentur, & longi temporis possessione, daisq; superio-

rum Regum tabulis nixi, pro innocentia sua nihil non movebant, tamen quidam Pontificii Antistites longè aliam hujus rei expediendæ viam iniêrunt, & pleraque templa Gymnasiumque Pofoniense armatâ manu occupârunt.

DANIÆ REX bellantium animos & vires cunctandô experiri statutum habuit, contentus observare suum limitem, expectansque commodiorem bellandi occasionem, quæ ubi se daret ad propius emolumentum consequendum, eam non prætermisurus videbatur. Atque eam in partem multæ & Austriorum & Batavorum rationes valuerunt, quibus tamen ut Rex assentiretur, induci non potuit, postea verò, quàm Svedi armis Germaniam tentârunt, iis permoveri sese est passus. Reputabat quidem in animo offensam Ducis Gottorpini, ob judicatam redemptamque litem Oldenburgicam, & vehementiores Kielmanseckii sermones super eô negotiô habitos recogitabat, sed studiô pacis fretus, tunc atis habuit contra fortunæ casuumque varie-

rietatem consiliis se præmunire. Svedi, ad quos undiqve legati Holmiam venerant, illò rerum statu ad alterutrius bellantium partis commodum damnumve suis auxiliis permultum posse credebantur: itaqve rex Galliæ magno usui fore sibi ratus, si eos superiorum malorum, quæ bellò septentrionali acceperant, nondum oblitos fœdere sibi adjungeret: quâ in re operam ei navavit Pomponius, fuitqve in hæc præcipuè capita conventum: ut Svedi sponderent regi Galliæ, si ob hostes insurgentes periclitaretur, aut à fœderatis Batavorum, quales fore Austrios, non vana suspicio erat, omne studium consiliumqve, & si opus esset, vires quoqve & arma ad bellum tale avertendum, pacemqve reducendam allaturos. Id verò amici Batavorum ita interpretati sunt, quasi superiora Germaniæ beneficia tali pactò obscurare statuissent, quippe quod ejusmodi esset, ut iis, qui justâ graviqve de causâ in armorum Batavorum societatem venturi essent, propè leges darentur. In Germania pleriqve Antistites perniciosis im-

perio conditionibus ad infestandos Batavos conducti, auctoritati Cæsaris sese ad finiendam inter ipsos Batavosque exortam controversiam offerentis acquiescere volebant: quò fiebat, ut per eos Regi Galliæ aditus in imperium muniretur, horreumque belli hosti in patriæ finibus constitueretur. Monasteriensis tamen Gallos in Castra ditionis suæ non admisit, sed societatem nihilominus ita arctissimam cum ipsis inivit, ut dehortationes mandataque Cæsaris malè acciperet, & cum antistite Coloniensi argumenta ac rationes in Comitibus exhiberet, quibus militiam stipendiariam exprobrans, expeditionis socialis pro Batavis susceptæ injustitiam accusabat, & si ab Imperio eam in causam desereretur, circumspiciendum esse sibi externum auxilium, denunciabat. Eratque tunc ejusmodi Germaniæ status, ut ad perturbationem omnis ordinis jurisque proxima tunc fuerit via, usumque didicerit Hispania, haud inutile fuisse Philippi II. consilium, quod è vitâ migraturus, filio suo de retinenda
Epi-

Episcoporum Germaniæ amicitia dedisset. Etsi enim Coloniensis per se pacis amans, & ab omni ambitione perniciosisque machinationibus remotus erat, tamen à quibusdam Batavo nomini infensis instigatus, bello Gallico se implicavit, ita tamen ut expectare injuriam, quàm inferre mallet: quæ occasio postquam data est, non defuerunt, qui dicerent, adventasse nunc tempus, quò ultionem multis annis in animò agitatum proferre perficereque possent. Erant autem ii pensionibus, quas alibi sperare non fuit integrum, Gallis maximè obnoxii, qui mos, ab Ludovicò XI. traditus, hodierno Regi magnopere profuit, quàm dandis beneficiis, Regna Principatusque studiis divideret, iisque artibus ad augendam latè potentiam uteretur. Monasteriensem imprimis pungebat, quòd, ut ipsi id quidem videbatur, Batavi cum in aliis rebus, tum in causâ præfecturæ Borculo secum iniquè egissent: proinde ejus repetendæ neque jus, neque fortunam sibi deesse, quando Batavi pacis Clivensis condi-

tio.

tiones non servassent : putabat autem jam pridem ab se liquidò esse confirmatum, quod Borculo dependeat à jure ecclesiæ Monasteriensis, sitque beneficium solis maribus attributum, quòd extinctò sine prole virili Justò, Comite Bronchorstii & Dynastâ Borculonensi, quod annò c15 15 LIII. accidit, ex capite caduci in plenam ejus ecclesiæ potestatem, simulque possessionem redire debuisset : quam cur recuperare non potuerit, stetisse per F. Belgii Ordines, qui patrocinio suo pro Irmgerdâ Limburgi Comite annexi effecissent, ut pro eâ in curia Geldriensi sententia diceretur. Ex adversò Ordines affirmabant, beneficium Borculo sine discrimine sexus ad familiam primi acquirantis pertinere, & cum ea res in judicium vocata fuerit, judices delegatos nullò odio studioque ductos pronunciâsse: constare enim ejus litis decidendæ rationem ex tabulis beneficiariis, ex quibus jus ad istam dynastiam utriusque sexui commune intelligatur, quòd mortuò sine liberis maribus, Justò, ad nullum alium devol-

volvi potuerit, quam ad proximam ejus cognatam Irmgardam: quippe quæ in eâ succedendi conditione semper manserit, & jus ratione ejus dynastiæ quæsitum sibi eripi adeò non passa fuerit, ut quoque per latam sententiam in omnium bonorum lege beneficiariâ à Justo cognato relictorum possessionem venerit: Ad hæc dynastiam non finibus diœceseos Monasteriensis contineri, sed à tempore quadringentos annos excedente juribus Geldriæ fuisse obnoxiam, atque adeò litem super illâ agitatum moribus institutisque Geldricis convenienter in curiâ ejus regionis decidi oportuisse: quare prolatae sunt antiquæ literæ, editaque instrumenta publica, quibus confirmatum est, eam dynastiam semper fuisse partem Geldriæ, & non modò non inter dynastias imperii, sed ne inter portiones quidem diœceseos Monasteriensis numerari posse. Sed ubi Christophorus Bernhardus Episcopi Monasteriensis dignitatem est consecutus, curavit, ut super eâ controversiâ tanquam ad finis illius diœceseos pertinente

cognosceret tribunal Spirense : inde ergo perlatum est mandatum in hanc sententiam , irrita essent superiora acta, desisterentque incepto , qui turbassent in jure Episcopum , ac eò nomine ad dicendam in Senatu Imperii causam teneri se existimarent. Verùm Ordines ob separatas juris rei que publicæ rationes non committebant, ut super eò tractu, qui extra limitem Imperii situs esset , leges sibi ferrentur, cuperentque nihilominus, utilis , quæ turbas in posterum excitare posset , sine morâ & confestim amicâ compositione terminaretur. Sed quia Episcopus jure, quod sibi eâ in dynastiâ tribuebat, cedere noluit , contra Ordines generales F, Belgii universè & Geldriæ sigillatim censuerunt, non deserî posse Ottonis Comitis Limburgi causam , Episcopus Anno cLo Ioc LXV. arma corripuit, quibus ex formulâ pacis Clivensis, altero post annò depositis, nunc iterum ope consilioque Gallico subnixus, & rationibus, quas statim commemorabo, inductus belli fœderatis Provinciis inferendi occasionem cepit,

pit, & quasi jura legesque imperii convellerent, exprobravit, minimè oblitus, quid antehac quoque in causâ Lichtensteinianâ sibi accidisset, & quemadmodum in obeundô munere, quod Cæsar mandaverat, impeditus fuisset. Simul cum multa alia injustè admittâ, quorum titulum expeditioni præferebat, vehementer commoverant; eò quòd ex literis interceptis cognovisse se diceret, peti famam, existimationemque & libertatem suam, quando Batavi fidem suorum tentassent & rerum consiliorumque suorum ministros corrumpere, in animo habuissent, hominesque etiam suæ ditioni obnoxios ad audendum res novas instigassent, quin & vitæ suæ insidias struxissent, nec mediocre damnum agro suo intulissent: ad hæc dimissos ab se cursores, custodesque corporis violassent, itemque jura finium suorum invassent, & controversiam de effodiendis in limite cespitibus non æquis conditionibus terminassent: præterea quòd dissidia, quæ citius extingvi potuissent, inter se atque duces Lunebur-

burgicos fovissent, tum quòd Comitis Benthemensis uxorem ac liberos, contra quàm deceret, in fidem patrocini sui accepissent, hisque rebus non modò voluntatem à se averfam, verùm etiam hostile odium declarassent. Jamque Batavos præsidii de urbe Monasteriensi deducti alterâ vice pœnitebat, quòd viderent, summum ex finitimò istò episcopatu periculum sibi imminere, quum episcopus monitus rogatusque, ut saltem medium se partibus præstaret, omnes rationes obtestationesque studio partium Gallicarum & vindictæ cupiditati posthaberet. Tum verò ei hæc expeditissima videbatur via suorum & imperii finium opportunè augendorum lateque promovendorum: nec deerat ratio firmandi sacros Ordines, quorum dignitatem convelli à Batavis, & commoda interverti, crebræ multæque inter finitimos episcopos querelæ audiebantur. Idcirco facilè existimabat Monasteriensis, dari sibi spem occupandi urbes trans Isalim, Amasumque sitas, & speciosò etiam prætextu bene merendi

de

de imperiō, cui magno ufui ornamentoque futurum eſſet, ſi Daventriam Transſalaniae caput, & Swollam Camposque in poteſtatem ſuam redigeret, & cum ditione imperii ſocietateque liberarum urbium, ad quas antehac pertinuiffent, denuō conjungeret. Neque aliam ſibi mentem eſſe declaravit Coloniensis, qui eō tempore, quō plures potentioresque hoſtes in F. Belgii reſpublicas armati erant, confidebat, non difficilem ſibi fore recuperationem Rhenobercae, quae antiquō jure adjuncta eſt ad fines Archiepiſcopi Coloniensis: ſimul ei in mentem veniebat Trajecti ad Moſam, quae urbs quōd pro rata parte jurisdictione epiſcopi Leodiensis continetur, offenſae occasionem dederat. Praeterquam enim quōd ampliffima archiepiſcopatus Coloniensis dignitas multum imminuta eſt, ex quō Philippus II. conditis in Belgio novis epiſcopatibus, detractam illi juris metropolitani partem contulit in eccleſiam Trajectenſem ad Rhenum, olim Coloniensi obnoxiam, Batavi quoque praetextu

textu collocandi iis in finibus præsidii Rhe-
 nobercam Trajectumque Mosæ adjacens,
 ad firmandos regionum suarum aditus sibi
 subjecerunt. Quod cum Archiepiscopo
 Ubiorum viribus & potentiâ valido, atque
 ab aulicis in ultionem accenso, ac nuper
 etiam ob tentatam arcem Rochettam ir-
 ritato grave esset, neque ipse, neque ii, qui
 ipsum antecesserant, superioris belli Hi-
 spanici ullam culpam sustinerent, auspi-
 ciis regis Galliæ arma sumpsit, copias-
 que ejus & fœderati episcopi Monasteri-
 ensis adjuvit. Perinde ac si hæc & ac-
 cipiendæ satisfactiõnis, & constituendæ
 securitatis ratio esset, ut Batavi summis
 viribus oppugnarentur, insitaque genti
 cupiditas, & ditescendi studium licentia-
 que Principibus odiosa ac permolesta re-
 primerentur, ut eò quidem tempore
 passim adversi in eos rumores vulgari
 cœperunt.

Interim reliqui Principes expecta-
 bant, quò res hæc evasura esset, Saxo-
 que fidei & constantiæ suæ fructum in
 annum sequentem differebat, Branden-
 bur-

burgicus autem cum defensionis finium suorum causa, tum inductus ab Hispanis, qui consiliis viribusque pro salute Bataavorum laborabant, Cæsarem, cujus & dignitas, & utilitas eò in negotiò versabantur, societate expeditionis sibi conjunxit, copiasque versus Rhenum duxit, & necessitatem hujus profectiois, Cæsarisque mandata præferens, finitimos Principes rogavit, uti omni ope consilioque se juvarent. Id verò plerique eorum sic acceperunt, quasi nimium esset, quod illò dubiò periculosòque temporum statu postularetur: siquidem grave maximeque momenti hoc institutum esset, quippe quò bellum externum facile transferri in fines suos posset; de cætero quod sui sit officii, non esse prætermisuros, idque consilium & rationem putare conservandæ pacis, & periculi à communi patriâ avertendi. Eandem in sententiam rex Svedorum scripsit, ab inceptò dehortatus, quippe quod ejusmodi esset, ut in eò Germaniæ salus versaretur: alioqui se non defuturum studio pacis, neque ulli operæ parcit-

citurum, quò reconciliatio pacis fiat: quæ difficilior futura sit, si res eò deveniat, ut armis decernatur. Quò tempore apparuit, quanti res periculi fuerit, proficisci contra regem finitimorum gratiâ viribusque suis fultum, & discordantibus patriæ consiliis illuc provectum, ut arbitria rerum Germanicarum captaret, vicinosque metu & beneficiis contineret, & pacis conditiones fortunâ sua metiretur. Quare cum à Maguntinò, Palatinò & Trevirense, arma Gallica declinare cupientibus, transitu prohiberetur, necessitate coactus, Westphaliam intravit, cum ut Gallorum vires porrò distraheret, Batavisque per se defensionem non suffecturis ex fœdere opitularetur, tum ut Episcopos Gallicarum partium ad officium reduceret, urbesque Cliviæ interceptas, ex quibus tutela propugnatioque finium pendebat, recuperaret. Simul ita è periculò erepta est Colonia Agrippina, per cuius latus F. Belgium petabatur, quum hostis ea omnia tentaret, quæ ad occupanda Rheni itinera proderant aditumque mu-

muniebant, quod si consequi potuisset, non melior fuisset fortuna ejus urbis, unde Westphaliæ pariter Belgiiqve securitas Rheniqve præcipuè commercia, quibus magnæ illuc opes importantur, nervos spiritumqve ducunt. Id verò molestissimum accidit regi Galliæ, qui priusquam movit in Belgium, affirmavit, vereri se, ne per Germanos impediatur, quò minus tantus belli apparatus eò, quò optet exitu terminetur: quando intelligebat, non ferre Germaniæ rationes, ut ruentis ad interitum Belgii curam defensionemqve omittat: cumqve eò spectaret Cæsaris & socii Principis consilium, passim questus est, eos cum intra fines suos se continere potuissent, bellum simul & injuriam sibi inferre: verti autem in eò negotiò honorem & pacem imperii, in quod adeò nil hostile moliatur, ut quoqve cum eò amicitiam servare cupiat: postulare ergo, ut bello externo & ad ipsos non pertinenti se non immisceant, copiasqve domum reducant: non esse, cur sibi à suis armis timeant, quæ in Belgas, non in Germa-

nos ferat. Quæ quòd speciem juris haberent, ejusmodi visa sunt plerisque futuri ignaris, ut putârint in iis postulatis omninò esse acquiescendum. Verùm hi altiùs, quid destinaretur, perspicientes, multis & gravibus rationibus docebant, per regem stare, quòd minùs pacis beneficiò frui possint: siquidem is Germaniam invaserit, & Westphaliæ insignem partem occupaverit, deque auctoritate Cæsaris & juribus Principum deminuerit, & Germanicæ ditionis populum multis calamitatibus affligerit, Cliviamque & finitimos tractus hostilem in modum vexaverit, quæ cum facta non sint, rerumque testimonia extent, nobis fuisse causam, cur in communi periculo arma conjungerent, libertatemque patriæ contra vim injuriasque tuerentur. Contra hos tum expetitis copiis contendit Turainius, & viis passim occupatis, ipsorum destinationes, quas sæpè per indicium cognoverat, antevertit, nec modò invadendi se opportunitatem præripuit, sed etiam multis incommodis affecit, & ob annonæ inopiam consistere

non

non ausos ad receptum adegit, supplementisqve firmatus totum ferrè Marcæ Comitatum infedit. Præter alias difficultates id etiam Cæsareis atqve Brandenburgicis impedimento fuit, quòd ratio exequendi consilii militaris non ex unius arbitriò pependit, rumoresqve ad fovendam diffidentiam callidè ab hostibus dissipati sunt, & Germaniæ in concordiam redigendæ exigua spes apparuit, sociiqve sæpe sententiis in diversa abierunt. Cùm hæc fierent, Svedi magnopere annitebantur, ut Brandenburgicà societate militiæ Cæsareæ abstraheretur, quod si non recusaret, affirmabant futurum, ut utilibus sibi conditionibus pacem pacisci possit. Id postquam evenit, res Germanica in majus periculum deducta est, propterea, quòd hostis, qui ad distinendas ejus militiæ vires plurimum poterat, regi Galliæ reconciliatus fuerat: mox enim, ut erat moræ impatiens, alias ex aliis res aggressus, Trajectum ad Mosam, unde in Hispanorum fines impressionem faceret, ad deditionem compulit, levibusqve de causis exacerbatus, Electorem Treviren-

fem nihil hostile expectantem, fideq; suâ innoxium adortus, agrum ejus diripuit, urbesqve occupavit, & magnam vastitatem fecit. Nec meliùs postea cum Palatinò actum, cujus regiones rapinis, cædibus, incendiisqve sunt fœdatae, quarum populationum injuriarumqve nulla alia fuit ratio, quam quòd imperata non facerent, Cæsariq; fidem præstarent. Facile tunc intelligi potuit, id eò fieri, ut prostratò principatum Westphallicorum Rhenanorumqve robore, via ad cæteros opprimendos muniretur, Germaniaqve de præfidiis dejecta, ad externum obsequium sese inclinaret. Jam verò magis in spem propugnandæ libertatis erigebantur Batavi, quòd Groninga obsidionem summâ cum fortitudinis laude sustinebat, hostiqve crebris tormentorum ictibus mœnia verberanti constanter resistebat. Custodiæ urbis impositi erant Dux Ploenensis, Rabenhauptius & Sickinga, qui quantum potuerunt diligentiam, munitiones confestim instaurârunt, clausoqve portu & apertis cataractis, sua cuiqve

ad

ad defensionem munia tempeſtivè diſtribuerunt : Opportunè etiam curabat Auriacus, ut annona inſtrumentumqve bellicum adveherentur mari, laborantiqve urbi inferrentur. Eam ſummis viribus oppugnabat Monafterienſis, & magnâ vi pilarum fragoreqve tormentorum obſeſſis terrorem detrimentumqve inferebat : ſed militum pariter civiumqve conſtantia effectum eſt, ut hoſtis, qvi deditâ Covordia, qvâ aditus in Friſiam occidentalem erat patefactus, nihil minus, qvàm diſceſſum cogitabat, obſidionem ſolveret, ac ingenuè confiteretur, vel in unô oppugnationis Groningæ discrimine plus militum ſuorum periſſe, qvàm totô illô tempore, qvô ante Daventriam, Campos, Swollam, cæteraqve ejus dittonis oppida in armis fuiſſent. Quibus rebus nomen ei urbi apud omnes maximum eſt conciliatum, ab eôqve tempore fortuna plus incrementi rebus Belgicis attulit, præſertim cum in extremô hujus anni Covordia quoqve recuperaretur, cujus ſuperior jaçtura Friſiis peracerba fuerat,

quòd sine eâ ne Groninga quidem extra
 discrimen foret, quæ ubi de consiliò Caroli
 Rabenhauptii recepta est, Frisia rationes
 suæ securitatis confectas habuit, resque epi-
 scopi insigniter sunt conversæ. Utebatur Ra-
 benhauptius opportunitate hyemis, dura-
 tisque glacie plaudibus: milites in quinque
 centurias equitum, & tres defultoriorum di-
 stributi, & scalis, malleis, ligonibus, omni-
 que re tormentariâ instructi ductore Ey-
 bergiò ad occupandum castrum armati
 tendebant. Vix Dalenam ventum erat, cum
 audiunt, de conatu suo Covordiam perla-
 tum esse: nec tamen propositò absistunt, sed
 pleni spe ingrediuntur, omnia ad facien-
 dum impetum comparantes. Tribus diver-
 sis partibus castrum oppugnari placuit, quæ
 audacia ipsis benevertit, quando obscuro
 nebulosoque aëre adjuti, fossam ruptâ
 glacie impeditam superantes, partim ef-
 fractis summâ vi portis in urbem irruer-
 unt, partim admotis scalis vallum con-
 scenderunt, & factâ inde impressione ca-
 stellum munitissimum expugnârunt. Si-
 mul ibi magnus instrumenti bellici appa-
 ra-

ratus est repertus, pariqve fortunâ omnis illa pecunia, quæ ab hostibus coacta illic asservabatur, in Frisiorum potestatem venit, unaqve toti F. Belgio ejus occupatione castri felix omen datum, omnisqve spes reflectendi in Frisiam itineris episcopo atqve sociis ejus præcisa est, quippe quorum consilia isthæc expugnatio in solidum perturbavit.

1673. Cum redactis in concordiam animis, & receptis felici navigatione viribus, & constanti societate amicitiaqve Cæsaris denudò firmatis rebus, Batavorum potentia quotidie cresceret, Hispanorumqve de eligendis belli socialis partibus certa fixaqve sententia esset, initium nunc à pacis consultatione ductum est, spe quidem specieqve latum, sed inane eventu, quando majore utrinqve apparatu nova & acriora odia conflata sunt, quibus amovendis, sese offerebant Svedi, auctoritatemqve suam conciliationis causâ interponebant: sed primò statim in congressu legatorum est animadversum, Hispanos certum socialeqve bellum malle, quàm per-

niciosam dubiamque pacem, præcipue cum inter ipsos Batavosque fœdus pari metus ratione ictum fidele firmumque esset, Cæsarque officium conservandi imperii, propugnandæque pacis Westphalicæ, & seqviorum pactionum, Clivensis, cujus ipse sponsor erat, itemque Aquisgranensis, quam propter regiones Burgundicas negligere non poterat, consilium fidemque præstaret, jamque in eò esset, ut hostis conatum, qui ad opprimendum Belgium diripiendamque Germaniam spectabat, constanter & serè conhiberet: quibus rebus Batavi firmitatem & robur militiae, momentumque suæ causæ apud Germanos sperabant. Ad id negotium perficiendum missi sunt ab Svedorum rege Carolô XI. Comes Tottius, Baroque Sparrius, viri usu multarum rerum insignes, quibus adjunctus est Ehrensteinius, cujus dexteritas in tractatione reipublicæ patriæ multis quoque modis perspecta fuerat. Idelati in Belgium, pacis recuperandæ desiderium, quò rex suus teneretur, exponebant, & egregiam ejus voluntatem studium-

diumque laudabant, ut quem deploratus belli status, & maximæ innumerabilesque calamitates quæ ab illò tanquam fonte promanarent, valde tangèrent, ejusque rei causâ mandata accepissent, ut sociatis consiliis operam darent, quò hujus deliberationis felicem exitum expedire possent: quod quin futurum esset, non dubitare, si Batavi parem operam conferrent. Tottius ut instituti rationes conficerent, in Galliam post abiit, regi que moderandi animi compositionisque auctor esse voluit, ut priusquam tota Germania commoveretur, Principesque alii traherentur in partes, pax confecta esset. Batavi haud ignari morum regis; qui nil modicum concupisceret, comiter præfati, placere sibi hoc institutum, promptos paratosque ad pacem animos declararunt, siquidem ita fœderatorum suorum rationes ferrent. Quod eò pertinebat, ut intelligerent, prius de pace agi opportuisse, quam novò fœdere cum Austriis se conjunxissent, à quibus nunc recedere sibi non foret integrum, quod communi illorum consensu eam ad

rem in posterum opus esset. Quare rerum periti censuerunt, opportunitatem faciendæ pacis non fuisse omittendam, cum imperium adhuc esset discors, Brandenburgicusque pactione regi reconciliatus, Cæsarisque exercitus ab eò sejunctus & absens, & occupatô Trajectô ad Mosam, finitimi principes perturbati, præsentissimoque periculo expositi, Cæsarem, demonstrans ejus belli difficultatibus, semel iterumque interpellarent, ut bono publico patriæ, de sententiâ expeditionis alterâ vice suscipiendæ dimoveri sese pateretur. Sed quia tam dura regis Galliæ postulata erant; ut Batavorum rationibus planè adversarentur, neque probari eorum fœderatis possent, neque Germaniæ tutela viderentur, Cæsar armorum suorum necessitatem multis rationibus ostendit, Bataviqve à spe cogitationeque pacis averti cœperunt. Cum verò de locô compositionis instituendæ consilium haberetur, post multas utrinque disceptationes delecta est Colonia Agrippina, Gallis quoque hoc tribui sibi cupienti-

entibus, ne refragantibus Batavis, & ultrò cedentibus Hispanis, ne suspectos se de morâ redderent, neqve regi Galliaë, studium pacis præ se ferenti, nimis obniterentur, cujus ad hoc tempus dubiâ amicitiaë frui expediebat, donec Cæsaris exercitus finibus Belgii appropinqvaret, castraqve cum ipforum atqve Batavorum copiis conjungeret. Ibi statim postulatam Gallicum de Austria à pacis negotiò sejungendâ à fœderatis rejectum, ne idem ipsis, quod Brandenburgico, usu veniret, qui speciosè persuasus a societate belli discesserat, ex quo hosti animus crevit, majusqve periculum sociis, damnumqve patriæ est illatum. Pari constantiaë pro tempore & dignitate suâ oblatas inducias repudiaverant, & socialis belli conscientiaë nil sine Austriis pacisci se posse testati, plus fiduciaë ex justâ belli causâ fortunâqve proximè instauratâ sumpserant, quando duobus præliis mari commissis pro patria fortissimè pugnaverant, classeqve ex India feliciter advectâ pecuniæ in sumptum belli suppeditandæ

nervum receperant, Saxoniamque & Franciæ Orientalis principes in Cæsaris partes inclinatos congoverant, quippe quorum studio societateque ad auctoritatem & vires Austriæ permagna fieri accessio posset. Priusquam verò Colonia Agrippinæ de pace & conciliatione ageretur, Cæsar legatis eò venientibus de securitate cavît, & dimisso Batavorum præsidio, quod El. Coloniensi grave, suspectumque fuerat, cohortem Granianam urbi imposuit, non abnuentibus vicinis Westphaliæ Principibus, qui suâ & imperiû causâ ita fieri cupiebant: eò magis, quòd id non ad cuiusquam injuriam damnumve, sed ad avertendum periculum pertineret: in quam sententiam ejus urbis Senatus literis ad regem Galliæ Angliæque perscriptis de suspicionibus sese purgavit, & quòd istud institutum ad præsidium suæ libertatis, neuiquam vero ad vim cuiquam legatorum faciendam dirigeretur, affirmavit. Igitur acquieverunt exteri reges, & Svedis id hortantibus assensi sunt, quòd judicarent novos Cæsaris appa-
ra-

ratus pacis consilia perturbaturos si constitutum conciliationi locum recusassent. Cum enim Trajecto ad Mosam expugnatō, regiones Hispanorum peterentur, periculumque immisso in agrum Trevirensē milite, finitimis Rheno superiori provinciis impenderet, bellumque jam in Germaniæ viscera transferretur, intelligebant, eum minimè neglecturum injurias Principum, neque commissurum, ut sua & imperii auctoritas impune violaretur, quod nuper acciderat, quum Christianissimus rex nullā imperialis decretorum ratione habitā, prohibuerat, quo minus pons Argentoratensis, qui jussu quidem ejus interruptus fuerat, reedificaretur. Sed non diu ibi de pace tractatum est, quando Gallimox palam & apertè questi sunt, Cæsarem, sancto legationis nomini illuisse, quod dedisset mandatum comprehendendi Principis Gvielmi Egonis Fürstenbergii, cui tanquam El. Coloniensis legato liber securusque commeatus promissus fuisset: eadem fuit sententia Anglorum, com-

munes hujus qverimonix rationes habentium, quod contra fas gentium admisisset Granianus miles, dum Principem in media urbe adortus, & libertati ejus urbis, & dignitati Principis, & juri legationis per se inviolabili vim fecisset: neque eò secius exaggerabant Galli, quod pecuniæ sibi interceptæ rerumque aliarum, quæ ad legatos pertinerent, restitutio toties & omni jure expetita iniquè denegaretur. Utcumque autem sumptus est prætextus dissolvendi ejus conventus, totum certè istud negotium legatos Svedicos valdè sollicitos habuit, planèque conturbavit. qui cupiebant exequi regis sui mandata, pacisque rationes confectas dare: ideò quod verebantur, nè si repentina fortunæ mutatio accideret Gallis, ea suo cum damnò conjuncta esset, quum præviderent, ancipiti rerum statu parùm opis amicitixque sperari posse à Germanis, qui Austriis ad repellendum Galliarum regem se conjungerent prorsusque conspirarent, pari id periculo sibi putabant fore. Neque dubitabant, quin F. Belgæ

gæ ad pacem durioribus conditionibus oblatam adduci sese paterentur, si spes auxilii Austrii eos destituisset: quasi nempe hoc ibi fixum destinatumque esset, ut renovatò fœdere, sine quò Belgæ nondum erigere se poterant, animi eorum, recente alioqvi militis Luxemburgiani injuriâ penitus abalienati, ad resistendum magis obfirmarentur, Gallorumque nimix & invisæ vires, data hac opportunitate, alienis opibus collatisque sumptibus frangerentur: præcipuè quum id usui futurum esset Hispanis, quippe eò in limite succubituris, siquidem armis socio-rum ipsi non adjuvarentur. Eò in statu Cæsar parùm tutum ratus, Gallis fidere, cum existimationis suæ, tum communis securitatis, quæ prostratò Belgiò haud retineri posset, rationes inibat, propterea quòd miles Gallicus, contra quàm ab rege promissum fuerat, Mosellæ tractum percurrebat, progressusque in agrum Trevirensem latè omnia vastabat, & ne templis quidem ac rebus sacris parcebat, adeò ut Romanus Pontifex
quo-

quoque id permolestè ferret, miserâque Trevirensis fortunâ se commoveri pronunciaret. Jamque mansuetudinis suæ pœnitebat Cæsarem, cum videret spem pacis, quam reductis in hæreditarias provincias copiis animò conceperat, insidiosis Gallorum consiliis eripi, auctoritatemque suam in sacro imperiò maximam convelli. Fuitque hoc ejusmodi, ut Germania novo periculo objiceretur, cujus liberandæ hæc una via ipsi se ostendit, ut arma pacis causa intermissa repeteret, & dimissò ad Svedorum regem Adolphò Uratislaò Sternbergiò, injurias sibi & patriæ illatas qvereretur, simulque pro juris necessitudine & fide, quâ Rex Svedicus Germaniæ innexus esset, hortaretur, ut inclinatis rebus subveniret: quandoquidem multæ sint causæ, cur affirmare debeat, Gallos id hætenus agere ut se pacis simulatione deceptò, oppida pagosque Germanicæ ditionis occupent immaniterque vastent: quòd eò minus per supremam suam dignitatem Cæsareumque officium pati possit, quia

Ordi-

Ordinis sacri principem electorem, pacatum licet & imperio obsequentem, non aliã de causã infestãssent, quam quòd opem suam atqve auxilium contra injustam vim implorãssent. Quæ legatio etsi credita est fuisse injucunda, quòd ejus belli, quod Svedi terminari cupiebant, persequendi causas contineret, spectaretque ad coarguendam Blumii audaciam jactatasque liberiùs in Comitibus Ratisbonensibus voces, tamen non poterant diffiteri culpam & indignitatem factorum Gallicorum, quæ indies fœdis quoque populationibus & omni crudelitatis genere cumulabantur. Id verò per honorem susceptæ à se conciliationis amoremque tranquillitatis publicæ rogare non dubitabant, ut Cæsar ultionem charitati patriæ condonaret, & leniorem viam rationemque sequeretur. Eandem in sententiam hortabantur Bavarus, & Neoburgicus, rati inutile & periculosum fore, si Cæsar propter fœderatos Belgas, quorum rara ac prope nulla in imperium beneficia extarent, incerti belli

belli fortunam periclitaretur : cùm reputare secum posset, quàm proclive sit Gallis majori impetu invadere Germaniam, incursionibusque vexare. Contra Cæsar sumpta ab se iusta arma causatus, sæpeque Gallicis pollicitationibus delusus, pro jure imperii & auctoritate suâ tuendâ stabat, & nisi eò nomine sibi rei que publicæ Germanicæ satisfieret, perque vini & injuriam capta restituerentur, bello se repetiturum significabat : simul & principes monebat, uti omni studiô se juvarent, qui noscire non possent, honorem salutemque patriæ in eò verti : deinceps cur postulatis de Fürstenbergiô è custodiâ dimittendô concedere non posset, Anglis Svedisque pariter indicabat : quippe quem nunquam in locô ac numerô legati habuisset, neque ut haberet, ullâ juris ratione cogi potuisset : propterea quòd is fuisset, qui hoc immane perniciosumque bellum suis consiliis concitâisset, cuperetque, etiamnum id morâ & machinationibus trahi, & officii, quod sibi patriæque deberet, clientelæque etiam, quâ ab se tanquam

quam Archiduce Austriae & perpetuo dominò beneficiario penderet, indigno prorsus maloque exemplo oblitus fuisset. Quare eum Principem nemini, quamlibet medio partibus, saltem sequestris fide servandum tradere volebat, jamque in expedito erat intelligere, quid causae esset, cur Batavi in renovati foederis fiduciam erecti, nil contra sentirent, unaque postularent, ut senior dux Lotharingiae Carolus fide publicâ ad conventum Coloniensem admitteretur, quod tunc quidem a Gallis obstinate recusatum est, etsi Vindobonae Esaias Puffendorffius pro eò, ac poterat, persuadere annitebatur, regem Svediae effecturum, ut postulato Caesaris eâ in re tandem daretur locus, siquidem is in causâ Fürstenbergii facilem se præbere, restitutionique ejus annuere vellet. Quod ubi impetrari non potuit, Galliae Angliaeque reges retardati pacis negotii culpam in Austrios contulerunt, legatosque rebus infectis discedere jusserunt. Svedis id post aliquanto non modò nullam utilitatem attulit, sed

sed etiam invidiam auxit, quasi non omnes eas, quas potuissent, difficultates removissent, qui tamen de eò se purgabant, præcipuè & apud F. Belgas testabantur, in susceptis ab se conciliationis partibus nil quicquam de officio ac diligentia sese remisisse: quin per internuncios, nominatim per Eduardum Ehrensteinium palam apertèque confirmabant, hoc se studuisse semperque proposuisse, ut paci, quantum in se fuisset, consulerent, æquisque rationibus dissidia sopirent. Compertum habeo, Svedos, cum intelligerent, quid difficilibus illis postulatis evenitum esset, neque approbasse sententiam Gallicam, & fideliter admonuisse, uti Rex Christianissimus esset moderatior, eoque se induci pateretur amore pacis, quam rejectò, quod Cæsaris nomine oblatum fuerat, *armistitiò*, impedivisset, multaque contra pacem Westphalicam fecisset, quæ non possent justa haberi, essent nihilominus talia, ut transigi celeriore pace possent. Cumque non ignoraret Cæsar, dirigi hoc præcipuè ad Fürstenbergium,

gium, cui simpliciter dari veniam cuperet Galliaë rex, pro vero affirmatum est, eum per speciem repudiati hujus postulati, libenter arripuisse occasionem solvendi Coloniensis conventus, eò quòd mallet cœptum pacis negotium esse infectum, quàm committere, ut Lotharingus, quantumvis suò & imperii nomine injuriam passus, perque vim ducatu exutus, fide publicâ ad socianda pacis consilia admitteretur. Quod cum per se iniquum esset, tùm Hispani, quid sibi instaret, prævidentes, regis ejus potentiam pertinaciamque frangi cupiebant, cumque id soli ac suis viribus efficere non possent, arte & consiliis obsistere cœperunt, quando imperium in belli socialis partes venit, rexque Angliæ à fœdere societateque Gallicâ est abstractus. Quæ cum fierent, vehementer affecti sunt Svedi, utpote quorum commoda auctoritasque cum primis ea in re versabantur, qui cum ob superiora renovataque nuper cum Gallis fœdera in suspiciones sociorum Principum incidissent, tùm postea in periculum addu-

adducti belloque implicati sunt, quam
eventus ipsorum expectationi adversus
fuit: quod accidit, cum vulgatum est, eos
non evitasse opinionem studii Gallici, du-
xisseque in regiones Brandenburgicas,
cumque reipublicæ mittendis auxiliis pro-
portione Germanicarum possessionum
prodesse possent, etiam rogatos monitos-
que ob amovendam partium suspicio-
nem recusasse, post verò ab externò re-
ge de subsidiis appellatos non defugisse,
causatosque speciale, sed ambiguae inter-
pretationi obnoxium, nunquamve contra
nexam necessitudinemque & debitam rei-
publicæ fidem interpretandum foedus,
partes elegisse. Apud F. Belgas fortuna
pariter & rerum bellicarum administratio
correcta est, datumque id Austriis, ut Lo-
tharingus, quem ab æquò legitimòque ar-
bitrorum judiciò rex Galliaë excluserat, Ka-
lendis Juliis hujus anni in societatem fœ-
deris reciperetur: non modo quòd Cæsar
& Hispanos pro eò fidem interposuerant,
sed etiam quia summa æquitas postula-
bat, uti dux in pristinum locum restitue-
retur,

retur, maiusque imminens malum averteretur. Nam erreptâ Lotharingiâ, Hispanis præcipuè metuendum erat, quòd iudicarent, malè consuli rebus suis, si in posterum inter infestos sibi Gallos iter versus Belgium haberent, sique ex Ducatu Mediolanensi & Comitatu Burgundiæ aditus versus Flandriam occupatus impeditusque esset: adhæc fas & fœdera superiora, clientelæque vinculum, finiumque defensio & juris auctoritatisque asserendæ ratio permagnam vim apud Austrios habuerunt, ut neque ducem deserere, neque ejus querelas negligi posse existimarent. Quod regis Galliæ sollicitudinem auxit, quia videbat, id à fœderatis hostibus agi, ut summis viribus se oppugnarent, Hispanique etiam denunciaturi bellum, ad inferendam sibi vim sese compararent, quos intelligebat hoc spectare, ut plures hostes adversus se concitarent. Jam confirmati F. Belgæ, quid commodum sibi opportunumque esset, æstimabant. Igitur res omnes ad continuandum belli apparatus reficiendumque exercitum provisæ, nec

non decretum publicè factum, ut propter inopinatos belli casus prudenter avertendos suas quisque stationes diligentissimè obirent, incolæque in manipulos tributi incurfantem hostem circumspicerent, conductisque magnâ impensâ militibus haud segniter opportunèque opem ferrent: quod necessitati temporum concedi oportuit, ut imminenti è proximò hosti, atque ad irruptiones faciendas semper intento vastandi occasio præcideretur. Simul & æstimati sunt belli sumptus, & pecuniæ subsidia fœderatis constituta, omniaque demùm procurata, quæ ad temporum locorumque opportunitates apta idoneaque sunt visa: neque minor classis instaurandæ, ac in mare ducendæ cura fuit, propterea quòd belli navalis consilia tunc maximè fervebant apud Anglos, quorum gratiam donis subinde missis Galli retinebant, quibusque exprimebant voces invidiæ ultionisque plenas, quæ ad F. Belgium quasi ad *delendam Carthaginem* dirigebantur: tum magno numero epibatæ cogebantur, multi-

multiqve inviti & renitentes etiam in na-
ves imponebantur, quæ res monebat F.
Belgas, ut resistendi consilium rationem-
qve tempestivè inirent. Quare contigit,
ut eò dem annò VII. NON. Jun. infestæ
classes congregarentur, quæ dimicatio fu-
it multò acerrima, cuius primum labo-
rem periculumqve subiit Trompius, pari-
qve ardore pugnavit Banckertus, Ruyte-
rusqve prælii fortunam summâ cum rati-
one est moderatus. His non minori im-
petu occurrebant hostes Estræus &
Spraghius, qui Roberto principi supre-
mo classiariorum præfecto expeditas vires
animosqve præsentis demonstrârunt, do-
nec inclinata in illos victoria, nox dirime-
ret certamen, spemqve eriperet in e-
endæ majoris cladis. Ita Batavi, desidera-
tò licet proprætore Schramiò, vires ve-
teremqve laudem receperunt, Austrio-
rumqve desiderio maximopere satisfe-
cerunt. Etsi enim par erat causa Bran-
denburgici, quod ob regiones in West-
phaliâ sitas cum F. Belgis communem
securitatis rationem habeat, tamen al-

latâ necessitatis excusatione, regi Galliaë reconciliatus est, propterea quòd suspiciosissimò istò tempore tam impeditæ erant cœpti ejus belli rationes, ut quia eas per se explicare non posset, ob præfens rerum suarum periculum, sinistrasque de expeditione suâ opiniones, nec obscura odii signa missasque à Wangelinò voces invidiae plenas, non recusaret pacem præsertim quùm offerretur, essetque ejusmodi, ut per eam de fide officiisque sacro imperio debitis nil detraheretur. Persæpe tunc, nec sine dolore reputabat, quòd non servata sibi essent, quæ F. Belgæ servaturos se recepissent, quòdque stipendia sibi promissa non persolvissent, cumque sponderent securaturos, ut rex Daniaë & Duces Lunenburgici fœdere ipsi se jungerent, nil tale effectum dedissent, tum quòd præter difficultates annonæ militaris molestiasque alias, Moguntinus Trevirensisque Electores transitum sibi denegassent. Prospexit quoque amulationes à tergo, quæ eò spectabant, quasi is plus nimio in republica appeteret,

societateque hujus belli auctoritatem cumprimis suam stabiliret : nec benignior fuit eorum sententia, qui dicebant, eâ expeditione inferri vastitatem Germaniæ, bellumque accendi potius, quàm restringi : ad hæc onera transituum hospitiorumque militarium jam tot & tanta esse, ut non possint in posterum sustineri : igitur his querelis & Svedorum præcipuè postulatis permotus, in pacem Gallicam consensit, eò sanè durò rerum statu, quò vires solùm ostendebantur Gallis, propterea quòd prudenter tunc quoque æstimatæ sunt cunctatio Hispanorum, nummariæque difficultates apud F. Belgas, quarum culpa transferebatur in avaros aliquot sordidosque homines, quibus quæstus lucrique causâ hæctenus eam rem publicam tractarent. Parumque aberat, quin focii exercitus, quum consistebant in Westphaliâ, ob unam alteramque suspicionem sibi diffiderent, deque præceptis à Turenio opportunitatibus haud aliter, quàm mutuò indignantes, quererentur: Quamvis principum, quorum auspiciis

expeditio decreta susceptaque erat, mens atque consilium eò spectabant, ut se fideliter juvarent, viresque Gallicas conjunctis auxiliis debilitarent : sed quò illorum temporum erat status, Germania adhuc dissimiliter consilia tractabat, neque tam celeriter omnes eas difficultates explicare poterat, quibus ratio reducenda in univèrsam concordiam nitebatur. Eò gravius accidit Austriis pactum Volsense, cujus conciliator fuit Dux Neoburgicus : contra id vehementer probant Svedi, operamque suam eò contulerunt, quòd in spem venirent, fore, ut abstractò à societate fœderis Brandenburgicò, eò citius pax coiret : etsi id alioversum interpretati sunt F. Belgæ, quasi nempe hoc agerent, ut impedirent Fœderatos suos, regi que Galliam omne studium navarent. Fuitque hoc ejusmodi, ut deinceps in belli causis numeraretur; perinde ac si Svedi istis consiliis conatum viresque Gallorum adjuvissent, & aliquanto post etiam, fœdere Kalend. Decembr. hujus anni cum Brandenburgicò

gicô Coloniae ad Swevum initô, nihilô propensio-rem in se animum demonstrâssent, propositumqve distrahendæ potentiae suæ multò perniciosissimum conseqvi statuis- sent. Vix autem discesserat Brandenburgicus à fœdere Belgicô, cum Trajectum ad Mosam, insigne Brabantia-æ castrum, loco ad invadendos finitimos peropportuno situm, deditio- ne est captum. Illud episcopatu Leodiensi antehac obnoxium Hispani redegerant in potestatem, quibus annô secundô & trigessimô hujus seculi ductu Henrici Friderici Anriaci Principis ereptum est, quod tempore Austriorum res valde inclinata- erant, ut nunquam magis, atqve tunc, Hispanis pax, & Batavis moderatio fortunæ profuerit, quòd sic caveri potuisset, ne illo- rum damna prodes- sent Gallis, quos spes & occasio facile ad bellum stimulant. Ubi rector datus est Farius, vir usu belli & famâ insignis, ob eamqve causam Rhein- gravio, qui hoc annô de Batavis optimè meritus decessit, suffectus. In cujus defensione tantum posuit Rex Hispania-

niæ, quantum ejus interfuit retineri
 Brabantiam, unde non modò ejus, sed
 etiam Hollandiæ securitas penderet, si-
 mul ac verò cognita est hujus castri de-
 ditio, Hispani, quorsum id pertineret ju-
 dicantes, de urgendò bellò efficacius con-
 sultarunt, certissimâqve auxilii Cæsarei ex-
 pectatione freti, regem Galliæ pro hoste
 habuerunt: quâ ex re hic non mediocriter
 perturbatus est, quia apparebat, futurum,
 ut tota ejus fortuna in posterum commu-
 taretur, Fama tulit, Auriacum dispositis
 in vallò tormentis publicam lætitiæ signi-
 ficationem dedisse, cum quid cum Trajecto
 actum fuisset allatò nunciò intellexisset:
 unde vulgus ad deteriora credenda pro-
 num, rei qve publicæ ignarum, initiò qui-
 dem vehementer offensum est, re autem
 post compertâ didicit, id tale prorsus fuis-
 se, ut indicaretur, Hispanos non posse ali-
 ter, quin brevi apertum bellum regi
 Galliæ denuncient, quippe quibus certâ
 pactione Trajectum nuper cessum fuisset,
 falusqve Reipublicæ & voluntas conser-
 vandi regiones, & ulciscendi injurias
 eam

eam rationem atque legem præscripsissent. Cum urbs summò impetu oppugnaretur, rex ipse fortitudinis specimen daturus, præsentia suâ obsidentibus animos fecit, prætorianosque voce suâ excitavit, gregariosque ense demonstratò ad subeundum periculum accendit: Erat in castris dux Monmuthius regis Angliæ notus, qui superatis apud Tongrensem portam præferratis sudibus, bis rejectus, majori ardore rediit restititque constanter. Cum tantò sanguinis impendiò res gereretur, Farjusque sciret, eum esse urbis statum, ut iervari non posset, contraque eum regis esse animum, ut non desisteret inceptò. XXX. Jun. deditioem pactus est quod Fœderatis magnopere profuit, propterea quòd in eâ obsidione flos militiæ Gallicæ cecidit, majorque clades, quàm in justò præliò accepta est: quibus rebus evenit, ut quum Hispani quoque Gallorum hostes existerent, rex coactus fuerit deducere præsidia de urbibus superiori anno raptis, unde fœderatæ provinciæ, quæ vexatione hostium onereque militari

propè oppressæ jacebant, non mediocriter sunt allevatæ. Sed Germaniæ Principes id non parùm conturbavit, præcipuè finitimos, qui jam intelligerent, quid ex eò sibi expectandum esset: præter Trevirenses, & Palatinum Moguntinumque ipsum insolentiâ postulatorum regis perterritos, etiam Brandenburgicus parùm ejus fidei tribuens Cliviæ metuebat, quòd videret ab rege non præstari conditiones pacti Vossensis. Ac primus quidem expertus est Trevirensis, quæ ejus regis voluntas animusque esset, qui eum superioribus temporibus de suo in Germaniam studiò tam præclarè commemoraverat, fœdereque Rhenensi & variis artibus amicitiam Germaniæ Principum sibi conciliaverat, tamen nunc longè aliud rebus factisque declaravit, quàm is quidem antea præ se tulit, quòd putaret hanc esse occasionem proferendi imperii in Germaniam, eam præcipuè, quæ est cis Rhenum. Itaque Marchio Rupifortius diversâ parte cohortes per agrum Trevirenses distribuit, ipse cum

expeditâ manu versus Saravum movit, Comitumque Sarepontanum Gustavum Adolphum, ut regis suæ fidei se permetteret, sollicitavit. Quô Nancejum reverso, iterum à tribunô ad exequenda mandata relicto instigatus est, ut regi se in clientelam traderet, quod cum pro eo, ac par erat, constanter recusaret, in custodiam datus, alteroqve post die in Mediomatricum urbem est deportatus. Fuitque hoc belli atrocioris initium, & statum studiumque Germaniæ Principum insigniter immutavit, præcipuè electorum animos ad majorem Reipublicæ communisqve tranquillitatis curam avertit, cum jam perspicerent, quò evasura esset licentia Gallica, quæ nemini parceret, & patientiâ suâ planè abuteretur, adeò ut si ea belli in posterum gerendi ratio futura esset, nemini fide suâ innocentiaqve esse tuto liceret. Etenim Galliæ Rex ad faciendas hujusmodi irruptiones non ex aliâ causâ inductus incitatusque est, quàm quòd Principes in obsequiô & fide Cæsaris perstarent, nec adduci possent, ut

reciperent præsidium externi regis, qui talia postulabat, quæ & existimationi & libertati adversabantur. Mox in recusantes armis vindicatum est, quasi id, quod regi denegaretur, continuo pro injuriâ habendum esset, quippe qui postquam deditum est Trajectum, quædam à Trevirense exigebat, quæ ne jure quidem rogare poterat; capita postulatorum erant, ut præsidium Cæsareum Confluentiæ & Ehrenbreitsteinio impositum dimitteret, regisque in tutelâ posthac esset, qui suis rebus per commodum id putaret, nec ferre posset studium neutrius partis: igitur imperata faceret, regisque Galliarum voluntati obsequeretur. Sed fides, patriæque communis charitas apud Trevirenses Carolum Casparem ita valuerunt, ut ad deserendum recti & obsequentis Principis officium, suscipiendamque externi regis clientelam nec promissis, nec minis adduci posset. Itaque totus ille Mosellæ tractus valdè premebatur onere hospitiorum militarium, collationibusque prorsus exhauriebatur, adeò ut muni-

nici-

nicipia clientelæque passim vastarentur, nec sacerdotia tutiori loco essent. Interim plerique salutis suæ causâ ex pagis & vicis cum rebus fortunisque suis Mejenam confugiebant: quorum ea fortuna fuit, ut Marchioni Troussio oppidum invadenti feliciter resisterent, obsidionemque constanter perferrent, quòd is nomine pecuniæ, de quâ solvendâ conventum erat, apocham sibi denegâsset, fortè quia non expediebat id scripto mandari, quòd testaretur injuriam Trevirensi factam. Idcirco spe frustratus recessit iratior, circumjectosque pagos exussit, incolisque multum damni dedit: quod cum per se iniquum esset principique intolerandum, dimisit nuncium ad regem, qui pro rei indignitate de vi ac injuriis quereretur: is ab rege indignationis plenò haud benevolè acceptus auditusque est, cum haud obscure argueret electorem, quòd ita pertinaciter Cæsaris causam tuendam suscepisset, præfidiòque ejus se firmâsset, quod simulatque de urbibus ditionis suæ decedere juberet, vicissim

militibus suis ipse mandaturus esset, uti ex agrò Trevirensi excederent, nullasque ei molestias imposterum exhiberent. Per idem tempus legatus civitatis Argentoratensis regi adventum in Lotharingiam gratulatus est, quem honorificè accepit, vicinitatisque jus & amicitiam confirmavit, ut qui non ignoraret, plus in eà urbe, quàm in plerisque finitimis Germaniæ proceribus sibi esse situm. Paulò antè Marchio Louvojus, qui belli acriùs profectendi auctor fuerat, Monti Bresaco, ubi ferè olim hæsitavit Germanorum felicitas, providit, regisque consilia diligenter executus, impendentis Germaniæ periculi suspicionem auxit. Sic enim tum res habebat, ut qui partes regis non sequerentur, ejus conatibus resistere hostiumque locò esse viderentur, quasi Rhenum Mosellamque jam regno suo conjunxisset, ut ibi ex suò unius arbitriò omnia agi oporteret. His rebus tempestivè monebatur Trevirensis, ut Confluentiæ, quò se receperat, diutiùs subsisteret, quoniam erat subverendum, ne ab rege, quam-

quamlibet præter meritum ejus offensio
aliquid gravius in ipsum consuleretur.
Nec fefellit ipsum hæc cogitatio, quan-
do Rupifortius cognitio per indicium con-
silio, Hispanos Augustam Trevirorum
a periculo exempturus antevertit, urbem-
que antiquam, & Principis domicilium,
armis ad deditionem coegit. Invidiosa
erat hæc regis potentia, passimque odia &
metum intendebat, præsertim quum Vin-
dobonæ Gremonvillius de expeditione
Cæsaris acerbè loqui, & insolenter mina-
nari coepit, fore, ut bellum in hæreditari-
as ejus regiones transferatur, nisi animum
ab armis socialibus avertat: alioqui non
recusare regem, quò minùs pax retinea-
tur, id verò pati non posse, ut hostes sui ad-
juventur, & quòvis modò subleventur.
Nihilo melius postulatum terat, quum
solicitabatur Moguntinus, ut Hochstum
& Steinheimium in regis Galliæ pote-
statem traderet: qui cum per fidem, quæ
imperio devinctus esset, id sibi non lice-
re affirmaret: tum serio quidem eum pœ-
nituit foederis Rhenensis, quòd ut cau-
tus

tus alioqvi & prudens erat princeps, tunc primùm sine dubitatione intelligebat, plus nimio tributum fuisse ei regi, qvi specie amicitiae pangendisqve fœderibus rerum Germanicarum arbitria captaret, qvippe præter alia, quæ Cæsari permolesta accidissent, hoc quoque ab se & sociis Principibus stipulatus fuisset, ut nemini iter per suas regiones aditumqve ad fines suos permitterent. Id verò haud obscure dirigebatur ad Austrios, sentiebatqve se peti Cæsar, tanquam is, qvi pro fide muneris ac necessitudine Hispanicâ salutem Circuli Burgundici, quem infestare armis rex constituerat, negligere non vellet. Sæpè enim invitò Cæsare, & aliquoties etiam dehortante, multa ejusmodi evenerunt, quæ vitandi majoris dissidii causâ tolerari expediebat, donec ab rege arma pararentur, quibus ut Cæsar resisteret, charitate patriæ adductus est, quæ nisi apud eum valuisset, pleriqve Principes circumventi planeqve oppressi fuissent. Per has insidias aggressus est Cæsarem minimè ignarum peri-

periculi, quod salutis publicæ struebatur, ut simul ejus auctoritas & imperii potentia convellerentur. Quamobrem, Cæsar contra minas firmus in sententiâ permansit, & fidem auxiliumque reipublicæ præstitit, profectusque Egram, ubi eum Saxo plenus amicitiae invisebat, nil recusavit, quò minus justæ expeditionis ipse socius esset, si id quidem per fortunam augustæ domus, quæ orbitatis præsidia tunc quærebat, perque Legati Hispanici Ronquillo de reditu eum interpellantis obtestationes fieri potuisset. Priusquam copias dimisit, præfatus est, arma se invictum sumsisse, nec alibi secundum Deum, quam in justitiâ belli atque innocentiam spem habere; nil concupiscere, quod aliorum sit, neque cupere, ut vel minimum terræ spacium ad regiones suas adjiciatur: id autem pro suo Cæsaris officio permittere non posse, ut rex iste, spretâ juris pactorumque Monasterii, Cliviæ & Aquisgrani initorum religione, Principes Germanicæ ditionis vexet, finesque imperii tot repetitis incursionibus de-
popu-

populetur : mali enim esse exempli, si his sua tranquillitas fraudi esse debeat, quibus ea semper praesidio fuisset : igitur testari Deum, se pacis esse amantem, credereque poenam sanguinis, qui tali bello profunderetur, ab ejus auctore expectatum iri. Itaque Reymundum Montecuculi copiis praefecit, qui occupatis à Turenio itineribus, quibus Moenus aditur, boni prudentisque Ducis munere perfunctus est, quando contra insidias callidissimi hostis omni ratione se comparavit, Herbipolimque versus movit, adituque ad interiora Orientalis Franciae praepotò, ejus episcopi atque Francorum gentis amicitiam è suo exercitusque commodò esse sensit. Inde progressus, annonam hostilem Wertheimii repositam igni vastavit, Tureniumque de spe interceptiendi Ochsenfurti dejectum commeatu prohibuit, frustra que fretum spe auxilii ad receptum adegit, atque hinc ad Rhenum profectus, dispositò ad praecavendum Lotharingò, contra hostem supple-

plemento Vaubruniano auctum semper
cautus fuit, trajectoque feliciter fluvi-
castra sua cum Hispanis foederatisque
Belgis conjunxit. Ibi communicato
cum sociis consilio, auctor fuit obsiden-
dae Bonnæ, quod Cæsaris officio conveni-
ret, ut hostem à Germaniæ finibus abigat,
pacemque patriæ reddat, quæ reddi qui-
dem ac restitui non possit, nisi Elector Co-
loniæ à signis Gallicis discedat, auferat-
que ab urbibus suis externum præsidium,
quod Bonnæ quoque ejus domicilium
tunc infidebat. Cum eò ministrorum con-
siliis impeditus adduci non posset, pericu-
lum veritus Bonnæ discessit Coloniam A-
grippinam, pactusque ab Senatu fidam cu-
stodiam, migravit in monasterium S. Pan-
taleonis, ibique usque ad hunc annum
est commoratus. Mox appropinquâ-
runt Bonnæ foederati exercitus, ac tri-
partito oppugnatam continuo impetu fa-
tigârunt, ut septimo die post, quam cœ-
pta fuerat obsidio, deditionis facien-
dæ conditiones acciperet. Nam præclu-
so undique aditu, non erat, cur promif-
sa

sa à Turenio & Luxemburgiò subsidia speraret, quod fœderatis perutile fuit, quòd iis rebus non modò versus Mosellæ Rheniqve inferiorem limitem magnum armis suis incrementum afferrent, sed etiam itinera aditusqve illuc pertinentes in potestatem redigerent diligentissimeqve custodirent. Quod ad liberandas F. Belgii urbes non leve momentum attulit, Gallicasqve rationes multum impedivit, prorsusqve tale fuit, ut Germania periculi commonefacta, redintegranda sensim concordia consilium iniret studiumqve pacis revocaret, sopitisqve dissidiis, quæ bello civili materiam datura fovebantur, capiti suo fide officioqve se devinciret. Hæc læta Cæsaris primordia exemplis commovebant animos, & plerosqve etiam promissis Gallicis irretitos ab incepto perniciosissimo deterrebant.

Cæterum ubi Flandria, quæ ditionis Hispanicæ est, pacem diu infidam inutilemque experta fuerat, rex Catholicus bellum Gallis denunciavit, quòd ii populationibus atqve omni crudelitatis
gene-

genere ulciscabantur. Neque eò mi-
tius agebatur cum reliquis Belgii Hi-
spanici provinciis, nisi quòd libero Co-
mitatui Burgundico parcitum est, quem
cum Helvetii lege patrociniū defenden-
dum suscepissent, tùm Galli rationibus
suis alienum putabant, eos sibi tunc red-
dere infensos, quos liceret placare in-
posterum, ut nemine resistente eò arma
ferre possent. Interim Hispanis mul-
tæ quotidiæ ac inopinatæ difficultates
accidebant, & pleraque eorum consilia
Gallicò impetu præveniebantur: nec
bonignè F. Belgii populus habitus est,
præsertim quùm Luxenburgius iis ur-
bibus, quas cum præfidiò tenebat, fer-
rum flammamque minitaretur, si peri-
culum, quod instaret, pecuniâ non redi-
merent, sique obsides non darent, quùm
difficultate nummariâ impedirentur.
Magnus erat hic vastitatis inferendæ
metus, & direptionis incendiorumque
discrimen passim ante oculos versaba-
tur, nec muri vallorumque ope-
ra & turres munitionesque extra hujus
for-

fortunæ aleam futuræ erant, ut scirent,
 nullum esse excusandi locum, quum ne-
 cessitati parendum esset. Unde magna
 pecuniæ vis pretiosaque supellex compa-
 rata est, ex eâque plurimum lucri fece-
 runt Ductores Ordinum, præcipuè Lu-
 xemburgius & Condæus, qui calamita-
 tem afflictarum Urbium in commoda sua
 vertebant, multumque argenti extor-
 quebant, quod unâ cum aliis rebus,
 quas eò nomine ex fortunis civium coë-
 gerant, onustis curribus in Galliam deve-
 hebatur. Quò tempore cognitum est, quæ
 merces quive fructus sit defectionum,
 quamque fatius fuerit, eas pecunias in
 defensionem, quæ superiori annò præ-
 termissa fuerat, quam in libidinem hosti-
 um impendi, siquidem id honestissimum
 bellandi genus sit, quod repellendi pe-
 riculi ratione continetur. Id verò fecus
 cecidit, quia populus à proceribus ani-
 mò & voluntate dissidens prorsusque
 ipsorum imperio dissidens præcipitandi
 consilii causam dedit : quò evenit, ut ii
 omnium maximè affligerentur, qui
 spon-

sponte suâ hosti se dediderunt, aut non magnoperé ei restiterunt, quippe destituti post auxiliô, quô ipsi se culpâ suâ privarant & jure etiam dignitateqve exciderant, nisi interpositâ Auriaci auctoritate pristinum in F. Belgii Senatu locum recuperâssent. In hóc rerum statu consilia ex occasione capiebantur: Hispani cum viderent Gallos audaciâ & celeritate conficere res suas, non modò non negligebant defensionem Provinciarum Belgicarum, sed ne domi quidem cessabant, quòd usu docti intelligebant, nisi malis superioribus occurrerent, incursionum Gallicarum nec finem, nec modum fore: itaque novi fœderis fiduciâ erecti damna accepta ulcisci, occupatâqve Bonnâ ex Ducatu Luxenburgicô etiam Episcopatum Mentensem oppugnare cupiebant: tum dimissô ab se Villarfiô Regis Christianissimi Legatô, huc totis viribus incumbebant, ut totâ Hispaniâ Gallorum commercia conquiescerent, bonaqve & fortunæ ipsorum detinerentur: eandem in sententiam Londini minæ jactabantur, nisi Rex Angliæ per-

perturbatis confusisque rebus consuleret, foederique Gallico nuncium remitteret, non posse aliter facere regem Catholicum, quin simile exemplum statuat in ejus ditionis populum: eò rationes variæ & graves à Marchione Fresno adductæ sunt, quæ eo spectabant, ut Gallos hostes suos ope ne sublevaret, quorum iniqua & insidiosa consilia jam diu deprehendere potuisset, quando ii non aliam, quàm publicè nocendi viam inirent, & bella pro libidine atque arbitrato suo molirentur: Belgium miserabiliter vexatum direptumque intueretur, cujus amittendi periculum quoque ad finitimos Anglos pertineret. In Lusitania ecclesiastici Ordinis homines populusque Petro principi suadebant, pacem retineret, neque destinationibus Gallicis locum daret, siquidem ei non suppeteret justa causa belli Hispanis inferendi, & procul vi armisque res suas adaugere securè posset: non enim esse eam regni conditionem, ut periculo casibusque incertis exponatur, præsertim
 quum

quum caveri debeat, ne si eventus non prosper sit, factiones excitentur, multorumque animi in Alphonsum propensi magis ab eò abalienentur. Quamcumque autem sollicitudine & diligentia hoc negotium confectum est, tamen instructæ sunt contra Principem insidiæ quæ cum ipsum perturbatum valdè commotumque redderent, eas in tempore detexit Legatus Hispanicus, qui tunc Ulissiponæ commorabatur, & gravi maturoque consilio gliscentis conjurationis causas ab Gallis repertas indicabat. Actum quoque Rex Angliæ, amicitia & fœdere Gallis conjunctus non refragabatur periculosissimo instituto, & in re atque causâ maximi momenti rationes firmandæ æquabilis finitimorum potentia dissimulabat, donisque pellectus adhuc speciosè permutabatur.

Inter Hungaros illi sacerdotes, qui Protestantium nomine distinguntur à reliquis, quasi motibus causam dedissent, ad Senatum delegatum ab rege institutum acciti, deque superioribus actis

interrogati dissimiliter ad objecta responderunt, plurimos tamen nec metus, nec promissa expugnare potuerunt, ut à sententiâ discederent, quanquam de acerbitate Cleri & iratiore imprimis Collo-nitschii animò subinde querebantur. Interim ejus Reipublicæ status valdè commutatus est : Johanni Caspari Ambringio jus potestasque Rectoris Regni Hungariæ attributa, visque superiorum legum, per quas externi à summò istò Reipublicæ munere arcebantur, resoluta, cumque duriora indies tempora instarent, Ambringius ingenio minime difficili mansuetudinisque studiosò Austriæ gentis clementiam præ se tulit, magnatumque animos lenitate Potius, quam vi, ad patientium Imperium inflexit. Poloni Regem Michaëlem togæ magis, quam belli artibus assuetum mense Novembr. amiserunt, cujus dignitas maximè cordi fuit Ordini equestri, quanquam ipsi restiterunt aliqui Senatorum, qui tantum in odium vocârunt, ut de eò etiam locò movendò consultarent. Quod Gallis partes

Au-

Austrias in Polonia labefactari cupientibus opportunum accidit, quippe quorum consilia dudum eò pertinebant, ut Poloniam Gallicò nomine obnoxiam haberent. Auctores haud quaquam contemnendos habeo, Regem, cum maxima onera injuriasque Barbarorum sustineret, ab omnibus Christianis Regibus, exceptò Gallicò. opem petiisse : hunc verò ejus causæ non ignarum ultrò auxilia Polonis obtulisse, ut propensam voluntatem duntaxat in speciem significaret, etsi res ipsa indicio erat, Regem Christianissimum non studio in Michaelem, sed benevolentiam adductum erga plerosque Senatores, quorum animos sciebat ab Rege suo esse alienatos, hoc tale faciendum putasse unde non potuissent non excitari dissensiones funestumque civile bellum, cujus adeò tota calamitas in istam Regem fuisset redundatura. Cum ea temporum ibi difficultas discordiaque regni civium esset, insigne facinus edidit Polonici belli Imperator Johannes Sobieskius, confertòque cum Turcìs apud Choci-

timæ gentis periculum quoque ad se pertinere ratus, opem suam Polonis liberaliter promisit, fœderisque bellici sincerè servandi fidem dedit, & Cæsarem summisque Europæ Principes ad auxilia contra Turcas ferenda sollicitavit, excitisque suæ ditionis Cosacis, non modò perterrefecit hostes, sed etiam subitâ irruptione Tartariam Præcopensem vehementer affixit, & circiter duo millia barbarorum in castris oppressit.

Vix dum in Italiâ quiescebant lites inter Sabaudum Remque publicam Genuensem, quum rex Galliæ, qui suscepto conciliatoris munere, adhibitoque ad restituendam ibi pacem Gaumontio, negotium hoc confecerat, ipse jam illam in hostis locò habet, nomineque injuriæ & damni dati graviter mulctat, & navibus fortunisque vim facit. Ea cum nil tale se commeritam affirmaret, propter quod regis offensam incurreret, paratamque se ad præstandum damnum offerret, quædam per Gaumontium postulavit, quæ contra istius Rei-

mun præliô, memorabilem victoriam reportavit. Eò permagnum momentum attulit opportuna reguli Valachia defectio, inprimisque Lithuanorum atque inter hos maximè Demetrii Viesnivicii Radziviliique constantia & fides, nec non velitum Polonicorum, quos Hussaros nominant, aliquoties repetitus impetus, qui nutantem fortunam intrepidè acriterque instaurabant, & Turcas in castris, præeunte strictumque enses præferente Sobieskiô, adoriebantur. Haud minori ardore decertarunt Germani pedites, cæteri que expeditionis socii unâ mente & consiliô experiebantur. Quæ res facilè lenivit dolorem ex morte regis acceptum, multamque laudem Sobieskio, qui Duces Lithuanos ad trajiciendum Borysthemem ad castraque secum conjungenda persvaserat, peperit, tantamque regni Ordinum gratiam ei conciliavit, ut sanè etiam afferret ipsi pondus ac regnum alterô annô capeffendum. Commodum tunc Alexius Michalowizius finitimæ

publicæ, neutras partes amplexæ, dignitatem, præterqve jus & æquum erant. Igitur tota propè Italia hæc regis acerbitate commota est, Hispaniaqve justò metu excitata, auxilium in oram maritimam dimittendum Reip. promisit, quod cum rex intelligeret, nolletqve contra se armari Italiam, injuriæ paulatim conquieverunt, sensitqve Respublica, pro superioribus exhibitis regi officiis hanc sibi relatam fuisse gratiam, quod admoneret, quam lubrica ejus amicitia esset, qui tam levi momentò mutaretur: jamqve constare poterat, quid causæ fuisset, cur rex pacem Genuensem maturasset, quippe qui sciebat, rempublicam illam contra insidias proditionemqve Raphaëlis Torreni satis jam firmatam, Sabaudo spem victoriarum præcidisse, studebatqve his rebus capere occasionem militis Genuensis, cujus missionem Resp. factura esset, ad sua stipendia adjungendi, ut talem in modum nudata robore eò opportunior injuriis esset, simulqve ut, transportatas ex Noricò cohort-

hortes eâdem commoditate à Sabaudô reciperet, quibus contra novos hostes uteretur. Ab Helvetiis æqua postulabant Cæsaris regisque Hispaniæ legati, & cur illi ipsi, incolumi atque integrô fœdere perpetuæ defensionis, non possent deserere Comitatum Burgundicum, quatuorque urbes, quas Sylvestres nominant, itemque Constantiam & Brigam Vallesiæ, graviter exponebant: tum rogabant, ut conatus incursionesque Gallicas in eos fines impedirent, auxiliumque & patrociniî fidem prædictis regionibus præstarent, militesque suos, qui sub signis Gallicis merebant, quamprimùm revocarent. Ibi verò non usâ omnibus mens fuit, neque res hæc ita confici potuit, ut Cæsari Hispanisque expediebat: propterea quòd delegatus Gallicus multa de rege suô pollicitus, id operam dabat, ut tentatis Ordinum animis, allata in eam rem consilia perverterentur. Præterea suspiciones, quæ artibus Gallicis illic struebantur, quotidiè invalescebant, primique erant

conventus Mulhusini, ad quem Delegati ex tribus imperii *Circulis*, Saxonico superiori & inferiori, pariterque Francico convenerant, honesto atque utili consilio juvabat. Aderat ibi nominæ Cæsaris Wolffgangus Comes Ottingensis, & quid ex re patriæ esset, consulebat, ac de Cæsarum voluntate studiôque in patriam præfatus, significabat, cupere eum, ut Germaniæ leges publica que tranquillitas conservetur, quæ cum hoc tempore in magnô discrimine sint, incursionibusque Gallicis convellantur, monere prædictos *Circulos*, atque secundum muneris sui rationes postulare, ut copiis suis transitum concedant, ipsique etiam ad defensionem se comparant, militesque conscribant, & si opus sit, vires auxiliaque afferant, ut afflicti vexatique per injuriam principes è periculo calamitateque eximantur: iis verò, qui hostis partibus se obnoxios fecerint, neque hospitia, neque transitum permittant, quæ ratio futura sit recuperandæ pacis, & liberandi Principes injustis armis propemodum oppressos. Ad ea

pagi *reformatarum* partium, qui Austriis gratificari cupiebant, pagi autem *Catholici* Rhætiqve difficiliorese se præbebant, nec in eam sententiam adduci se patiebantur, ut juberent milites suos redire domum, unàqve prohiberent, quò minus in pagis suæ ditionis cohortes Gallicò stipendiò alendæ conscriberentur. Faciebat enim pro more suo rex magna impendia, & quum metu minisque perficere destinata non poterat, magnis donis gratiam captabat, ut per Helvetios non impediretur, quin occuparet Comitatum Burgundicum, qui alioqvi in ipsorum tutelâ erat, quod etiam in sequenti annò evenit. Jam res Germaniæ tales erant, ut principes, præcipuè *Protestantes*, Cæsari unâ voluntate se conjungerent, mandataqve in socios expeditionis Gallicæ promulgata in foribus publicis affigenda curarent, justitiamqve armorum ipsius comprobarent. Saxo pro fide suâ Egræ cum eò fœdus pepigit, & exemplum sequendi aliis tradidit, nec multò post negotium

Delegati Circulorum responderunt, Cæsaris curam & consilium patriæ esse salutare, nomineque electorum & principum suorum ipsi gratias habere, qui in ejus atque imperii fide tutelâque sint, & manere velint: Cæterum ad eos referri oportere de capite publicæ securitatis, quod in Comitibus decidendum sperent, quod altero quidem anno quietis & boni publici causæ usui probatum fuit. Johannes Philippus El. Moguntinus, qui sentiebat connivendo augeri Gallorum potentiam, dubiamque ipsorum amicitiam & superiora promissa, incrementa item regis & augendæ potentiæ studium expendebat, Catoque Germaniæ habitus, finitimis ob controversias subinde excitatas metuendus erat, hunc annum illustratâ inprimis Schonbornianorum gente, unde prognatus fuerat, decessit. Bavarus equeidem placere sibi pacem testabatur, sed fœdus cum F. Belgis ictum planè ei invisum erat, eoque orabat Cæsarem atque admonerat uti id omitteret, quod pericula ærumnasque sacro imperio afferret, alienam-

namque duntaxat causam complecteretur. Cumque quid suæ mentis animique esset per epistolas & Baronem Kleistium indicasset, rationibus ab Cæsare adductis acquiescere necesse habuit, & fidei Reip. obligatæ memor nil sibi indulfit, quò Cæsar, exercitusque ejus superiorem Palatinatum transiens læderentur. De quâ sententiâ neque auctoritas Privigniani, qui Henricæ Adelheidi ipsius conjugii à sacris erat, neque calliditas Vitrii legati Gallici eum dimovit, nec denique necessitudo Hermannii Egonis Fürstenbergii, gratiâ & consiliis valida, ipsum impedivit. Brandenburgicus fortunam suam, & Svedorum promissâ, Gallicasque res & diversa Principum studia æstimans, paci nuper initæ non fidebat, & bonò rectòque in Cæsarem animò, de conditionibus, recuperandæ imperio tranquillitatis ab rege Svedicæ propositis monebat, perque Marenholzium pronunciabat, sibi curæ fore, quod Cæsari eâ in re videretur, cujus & imperii salus communis esset: Cæsar superiora pericula damnaque illata reputans

censuit, consilia Gallica minimè dirigi
 ad sinceram pacem, etsi rex iste semper
 sinceritatem præ se ferat, armaque omis-
 surum se recipiat: nam quò promptiorem
 se ad pacem ostenderit, eò minùs æquas
 pacis conditiones ab eò fuisse acceptas: ita-
 que vires & subsidia circumspici oportet,
 ut Germania vindicetur in libertatem,
 quippe quam, rejectò *armistitiò* generali,
 continuis incursionibus fatigaverit, occu-
 patisque Friedbergâ, Aschaffnaburgô &
 Selingstadiô afflixerit, contraque fidem su-
 premi patrocini X. Alfatiæ Urbibus da-
 tam, non expectatâ imperii Principum
 sententiâ arbitrariâ, in quam sciens pru-
 densque ante consenserat, pro jure vim
 adhibuisset, nec non Trevirensis neu-
 trius partis principem, nullòque fœdere
 Belgis devinctum, hostiliter vexasset,
 & non modò trans Rhenum, sed etiam
 trans Mœnum Tubarimque arma pro-
 tulisset, ac denique conciliationem à
 Moguntinô, Bavarô & Duce Lunebur-
 gicô Georgiô Gvilielmô susceptam
 morâ tergiversationeque suâ elusisset,
 ani-

animumque sic satis à pace alienum declarasset, Palatinus etiam, passò injuriam Trevirensè, periculo propior, tandæ compositionis auctor erat, quippe non oblitus damnorum, quæ per simulationem amicitie intulisset Turenus, quum ejus cohortes Palatinatum Rhenensem, Bipontinumque transfrent. Is extremò hujus anni mense auctus est hæreditate principatus Simmerensis, exemptò rebus humanis agnatò Ludovicò Henricò, nisi quòd ipsi litem movit ob Bockelheimium Lotharius Fridericus, Johannis Philippi successor, atque hòc mortuò, eam persecutus est Damianus Hardardus. Quæ accessio quidem ad dignitatem potentiamque Palatini permagnum momentum attulit, proptereaque pæce frui voluit, quòd judicaret belli, quò Germani Gallique inter se committerentur, difficilem exitum fore, prospiceretque calamitates atque molestias, quas ratione vicinitatis subiturus esset, si ambitio regis injectâ incrementorum spe, illectâ invadendi finitimos occasione excitaretur.

omnibus fortunis instrumentoque bellicô, infidentibus licet vicina itinera Batavis Hispanisque, feliciter elapsus fuerat, cujus nomine alioqui Rex valde agebatur, adeo ut totam penè Galliam ad eum liberandum commovere velle videretur, Hæc dum agebantur, intelligi poterat, quò Rex animo esset in Germanos, quippe quorum erga Cæsarem fidem suam injuriam putabat, non passurus, ut mandata contra eos edita, qui arma pro Gallis ferrent, liberè in Regionibus suis promulgarent, quod Duci Mompelgardico usu venit: sed neque amicis affinibusque suis pepercit, quum non modo milites prædæ causâ passim in Neoburgicas Provincias effundi sineret, sed quoque Palatino urbes vicosque eriperet, & Bethunii artibus circumventum indignissimè haberet, quum & ante fœdus cum Cæsare ictum de injuriis per Turenianas cohortes illatis conqverentem irritavit potius, quàm mitigavit. Dixerat enim Pomponius regii administer consilii, hanc eorum esse fortunam, qui se medios partibus præstarent, ut difficulta-

Verùm prudentia Cæsaris, cui rebus pòst turbatis, magnâ fide constantiâqve se conjunxit, nihil in communis causæ perniciem admittebat, eratqve hæc via liberandi F. Belgii, & stabiliendæ insuper Cæsareæ auctoritatis, quæ superiorum licentiâ temporum erat quodammodo imminuta. Contrâ Rex Galliæ nil suæ utilitatis causâ omisit, suspicioneqve dissolvendi fœderis Anglici motus, atqve hostibus diversâ parte ingruentibus suffecturus, præfidia de occupatis urbibus provinciisque decedere jussit, roboreqve collectô, fortunam instauravit. Mox imparatos Principes bellumqve non timentes, ac plerosqve etiam, ut nil à se timerent, per epistolam præmonitos invasit, proximosqve Belgas Hispanicos vastavit, tantâqve vi & terrore eas Regiones complevit, ut si fuissent sine fœdere, parum abfuerit, quin haud longô temporis spatiô omnes sanè Regis arbitrium se qui cogerentur. Commodùm Montalius Carolo regiam liberaverat, simulq; Luxenburgii transitus Regem ingenti sollicitudine levaverat, quoniam is cum
omni-

retur; comprehensus, contraque datam fidem Legatis, quorum in loco numeroque is esse cupiebat, abreptus, Bonnamque, in qua tunc Cæsaris præsidium inerat, abductus, præterque dignitatem & jus Principis in custodiam missus fuisset. Quartus decimus Februarii dies erat, cum id belli continuandi novum esset classicum, non invitis Batavis, quippe Austriæ nomini amicitia & fœdere innexis, neque alienis ab eâ re Hispanis, qui optabant, ut regi ob nimiam potentiam formidando plures hostes existerent, sibi contra plures amici sociique conciliarentur. Id postquam evenerat, regis Svedicæ Legati querebantur, ad eum modum spem pacis Europæ, fructumque operæ in eò genere positæ sibi eripi, proptereaque pro restituendò in libertatem Fürstenbergiò magnopere annitebantur. Sed quæ hoc fuerit, aliquantò post cognitum est, cum Cæsar rationibus doceret, quamobrem ex eò loco amovendum putaverit Principem, qui se vocasset in odium, testatumque aquod multos reliquisset, quàm alie-

tes molestiasque belli æquis animis ferrent, quæ evitari non possent dum cogerentur exercitus, ad transitumque pararentur. Etiam Nassovii Comites, Principesque Salmenses, & vicini sine discrimine, vel ob suspicionem levissimamque offensam, repertumque injuriæ prætextum mulctati sunt, communitōque Nancejō, firmatisque Lotharingiæ & Alsatiæ finibus, aditus ad infestandam Germaniam opprimendamque libertatem apertus est, interceptōque alterō post annō Burgundiæ Comitatu, tota Hispanorum fortuna, quæ cum nostratibus Belgicisque regionibus communes rationes habet, in periculum venit.

1674. Interim multorum animi adhuc in spem reparandæ pacis erigebantur, quum præter opinionem subito res conversæ sunt, propterea quòd Galliæ & Angliæ regum legati, qui unà cum aliis Colonia Agrippinæ ad tractandum de pace convenerant, mandata causati discesserunt, ideò offensi, quòd Gvilielmus Egon Fürstenbergius ab Austriis pro pace belli habitus, cum rhedâ vehere-

enunciâſſet ſe autem, cui ad talia indicanda obſtrictus fuiſſet, & jure legibusque etiamnum teneretur, ceſſet, opimisque *Abbatia* Gallicæ reditibus auctus, externo Regi & hoſti ſtipendiô ſeſe illigâſſet, in alius, quàm veri & ſupremi domini poſteſtatem traderetur. Hæc tunc inter difficiles ac perplexas pacis reſtituendæ rationes affirmabantur certaſque in capita mox deſcripta cognitioni comitorum ſubjiciebantur, famâque ad exteros etiam Principes perſerebantur, ut quibus rationibus Cæſar ad tale quid decernendum inductus fuiſſet, paſſim ſineque morâ intelligi poſſet. Pertinebat enim ad famam Cæſaris, ut oſtenderet, cur nullô Imperii jure impeditus fuerit, quò minus muneris temporisque rationem haberet, quòd Princeps arguebatur commiſſi, quaſi contra Cæſarem, tanquam Imperii caput, & ſimul contra eum tanquam hæreditariô beneficiariôque jure dominum feciſſet, noviffimeque etiam pacis compoſitionem retardâſſet, conſiliaque ſalutaria & optima machinationibus ſuis invertiſſet,

alieno ab se animo esset, dum paci impediendae consilia adhibuisset, taliaque admisisset, quae nec per Caesaris officium, nec per domini beneficiarii rationes ferre potuisset. Non egere testibus, quod ad Regis Galliae, hostis Reipublicae, voluntatem nutumque totum se convertisset, suumque edictum, quod Germanos societate militiae Gallicae prohibuisset, sublatam obsequii praestandi religione, violasset, Regemque ad odium bellumque extimulasset. Quod cur facere non debuisset, multas eum causas habuisse, praesertim quum is Princeps esset, qui consensu & suffragio principali in Imperii conventibus careret, essetque in ditionem Austriorum redactus, clientelaeque fide in perpetuum sibi obligatus. Itaque editum & in Comitibus approbatum securitatis Legatorum decretum eò non posse produci, ut Princeps è custodià dimittatur sequestris fide asservandus, quod id neque ex Republica, neque ex sua Caesaris dignitate esse judicaret, ut qui fomes belli ac dissensionum in Republica fuisset, foedaque Serinii & Frangepanii consilia Regi Galliae enun-

dam reipublicæ suamque causam induxit, & fide fœdereque Cæsari devinctos, ad vires in communem utilitatem explicandas permovit: quorum exempla imitati sunt Orientalis Franciæ Principes, qui Norimbergæ congregati, accommodatis securitati firmandæ consiliis, prout superiori annô Mülhusii conventum erat, de mutuâ defensione deque adornandô expeditionis apparatu consultârant. Saxo nil veritus Chassani Grafenthalique minas, implevit conditiones Egrani fœderis, cuius incundi rationes moderatus est Baro Henricus Frisius, exemplô ad Germaniæ concordiam utili, & ad bellum ex visceribus reipublicæ exterminandum peridoneô, præsertim quùm non multò post Franci per epistolam appellati comiterque invitati sunt ad animos viresque cum utrôque Saxoniz circulo conjungendas, id quod valdè accidit ex voluntate Petri Philippi Antistitis Bambergensis, & Christiani Ernesti Marchionis Baruthini, qui nihil prætermittebant, quod ex re publicâ esse arbitrarentur.

Diffi-

fet quarum non aliud fuisset remedium, quàm ut avertendi majoris mali causâ ex urbe Coloniensi, quæ tunc conventu Legatorum sancta erat, auferretur. Iis autem rebus Germaniæ status cœpit fieri turbulentior, Galli quæ ad vehementiorem impetum concitati, rejectâ irritæ super pace consultationis in Cæsarem invidiâ, Palatino, contrâ quàm Heidelbergæ de regis sui voluntate pollicebatur Bethunius, arma intulerunt, ductu quæ Rupifortii & Vaubrunii in agrum Germersheimensem profecti, latè omnia vastârunt, atque ipsam etiam Germersheimium, ejus ditionis castrum vetus & Rudolphi I. Cæsaris morte inclitum, interceperunt. Miratus subitum odium impetum quæ securus fidei suæ Palatinus, prudentiâ consiliis quæ suis regi Galliæ multos hostes, domi foris quæ excitavit, ab eoque in primis Danum abalienavit, quippe ob expilatos sororis Gvilielminæ Ernestinæ dotales fundos commotum graviter quæ offensum; tum Saxonem atque Brandenburgicum, Duces item Luneburgicos ad suscipiendam

Difficiliùs apud Svevos concordia coivit, non modò quòd misera Palatini fortuna ipsis ante oculos versabatur, sed quia Bavarus etiam, qui opimas ibi clientelas habet, pro statu illorum temporum pace utendum statuebat, Turenusque iis benevolentiam Regis significabat, si bello se non implicaturi essent. Sed vicit causa Reipublicæ, auxiliumque contra vim injuriasque Ulmæ decretum est, quod rebus Cæsaris perutile prosperumque evenit, quoniam ea regio & vicinitate erat opportuna, & ad inferendam ejus castris annonam permultum valebat. Hæc dum agebantur, laturo auxilium Saxones adveniebant, & rem causamque Palatini pariter & Germaniæ adjuvabant. Mox Duces Luneburgici, cum Cæsare, Hispanisque & F. Belgis fœdus pacti, cum copiis magnâque tormentorum vi appropinquabant: neque secius Brandenburgicus arma, quæ ex formulâ pactio- nis Vossiemensis deposuerat, corripuit iterum ac in Gallos convertit, cum quòd illa transactio ejusmodi esset, ut
 imperii

imperii legibus officioque suo fraudi esse non posset, tùm quòd ex fœdere antiquò inter Principes electores initò, sanctionibusq; Cæsareis juratis confirmatò, tanta sit omnium necessitudo, tantaque animorum & voluntatum conjunctio esse debeat, ut non facilè arctiora queant esse vincula, quàm ea, quibus ipsi inter se colligentur. Itaque Brandenburgicus fiducia *Unionis electoralis* erectus ad libertatem, Cæsarisque cohortationibus excitatus, atque exemplis etiam propinquorum principum confirmatus, noluit diutius esse obnoxius insidiis Gallicis, unaque cum republicâ, cui semper & summâ ratione devinctus esset, belli fortunam experiri statuit, ut salva tandem ac tuta communis patria præstaretur, superbaque hostium de Germanis opinio convelleretur. Socium cognatumque Principem electorem, tot injuriis affectum & pollicitationibus quoque deceptum, contra jus fasque gentium, contra sacras imperii leges, contraque pacis Westphalicæ formulam armis appetitum auxiliò destitue-

tuere, agrumque ejus & vicos reip. hostibus diripiendos relinquere periculosum pariter ac pudendum videbatur. Eò magis, quòd in Palatini fide atque innocentia nil desiderari poterat, neque ejus culpa, consilio, aut rebus & factis ullum regi damnum datum erat, quando favebat paci, bellumque Cæsari ipsi tantisper dissuadebat, dum proximos principes ipsumque se peti videret, adeò quidem ut quum Galli eum ad suscipiendam regis causam neque cogere, neque persuadere possent, fama tulerit, Francodalii interceptiendi consilium inisse, quòd tale institutum erat, ut totus fere Palatinatus in potestatem ipsorum redigeretur. Itaque ut malum imminens anteverteret, de fœdere inter eum Cæsaremque agi cœptum est, quò præter alia hoc quoque continebatur, ut Philipsburgi munitiones solo æquarentur, siquidem istud castrum, quòd proximè Palatinatum est, Cæsar in potestatem suam redacturus esset. Quibus temporibus constantia Palatini fuit memorabilis, magnumque momentum
 attu-

attulit ad bellum in illis finibus gerendum, quod Gallos ita malè habuit, ut in tractum ditionis ejus Rheno finitimum incursiones facerent, ruptaque iterum Monasteriensi pace, onera stipendiaque belli populo Palatino imponerent, passimque damna & vastitatem inferrent. Quare Cæsaris cohortes subsidio venerunt, Saxoque ex formulâ Egrani fœderis auxilia misit, & Filium Johannem Georgium, Baronemque Christianum Ernestum Kannium cum expeditâ manu versus Rhenum movere jussit: iis ad resistendum profectus est Bellivifus tribunus Gallicus, qui repente celeriterque excitis Philipsburgô & Landaviâ manipulis, numerum suorum valdè auxit, Cæsareosque & Saxones, qui ad defendendum Palatina-tus limitem venerant, apud Maudachium adortus, speraverat eorum consilia profecti-onemque posse interverti, si ex inopinâtô ipsos invaderet, impetuque uteretur. Tum præfectus militiæ Generalis Caprara occurrendum ratus, ad sustinendam hostis vim sese comparavit, & prom-

promptô Saxonum auxilio usus est, Lo-
 tharingosque alacres adjuutores habuit
 Utrorumque enim fortitudo maximè ibi
 spectata est, Saxonum præcipuè, quorum
 dura initia ipsis in laudem verterunt : iis a-
 liquanto post discrimen pugnae supervenit
 Dunewaldius, à Duce Bournonvillæ mis-
 sus, qui hostes commissò certamine acerrimò
 dilapsos persequeretur : sed hi jam e-
 vaferant, multis in acie desideratis, & ple-
 risque etiam, inter quos ipse Bellovisus
 fuit, fauciatis. Eâ spe frustrati Galli, cu-
 mulârunt superiores injurias, ultionisque
 cupiditate magis incensi, invisum sibi Pala-
 tinatum multò & variò crudelitatis gene-
 re diripuerunt, & vicos villasque igni
 cremârunt, nec minùs oppidorum arci-
 umque fundamenta subruere, passimque
 solitudinem facere cœperunt. Inter
 has populationes de arcendô hoste con-
 silium capitur, quum nunciatur, Tur-
 renium, trajectò apud Philipsburgum
 Rhenò, Wiselochium intercipere sta-
 tuisse : in quò cum sociis permultum
 esset situm, censuerunt minimè sibi
 com-

committendum, ut ab hoste in potestatem redigeretur. Erat tunc in castris minor verò fama de viribus numeròque copiarum Turenii, unde fiducia eos subiit praelii conferendi, quod senior Lotharingiæ Dux, qui per exploratores subinde res hostis cognoverat, dissuasit quidem, rationesque periculi demonstravit, sed quia Capraræ, spe reportandæ victoriæ sublato, longè alià ratio constituta erat, è re belli socialis fore duxit, si armis experiretur, impetumque hostis confestim sineque morâ inhiheret. Igitur apud Sinshemium, oppidum inferioris Palatinatus, commoditate loci aditusque opportunum, congressi, acriter pugnârunt, imprimis cohortes focia magnâ audaciâ impetuque in Gallos irruebant, contraque tormenta ab iis disposita progressæ, vim globorum confertissimè cadentium excipiebant: inde à ferentariis, qui cum sclopis majoribus in proximò latebant, incessabantur, jamque in apertum discrimen conjecti focii, non modo ex iniquò locò dimicabant, sed etiam videbant, hosti se mul-

tum esse impares, receptumque circumspicere oportere, præsertim quum equitatus ob loci angustiam hortorumque sepes, quæ illi objectæ erant, explicare se non posset. Ex quo factum, ut non levi damnò affecti retrocederent, salutique suæ consulere: pars Heidelbergam, pars Francofurtum profugerunt, Caprara & Lotharingus Heilbronnæ se receperunt. Post hæc Bournonvillanus, qui copiis apud Rhenum cum summò Imperio præerat, Francofurtum pervenit, egressusque hinc cum cataphractis & peditatu movit in Palatinatum ad res instaurandas, sed nihilo tunc prosperior belli gerendi ratio fuit, Turenusque recentibus auxiliis, quæ ex Burgundiâ atque Lotharingiâ advenierant, firmatus, viribusque rursus superior, more suo consiliis Bournonvillani Ducis prævertit, & ad invadendas ejus cohortes quantâ potuit festinatione, contendit: eò tempore curâ Dunewaldii, qui speculandi causâ abierat, effectum est, ut Bournonvillanis daretur spatium se recipiendi, qui posteaquam evaserant,

Dunewaldius distinetis cohortibus festus, excitasque contra se equitum turmas conspicatus, planeque resistendo impar retrocessit, hoste eum non insequi auso, quod rationes Gallicae non patiebantur, ut concepto vicinorum animis odio in Gallos acriores stimuli adderentur: quandoquidem sentiebat hostis, Austrios his rebus Principum animos ad se inclinatuos, ut non solum proportionem, quam jure beneficiario Caesari imperioque deberent, quamque constaret esse talem, ut per eam Gallica amicitia non dissolveretur, auxilia submitterent, verum etiam plures cohortes copiasque conducerent, foedereque cum Caesare sociisque isto desinerent esse mediis neutrique parti juncti. Quae res, postquam longè aliter evenit, tam molesta inuisaque Gallis fuit, ut iratis percitisque animis praeter jus & contra eventorum fidem affirmarent, specie defensionis imperii Principes illici circumagique ad Caesaris nutum, ut simul cum Gallorum amicitiam, vetus fundataque libertas ipsis eripiatur. De

cæterò nil prætermittēbat Turenius, quòd
 cùm è re suâ, tum è ratione belli duceret,
 fortunam suam modestè ferens, etiam istò
 temporum statu, quò dilapsis sociorum
 manipulis in acie constitit, atqve his rebus
 notum testatumqve esse voluit, eos acce-
 ptâ clade diffugere coactos, quos tamen
 pugnâsse fortiter, ipse ultrò fassus est, &
 temere loquentes coarguit, futuri provi-
 dus, nec intempestivè recordatus, eos, qui
 jactantius dicerent, nondum explorâsse sa-
 tis vires & animos Germanorum, quos non
 fortitudine, sed numerò duntaxat pu-
 gnandiq; opportunitate præstitissent: præ-
 terea tot militum suorum, qui ceciderant,
 jacturam miserari consuevit, eamqve præ-
 cipuè ob causam gaudiò non sincerò est
 affectus. Verum enim verò socii, amissâ
 ibi felicitis successus spè, in Alfatiâ tentant
 fortunam, atqve in bellum majoribus vi-
 ribus gerendum incumbunt: eò contra-
 ctis undiqve auxiliis, contendunt Cæsa-
 rei atqve Lotharingi, & acceptis ex foe-
 dere Luneburgicis ac Monasteriensibus,
 ascitisqve Palatinis & imperialibus

bus cohortibus, versus Argentoratum movent : Ubi cum periculum haud parvum à Vaubruniò impenderet, populus urbis in metum suspicionemque pronus censuit, uti Rex Galliæ pro hoste haberetur, postulataque legati Cæsarei, quæ plerisque proceribus ambigam belli fortunam reputantibus displicebant, approbarentur. Quibus modis Rheni aditus, quem Galli intercipere cupiebant, sociis apertus, præsiديوque firmatus est, quod non modicè conturbavit Vaubrunium, qui quantum in eò transitu Regi suo situm esset, æstimabat. mox eum poenitentia subit, quòd morà corrupisset consilii fructum, Cæsareisque præveniendi se spatium dedisset, quo futurum esset, ut vicina ista mediaque partibus urbs à Rege, cujus erga eam antehac voluntas propensusque animus fuerat, repentinà vi impetuque abalienata, commodis Gallicis obstaret posterum conatibusque isto in limite obniteretur : eò locò cum res esset, commensus difficultas hostem maxime sollicitum habuit, totaque belli moles in eam

regionem incubuit, magnusque ardor fuit militum, quum tempus & res praelii conferendi occasionem darent. Turenus castra metatus est inter Enzheimium atque Holzheimium, inferioris Alsatiae pagos, instructaque acie copias sociales expectavit. Neque his erat causa differendae pugnae, cum urgere hostem, intercludereque aditu ad superiorem Alsatiam vellent, quos conatus astu militari elusit Turenus, objectaque sylva, cui munitiones castrenses praetendebantur, loco difficili ad se invadendum, nec satis Foederatus exploratio constiit, unde multa damna focii acceperunt. Ibi Dux Ploënenfis praesenti animo pugnavit, magnaque in difficultate fuit, quum Bournonvillani, qui integris viribus praelii aleam spectabant, non succederent defatigatis Luneburgicis, quos ea pugna valde illustravit, quod cum veterano cautoque milite diu multumque decertarunt. Simul Lotharingi manifestum discrimen subierunt, pari que constantia & impetu maximò dimicarunt, quorum spectatae

for-

fortitudinis recordatio præcipuè Georgio Gvilielmo Duci Luneburgico perju-
cunda fuit, Turenioqve hosti laudem ex-
pressit. Nec audacia, neqve animus Mo-
nasteriensibus defuit, quos Baro Vedelius
subsidio adduxit, laborantibusqve in tem-
pore supervenit. Totò illò tempore, quò
congredebantur, pluvia dimicantibus
permolesta fuit, præsertim hostibus, quos
cum lubrica vestigia fallerent, inpromti
& ad incessendum sociorum agmen tardio-
res reddebantur. Locus ejusmodi erat,
ut equitatus omnes suas vires commodè
explicare non posset, peditatus autem Cæ-
sarei præcipuum robur ad pugnam non
admovebatur, quanquam Werthmulle-
rus subsidio venit, omnemqve culpæ
suspicionem effugit: alii contraria
Bournonvillæ Ducis mandata causa-
bantur, rejectâ in Lobkowitzium invi-
diâ, quasi is auctoritate heri sui abutere-
tur, & impediret, quò minùs dimican-
di opportunitate uterentur: sed quia id
minimè tutum fore existimabant fœde-
rati, sensim recedentes, auxilia Branden-

burgica expectabant, rursus hostem laces-
 fituri: quò tempore varii rumores sparge-
 bantur, magnaque spes erat intrandæ Lo-
 tharingiæ, ac Brisaci intercipiendi: contra
 Turenus cautè omnia ad resistendum
 comparare, pluresque cohortes accire, Re-
 gemque sollicitare pertendebat, ut haberet,
 unde adventantibus Brandenburgicis co-
 piis obsisteret, quippe à quibus præcipuè si-
 bi timebat, etsi longè aliud præ se tulit, pa-
 lamque, nec sine Dorfflingi insectatione dixit,
 eam expeditionem sine metu atque periculò
 suo omissum iri. Interim Regi significavit,
 quantum in discrimen copiarum suarum vocaren-
 tur, si tot fœderati hostiles exercitus armis
 secum experirentur: itaque operam dedit,
 ut Brandenburgicus à societate militiarum a-
 verteretur: eò consilio missus est Hol-
 miam Feuquierius, qui efficeret, ut
 Brandenburgicus retraheretur in Mar-
 chiam, profusque destineretur. Id ve-
 rò eum haud leviter pungebat, præser-
 tim quum literæ ab Rege Svediarum mitte-
 bantur, quæ eam in sententiam scriptæ
 erant, ut intelligi posset, non passuros
 Sve-

Svedos, ut Brandenburgico trans Rhenum bellandi facultas esset: quam regis ejus voluntatem Wangelinus quoque, propositis ultrò citròque rationibus, indicaverat, ut belli contra Gallos gerendi opportunitas amitteretur. Quod Brandenburgicus ita accepit, quasi libertati suæ adversaretur, quasi que id eò spectaret, ut Principes Germaniæ vim & injurias Gallorum perferre deberent: nec multò post dimisit ad Svedos Christophorum Brandium, qui de animò & voluntate ejus rectissimâ commemoraret: cumque intelligeret, regem Svedorum in se recepisse negotium impediendæ expeditionis ab se susceptæ, magnò studiò Cæsarem sibi conciliavit, & per Laurentium Georgium Krockovium Vindobonæ sollicitavit, ut in re causaque imperii opem auctoritatemque sibi præstaret, tanquam is, qui supremò & conservandæ & vindicandæ pacis munere fungeretur: ex quò factum est, ut re infectâ retrocederet, subitaque & inexpectata rerum commutatio fieret, totaque Alsatia, relictò ho-

stibus liberò aditu, destitueretur, ex eò-
 que multæ & variæ, difficultates fœderatis,
 ac metus etiam urbi Argentoratensi auge-
 retur neque minor esset trepidatio finiti-
 marum regionum præcipuè Palatinatus,
 qui jam prorsus injuriis Gallicis parebat,
 fœdumque in modum incensus est ac de-
 vastatus: perinde ac si hæc una & expedita
 esset via ad pacem Germanis extorquen-
 dam. Dum verò suam & Fœderatorum
 principum sortem miratur Alsatia, Lotha-
 ringus, qui ad custodiendos superioris Al-
 satia aditus stativa habuit florem Gallicæ
 nobilitatis in Alsatiam tendentis attrivit:
 ex septingentis, quorum ductor erat Sa-
 bleus, pauci ad suos dilapsi sunt, reliqui
 cum acriter resisterent, partim cæsi, par-
 tim capti. Nec multò post Hennin-
 gus, tribunus Brandenburgicus ma-
 gnâ supellectilis argenteæ partem
 Gallis eripuit, plerisque eorum, dum
 vagabantur incautiùs, pabulatumque
 ibant, oppressis. Sed quanquam res
 eò deductæ erant, ut cum Turenio sum-
 mis copiis decertari posset, præoccupata-
 tiqve

tique in transjuranam Burgundiam aditus, quos superior Alsatia aperit, viaque in Lotharingiam, quæ per inferiorem Alsatiam aditur, dispositis ad fines tuendos stationibus, communita satis judicaretur, ratioque insuper Hybernorum et in Regione habendorum conficeretur, aliquantò post res consiliaque ita sunt immutata, ut fœderati magnis itineribus subsidio profecti, velut salutis suæ causa trans Rhenum reverterentur, Turenioque auxiliis ex Lotharingia nuper missis, Condæanisque cohortibus recens firmato, spatium darent oppida aditusque omnes recuperandi: quod postea accidit, quàm Fœderati non unam prælii apud Turckheimium ineundi rationem sequerentur, quamquam inde pendeat fere Brisaci fortuna, occasioque tam luculenta negligebatur. Cæsareis propositum erat, servare robur, casusque ancipites vitare, ne, si necessitas defensionem postularet, ullò tempore impares imparatique essent: Brandenburgicus longum iter novasque difficultates ab tergo ortas, auctasque

nuper Turenii vires : & præoccupandi ab eo versus Selestadium Argentoratumque reditus suspicionem animo agitabat, contentus satisfecisse fortunæ, alienâ culpâ impeditæ. Luneburgici prompti ad pugnam, cum Holfaticâ & Mollifonicâ cohortibus sese in hostem fortissimè inferebant, cupiebatque Dux Holfatiæ summis viribus experiri, consiliumque liberandæ Alsatiaë confectum dare, quod cur secus fieret, suspecta Turenii calliditas, destinataque locorum, per quæ recedendum erat. præoccupatio, Fœderatorumque dissimile consilium efficiebat.

Nec felicitiùs res bellica administrata est apud Belgas, ubi Condæus copias suas, quas Fœderati in æquiozem pugnaë locum venire cupiebant, castrensi sepimentò diligenter præmuniuit, tantisperque continuit, dum invadendi Batavos occasio sese daret : quod Legiones Souchianæ aliquantò longiùs progressæ fuerant, quùm Auriacum, qui mediam aciem duxit, secutæ ponè aliquot

quot cohortes, viam angustam impeditamque transibant, in quas Galli summò impetu irruerunt, optimaque impedimentorum parte exercitum multarunt: Auriacus de periculò commonitus, adventu suo labantem aciem firmat, Souchiumque ad prælium advocat: Sed quia is omni festinandi auxilli opportunitate, totas vires in hostem non convertit, tergiversantis suspicionem foederatis præbuit, quanquam aulae se purgavit, causatus, mandata se accepisse non tam ad invadendum hostem, quam ad defendendas copias suas, auctore, ut quidem credebatur, Lobkowitziò: utcumque autem id sit, constat offensos fuisse Belgas, præsertim quum videbant, bellum ab sociis majori apparatu, quam viribus geri: neque eo secius de receptu Hispanici equitatus querebantur, qui impedimenta destituisset. In eò conflictu Auriacus insigne militiæ specimen dedit, Europæque ostendit, animo & factis majorum fortunam æquare posse: simul uterque; Mauritius, & Henricus Casimirus Nassovii principes, fortiter arma

contulerunt, itemque Georgius Fridericus Valdeccius, instaurator disciplinae castrensis egregius, durandisque bello tyronibus bene de eâ republicâ meritus, qui etiam si tribus vicibus sauciatus erat, tamen non excessit ex acie, restititque constanter, donec vulneribus confectus, sanguineque copiosè emissò resperfus, propeque exanimò similis ex periculò captivitatis ægrè evaderet: Souchius quoque, licet totum robur non explicaret, prælio se non subduxit, pari que virtute pugnarunt, Hispanicus dux Villæ Pulchræ, Carolus Lotharingus & Vaudemontius, egregiâ principes famâ: Dux Holsatiæ Joachimus Ernestus cum multis tribunis gregariisque captus est, Assentar Marchio Hispanicus, ductò in hostem equitatu, cecidit, cæforum quoque aliorum & sauciorum ingens numerus fuit, plurimiq; tyronum Batavorum diffugerunt; qui postea collecti rursus, moreque militari partim multati, partim ad officium sunt reducti. Hispanis quidem fortes ac strenui præfecti non deerant,
 iique

iiqve haud nesciebant, patrimonium sui regis peti, subsidiumqve & auxilia fœderatorum præcipuè ad Belgii Hispanici defensionem pertinere, sed fortuna sæpè adversa instructos eorum ordines ita urgebat, ut subitâ aggreffione lociqve difficultate conturbarentur, quod ab ignaris plerisque crimini datum est, quasi fidem bellici fœderis non servassent. Gallorum, inter quos etiam Otto Gvilielmus Konigsmarckius, cohortesqve Helveticæ strenuè pugnârunt, non tanta quidem jactura fuit, nec pauci tamen eorum Helvetiorumqve desiderati sunt, cauto utiqve Condæo, dum & initia, & extrema prælii præoccupatâ loci opportunitate sollicitè moderabatur. Pugnâ hâc apud Senneffam confertâ, rex Galliæ cum passim distineri se videret, graviterqve fortunam suam ferret, in eam sententiam adductus est, ut statueret nobilitatem regni ex plerisque provinciis exciri oportere, quæ suis subsidio proficisceretur: Sed, ut fert sociorum consuetudo, non iisdem semper consiliis, nec æquis

æqvis viribus omnia perficiēbantur, pauloqve post obsidio Aldenardæ, nullâ re confectâ, solvebatur, postquam Condæus præ se ferebat eam propositi rationem, quasi denuò manum conferturus esset, ut fœderatos de institutô obsidionis dimoveret: quod feliciter evenit, quum fœderati non modo ab obsidione discesserunt, verum etiam ob præripiendi itineris annonæqve periculum regressæ Gandavum, hyematum ire cœperunt, quô factum est, ut quemadmodum in superiori Allatiâ Turenus, ita jam in Flandriâ Condæus res suas salvas haberet, ducatusqve Limburgensis posthac in Gallorum potestatem veniret. Fuere, qui suspicarentur, F. Belgas è re suâ duxisse, ut Aldenarda ditio- nis Gallicæ maneret, ne belli rationes difficili- ores fierent, si rediret in potestatem Hispanorum, quæ cum superiori pace Aquisgranensi, ab Hispanis Galliæ regi cessâ esset, tum ab se pro conditione præsentis belli postulari non possêt, ut cum periculô suô efficerent, quo etiam Hispani recuperarent, præsertim quum

quùm Anglus ad hoc studebat Gallis, credebaturque non temere, mari ipsorum vires & consilia fovere, adeò ut expeditiones navales in Americam Siciliamque post susceptos eventus minimè lætus subsequeretur.

Interea Cæsari reconciliatus est Episcopus Monasteriensis, pace inter eum Fœderatosque Belgas XXII. April. hujus anni conventâ, cujus hæc fere capita fuere: ut superiorum injuriarum perpetua oblivio esset: deinde ut pax Westphalica & Clivensis de integrò firmarentur: tum ut castra arcesque occupatæ Lingen, Lichtenfort, Borckelo F. Belgis restituerentur: simul dynastia Werthenfis Georgio Friderico Comiti Valdeccio, cum cessione omnis in posterum juris, redderetur: nec non Comes Bentheimensis omnibus privilegiis & juribus nomine Imperii ad se pertinentibus frueretur: denique initæ hujus pacis Cæsar Hispanusque sponsores essent. Similiter insequenti mense inter Coloniensem atque Fœderatos Bel-

Belgas his ferè conditionibus pax facta est : ut vera amicitia firmumque fœdus inter utrosque servaretur : omnium damnorum offensarumque memoria deleretur : dehinc armis erepta in eum statum, quò antehac in ditione F. Belgii fuissent, sine ullâ exceptione restituerentur : tantùm Rhenoberca, castrum in eò limite situ operibusque validum, illi & Germanico Imperio propter Diœcesin Coloniensem, ad quam antiquitus pertinuit, postliminiò redderetur, iterumque innecteretur : negotium de solvendis tributis redimendisque captivis per delegatos utrinque constitutos componeretur : demùm ut hæc conventa præstarentur, auctoritatem fidemque suam interponerent Cæsar & Rex Hispanorum, cessarentque in posterum actiones hostiles à tempore ratæ habitæ hujus pactionis, quod accidit V. Non. Maji mensis. Dum hæc feliciter aguntur, hæsitat fortuna Hispanorum in liberò Burgundiæ Comitatu, cujus aditus, præmissiõ ab Rege Navailiõ, occupatus est, quando Hispani fines illos ducendo

cendo bello peropportunos sufficienti præfidiö non firmaverant, quibus post expugnationem Grayi perruptis, nullö prohibente, Vefontium usque tendebant. Eos Rex ipse subsecutus, magnis viribus Vefontium, urbem cæteroqvi situ & arte munitam, nec annonæ indigentem tentabat, munitionesque summö impetu fragoreque tormentorum quatiebat: itaque Vaudemontius, qvi urbi præerat, æstimatâ periculi magnitudine, deditioem pactus, in proximam arcem se recepit, ubi non minore vi petebatur, nec recusabat adire ingens periculum, perferreque obsidionem, si ulla quidem mittendi auxilii spes fuisset, quod cum sciret, non futurum, quemadmodum cupiebat, statuit dedere arcem: quum enim Rex plenum periculü variique discriminis bellum cum animo cogitaret, itinera viasque versus Germaniæ fines tempestivè obsedit, conniventibusque pro more Helvetiis, qvi per fidem amicitie patrociniique semel & itererum rogati, sese ne moverunt quidem, auctoritatemque per largitiones inaminutam Galli.

Gallicis molitionibus minimè opposuerunt, quasi hoc neutrius partis studium exigeret, ut postulatis Gallicis acquiescerent, Comitatumque, quem ex pacto antehac tuendum susceperant, Hispanis eripi paterentur. Eò magis, quòd Rex castra arcesque ipsorum Regioni finitimas occuparet, præfidiòque firmatas ad obsequii fidem jurejurandò adstringeret, nec vanam formidabilis potentiae suspicionem auferret, aditumque ad infestandas etiam quatuor civitates Sylvestres communiret. Itaque Vaudemontius extrema quæque ab Rege, urbes obstinatè circumfidere solitò, metuens, negatòque apud viciniòs auxiliò, defensionis inceptò destitit, arcisque deditiõnem X. Eid. Maj fecit. Inde ad Regem deductus, multisque datis benevolentiae significationibus, comiter acceptus dimissusque Lutetiam Parisiorum pervenit, atque hinc Bruxellas, obitò fideliter munere rediit, Princeps virtute magnorumque operum famà egregius, nulliusque culpæ arguendus, quòd Veson-tium periculo eximere non potuit, siquidem

dem in ejus potestate non fuit, ut sine cohortibus subsidiariis, quas sperare non poterat, hostis viribus commeatuque & instrumento bellico abundans, duorumque montium, ex quibus maxima globorum virax verberata est, opportunitatem nactus ab obsidione, tanto operæ sangvinisque impendio suscepta, depelleretur. Tum Dolam, urbem arce mœnibusque, & propugnaculis firmam, Senatusque Juridici & Academiæ luculentam sedem, castra promovit, urbemque ab omni subsidiorum spe desertam non sine insigni suorum jacturâ expugnavit : mox eandem Fortunam secuta est Salina, cæteraque Burgundici Comitatus oppida arcesque victoris impetum minimè sistere potuerunt, fidemque regi jurejurandò obligârunt, suspensis admiratione animis, quòd Helvetii spe præmiisque illecti non æstimerent, quale id esset novum servitutis auctoramentum. Etsi enim Germaniæ Episcopi jam à partibus Gallicis discesserant, Angliæque Rex cum F. Belgis Hispanorum interventu redierat in gratiam,

am, tamen Galli novas subinde occasiones arripiebant, quibus res Austriorum deteriores redderent, & bellô factionibusque in Hungariâ Siciliâque concitatis perniciem cladesque inferrent, Poloniamque necessitudinibus studiôque sibi conjungerent, ut hæc quoque expedita esset ratio nocendi Austriis, nominatimque Cæsari, quippe qui non poterat negligere fortunam Hispaniæ, ex cujus calamitate & ruinis commoda incrementaque capere Gallis consilium erat. Quancquam autem sub hoc tempus res Gallicæ in finibus Catalaunicis periculo propiores videbantur, nihiloque minor trepidatio cœpit, quum classis Belgica in continentem excensura, maritimis ejus regni incolis in conspectum venit, paulòque post expeditio navalis versus Americanas Gallicæ ditionis insulas suscepta est, tamen non multò post status belli in Comitatu Ruscinonensi virtute vigilantiaque Schombergii valdè immutatus est, exhaustis ob longinquitatem loci difficultatesque alias Hispanorum viribus, nec feliciter littorum

Gal-

Gallicorum oppugnatio tentata est, ut nulla deinceps nova ratio talis incepti perficiendi iniretur, postquam Amstelodami, & alibi passim querendi occasio sumpta est ob impensas inutiliter factas, atque ob cladem etiam, præcipuè in Americæ littoribus, acceptam, quando Gallici præfecti de proposito hostium submoniti, oram maritimam strenuè propugnârunt. Alioquin domi F. Belgii generales ordines de summovendis aditu hostibus, deque firmandâ, & in antiquo statu sistendâ republicâ diu multumque consultârunt, magnôque armorum apparatu majora ausuri videbantur, & terrâ marique providebant, ne ditionis suæ populus, superioribus irruptionibus vexationibusque debilitatus, detrimentum caperet, totusque adeo Belgii status, qui dimissis ex urbe Neomagensi, Arnheimi, Zutphanlâ, propugnaculoque Schenckianô hostilibus præfidiis, se finesque suos melius tutari poterat, novo periculo implicaretur. Quô tempore Fœderati ordines populusque censue-

runt,

runt, ut Auriacô hæreditariam F. Belgii præfecturam, in omnibus ejus virilis sexus posteris continuandam traderent, meritisque ejus hoc tribuerent, quod nulli quidem ante eum fuerat concessum. Ad hæc exempli causa Groningæ Omlandiaque Ordinibus præmium fortitudinis navatæque bello operæ decretum est, ita ut in Senatu, qui status dicitur, duo in posterum suffragia, eodem planè jure, quò Geldria, occidentalisque Frisia, & Seelandia, haberent: de ceterò Geldriâ, Ultrajectum & Transifalania pristinum jus veteremque dignitatem recuperâsse fatis haberent. Neomagi privilegia in aliud tempus rejecta sunt, quæ postea interventu Auriaci instaurari confirmarique cœperunt, sive ut hoc constantiæ ipsius, quò belli Gallici in fines Hollandiæ trajecti cursum stitit, rependeretur, sive ut exploratæ fidei honori que publicum hoc testimonium tribueretur, sive ut eò beneficiò virtus illius populi magis confirmaretur, præsertim eò tempore, quò res ita

postulare videbatur, ut ea urbs, quæ pacis illic redintegrandæ spe omnium animos jamdiu tenebat, pristinis dignitatibus ornaretur, & propter Legatos etiam, qui illuc ad procurandam Europæ tranquillitatem convenerunt, majori splendore amplitudineque afficeretur. Nec minor tunc recuperandæ Graviæ curafuit, ut constitutis securitatis Brabantia rationibus, limes versus Trajectum ad Mosam, quod cum præfidiò Gallicò tenebatur, firmus munitusque esset, patrimonioque Auriaci pariter & Republicæ consuleretur. Oppugnationis tentandæ negotium Carolo Rabenhauptio datum est, qui oppidum operibus aggeribusque validum magnis viribus premebat: illud cum Imperio tenebat Chamillius, qui magnâ vi tormentorum crebrisque eruptionibus multos obsidentium confecit, adeò ut propter adversos rerum successus aliquandiu ea obsidio in invidiam vocaretur, quæ fortuna erat Rabenhauptii, ob bel-
landi gloriam multis, ac præcipuè æmu-

lis, exosi : donec Chamillius de omni spe summittendi auxilii dimotus, perque exploratorem ab Rege præmonitus, ut minimè ultima expectaret, honestis conditionibus discedendi potestatem pacisceretur. Gloria deditiois Auriaco servata est, qui ad urgendam obsidionem cum Duce Lotharingiæ juniori, Valdecciò atque Rheingraviò in castra adeqvitaverat, Montaliumque oppido laboranti opitulaturum anteverterat, ut jam intelligeret Chamillius, res suas quotidie deteriores fieri, quæ non patientur, ut obsessoribus diu pertinaciterque resisteret, præsertim quum eò loco erat, ut non magis cum hoste, quam cum annonæ inopiâ conflictaretur. Igitur ex pactò ritu militari conventò, XIIII. Octobr. cum suis egressus, oppidum Auriaco tradidit, atque ab eò comiter acceptus, publicâ fide Carolo regiam discessit, tantò quidem F. Belgii gaudiò, ut festis ignibus faustisque acclamationibus effusè certatimque ea expugnatio celebraretur : propterea quòd nunc ita superio-

periorum rerum facies immutata erat, ut fœderatæ provinciæ, quarum tres nuper ipsis erreptæ, ad id tempus à Gallis relictæ, rursusque conjunctæ inter se & colligatæ, novisque viribus suffultæ fuerant, prope modum extra periculum esse viderentur. Verùm Ruyteri apud Americam in hostium excensionem facturi consilia emanârunt, fuitque hoc tale, quamobrem nullâ re confectâ reversus, in Senatu Hagiensi se excusaret, quoniam exponendi militis opportunitas ab hoste, quid propositi ejus esset, commonitô fuisset prærepta.

Hispani dum fiduciâ fœderum pro defensione Belgii nitebantur, insignem patrimonii partem trans Juram amittebant, videbantque passim tales difficultates, ex quibus ipsi se viribus suis expedire non poterant, quum res in Siciliâ præcipites ibant, agræque post fortunam in Catalauniæ finibus sustentabant: pariterque & molestum & acerbum iis accidebat, quum Svedos jam ante suspectos, ab sociô Brandenburgicô dissidere animadvertent, nec sine causâ vere-

bantur, sarciri inter eos concordia amicitiaque possent : superiorum habitus consiliorum , fœderisque inter eos icti interpretatio discrepans , studiaque planè diversa , armaque etiam in finibus à populò Martiò , pacisque impatiente ostentata metum curamque intendebant. Quæ cogitatio eos minimè fefellit , quando Danum per Batavos conciliatum , maturò consiliò traxerunt in partes , propositisque futuri belli commodis , si pacem Svedi rumperent , in ultionem , quam is expectatâ cautè occasione differebat , extimulârunt, Præterquam verò quod tunc tardè stipendia persolvebant , rationes quoque difficiles inibant corrogandæ pecuniæ , quam sociis , præcipuè Luneburgicis , recenti fœdere conjunctis dependi oportebat , nec minor cura erat satisfaciendi Dano , qui in eandem sententiam sese cum F. Ordinibus obligarat. Interim Monteregeus magnâ ratione solertiâque munia sua obibat , nullasque occasiones & causas firmandæ Hispanorum fortunæ negligebat.

bat, subvectumque post classe argentum^r atque ad se missum ex fide diligenterque curabat.

Angli pace cum Batavis redintegratâ, ad suscipiendum conciliationis negotium sese comparabant, Svedique eandem pacis curam præferebant, & ut locus tractandæ huic rei condiceretur, maximopere flagitabant, sed Austrium Danicumque & Brandenburgicum itemque Lunenburgicum foedus quasi obicem consiliis de reducendâ pace objectum suspiciosè arguebant. Fœderati Ordines placere sibi propositam tentati, Legatum Angliæ Regis Templium comiter appellârunt, laudatâque ejus voluntate & amicitia, gratiisque pro officio actis affirmârunt, nil prius sibi esse in votis, quàm ut æquò jure fœderatarum provinciarum pax instauraretur. Ehrensteinio Svedico, studium suum frustra pro pace consumptum quæsto, in eandem sententiam responderunt, non esse, cur sibi metuat, agi destinarive à se hostile aliquid, cum de suo in pacem animò omnes sciant, præterea docere acta con-

ventus Cololnienfis . quàm fuas quoque
 in hac communi caufâ partes egerint te-
 ftatumque fecerint, quid fuæ fit volunta-
 tis : Sed Regis Galliæ longè aliam fuiſſe
 mentem, quàm poſtulatis libertati fuæ ad-
 verſis, conditionibusque multò iniquiſſi-
 mis proximè declarâſſet : quare hanc ſibi
 fuiſſe cauſam, cur nova fœdera inirent,
 quæ Regi Svedix non poſſint eſſe fraudi, ſi
 nil contra ſe fœderatosq; ſuos fit factururus.
 Ex quò intelligebant Svedi, pacem, de quâ
 tot fœderatorum conſenſu in poſterum ſta-
 tuendum eſſet, multò magis perplexam
 fore, & quàm id votis ſuis contrarium eſ-
 ſet, indicabant, exemplumque fœderis
 cum Danò ic̄ti edi cupiebant, haud ignari
 cum eò talia agitari, quæ ad dividenda
 ſtudia deſtinationeſque ſuas impedienda
 dirigerentur. Contra F. Ordines ſu-
 pervacuum rati, communicare formu-
 lam fœderis, quod ad neminiſ injuriam
 ſpectaret, per delegatos liberè ſineque
 tergiverſatione Legato ſignificarunt, ſi
 quenquam ſuorum fœderatorum pete-
 rent armisque diſtinerent, aut tranſitu
 milita-

militaribusque hospitibus etiam damna ac molestias afferrent, arma in eos vertere decrevisse. Quæ dum agebantur, facile cognitum est, Svedos quidem serio de pace cogitasse, sed studio præfervidos, nec dum conventâ satisfactione, eam conficere voluisse, quod consilium Fœderati pro Gallis susceptum minimèque sincerum interpretabantur. Apud Regem Galliæ mortuo Tothio, instabat Sparrius, ut faciendæ compositionis causâ diligenter serioque eniti vellet: eandem in sententiam Vindobonæ Pufendorffius Cæsarem interpellabat, mox Benedictus Ochsenstirna, cujus adventûs maxima expectatio erat, cum extraordinarii Legati dignitate missus, sollicitè & graviter hoc egit negotium, præfatusque Regis sui amicitiam atque studium in Germanos, operamque paci navatam, eum enixè cupere pronunciavit, ut bellum nuper inter Gallos Batavosque coeptum primò quòq; tempore æquis & tutis conditionibus finiatur, Germaniæque cum primis eò nomine periclitanti unâ consulatur: tum existimare

Regem, repetendo conciliationis muneri Coloniam rursus peropportunam fore, quæ si tamen de communi sententiâ non placeat, Hamburgum videri transigendis controversiis idoneum : dummodo ii, quorum interfit, tales paciscendi leges taliaque postulata afferant, quæ obtinendæ paci prorsus non adversentur. Eumque tanto magis in spe esse conficiendi negotii, quòd Rex Galliæ, mutatâ jam belli causâ, & Germaniæ pacem & læsis satisfactionem offerat : de Hispanis nil difficile futurum quippe qui pactorum cum Batavis conventorum fidem jam tum liberâssent, cætera quæ occasione pacis Aquisgranensis decidenda restarent, cum de pace tractaretur, confectum iri : F. Belgas eò locò atque fortunæ conditione esse, ut æqui juris libertatisque receptæ, ac denuò firmatæ patientes sint, nihilque ultra concupiscant, quorum omnis ratio in pace honestâ commerciisque profutura versetur : Lotharingiæ quoque Ducem hoc benevoli Regis Galliæ animi signum esse habiturum, ut non modò recuperandi ducatus

catus ei spes sit, sed etiam legatis ejus fide publica caveatur, ad conventum pacis causâ instituendum securè venturos: tantum id ab æqvitate Cæsaris sperare, ut Princeps Fürstenbergius è custodiâ dimitatur: itaqvè è ratione consequendi hujus instituti ducere, ut induciæ pangantur, quæ permultùm valeant ad animos pace rursus conjungendos. Ad hæc ab Cæsare responsum est, intelligere se studium curamqve pro pace susceptam, nec ullâ in parte ei obniti, sed velle seriò constanterqve postulare, ut fiat pax eaqve bona, fida & perpetua, quæ omnium partium bello dissidentium causam attingat atqve complectatur: sed quamobrem id hæctenus effici non potuerit, culpam in rege Galliæ residere, ut qui proximè impedivisset, quo minùs duci Lotharingiæ, suo atqve Hispaniæ regis Batavorumqve foederato, licitum liberumqve esset dimittere legatos Coloniam, qui ejus rem causamqve tractarent: nihilo justius fecisse, quùm Gvilielmo Egoni Fürstenbergio, de se atqve de patriâ suâ malè merito, & nunquam

quam ab se in locò legatorum habito ju-
reque abrepto plus, quam paci, tribuisset,
eamque dissolvendi conventus occasio-
nem arripuisset: nec minùs sibi, quam aliis
notum esse, quantis injuriis Germaniam
affecisset, dum Principes plerosque non a-
liam ob causam, quam ob cultum obsequi-
umque ritè sibi servatum infestasset, pacem-
que pariter Monasterii, & Clivie Aquis-
granique conventam rupisset, omniaque
consilia, & propositas etiam superiori annò
ab se pacis gratià inducias rejecisset: unde
per fidem muneris, perque suam & impe-
rii auctoritatem invocatus, opem auxili-
umque præstare necesse habuisset: utque
officio suo non deesset, ejus rei causas per
legatum Sternbergium regi Svedie expo-
suisse, qui tales esse ipse judicasset, pro-
pter quas inceptò laceßenda Germaniæ
desisteret Christianissimus rex, vique in
posterum abstineret, & damna etiam illa-
ta sarciret. Alioqui non recusare Cæsa-
rem, quò minùs legati Hamburgi, sive
alià quãdam in finitimâ civitate, utpote
Bremæ aut Lubecæ ad tractandum de
pace

pace convenient, munereqve utilissimô perfungantur : ut primum enim certa loci ratio constituta fuerit, se pro summâ voluntate suâ ac studiô in pacem, Legatos suos eò dimissurum : de Fürstenbergiô rationes passim esse vulgatas & manifestas, quibus ejus captivitatis justitia doceatur : itaqve pro eô nullam quoque intercessionem apud se valere, cum sicuti is belli tam pernicialis conflandi auctor fuerit, ita ejus persequendi impulsor futurus sit, siquidem in libertatem restituatur. De cæterô nil ex diligentia officii sui mutare velle, nec inutile putare, si Svedi alios quoque ejus tam arduæ conciliationis socios habeant, quam in rem polliceantur operam atqve studium; Pontifex Romanus, simul & Angliæ Daniæqve Reges. Haud nesciebant Svedi, quò id valeret, nihilque dubitabant, quin eam in suspicionem incidissent, quasi pro Rege Galliæ, cui voluntate & fœdere conjuncti essent, clanculum niterentur : majoremque post offensam incurrebant, quum de rebus

ad conciliationem illam non pertinentibus, constitutos ab cæsare commissorum curatores appellarent, quærelasque nomine Hungarorum exulum perferrent, passimque ibi & in Silesiâ ex capite religionis ingravescentia mala exponerent, scriptoque complecterentur, quæ via tunc percommoda videbatur, ut unâ eâdemque occasione pacis religionisque res confectas darent. Sed hoc ita acceptum est, quasi minis atque obnunciationibus contendere statuissent, præsertim quum Cæsaris auctoritatem pro justitiâ administrandâ implorabant, sententiasque & decreta ab Senatu imperiali aulicò, quibus more atque instituto Germaniæ sine exceptione standum est, in causâ Oldenburgicâ nimium festinanter promulgata, alia contra diu satis & permolestè tracta suspensaque esse querebatur: his verò afferri remedium, & legum jurisque haberi rationem, momentaque controversiæ Delmenhorstianæ iterum ponderari cupiebant magnopereque postulabant: nam id sua pariter

riter & Ducis Gottorpini interesse affirmabant, propterea quòd jus suum, quòd tanquam duces Bremenses, ratione Delmenhorstiani Comitatus præditi fuissent, simul in propaginem Holsatiæ regiam & Gottorpinam contulissent: quæ cessio, pace Rothschildensi comprehensa, pactioneque pacis *Septentrionalis* denuò confirmata, esset ejusmodi, ut inanis sineque effectu esse non posset, eamque sibi causam esse, cur doleant, curque pati non possint, ut per præcipitatas judicii aulici rationes, fructus juris superiori cessione acquisiti domui Gottorpinæ eriperetur. Mox subjiciebant, non aliter secum agi in aliis rebus, ut maximè etiam earum causa fidem auctoritatemque suam interposuissent, quòd argumento suæ *interventionis* sponsionisque, cum pax Osnabrugæ concordibus animis sanciretur, factæ demonstrare sibi integrum foret: quam in sententiam adducta sunt capita restitutionis Comitatus Falckensteinii, & præfecturæ Brezenheimensis, ad eumque modum

dum negotium satisfactionis Mariæ
Christinæ Comitis Leonsteinæ , atqve
hæredum Pauli Kevenhulleri, quæ con-
tra jus , contraqve modum exequendi
functione Westphalicâ definitum, cœpe-
rint differri atqve procrastinari : nec tan-
tùm in recipiendis his juribus, ad eundis-
qve secundum leges hæreditatibus alie-
no nomine, etsi non sine offensâ & o-
diô , elaborârunt, sed etiam pro liberta-
te sacrorum per regiones Austrias, no-
minatimqve per Hungariam & Silesiam
înstaurandâ , maximopere anniti cœpe-
runt, eô præsertim tempore, quô bellum
Gallicum hærebat in Germaniæ visceri-
bus, patriæqve periclitantis status ante o-
culos versabatur adeò ut in tali fortunæ
articulô, quô armata ipsorum auctoritas
in Pomerania erat, *interventionem*, no-
mine prædictarum regionum pace Osna-
brugensi approbatam, freti opportu-
nitate, conficiendam putarent, vehe-
menterqve adeò & fidenter urgerent at-
qve dicerent, eam omni jure vim habere,
frustra qve & inutiliter minimè esse ad-
jectam:

jectam : valere igitur , prorsusque talem esse , quæ impleri debeat , ne pactio- nis , cu- jus & ipsi sponsores sint , fides veritasque eleventur. Contra ea firmus Cæsar , ni- hil iniqui se cupere ac statuere , testatus , de tempestivò suffecturòque belli reme- dio , deque sarcindis læsorum Princi- pum ordinumque Germaniæ damnis Ochsenstirnam commonendum cura- bat : de rebus imperii nil angeretur , ubi leges , moresque patriæ valerent , æquò- que jure omnes controversiæ termina- rentur : Silesiæ principatum regionum- que non unam esse conditionem : nam quod eos Silesiæ ducatus attineat , qui nullò interjectò ad patrimonium regium spectent , eorum religionis libertatem gratiæ capite contineri , causamque ejus referri ad *interventionem* regis Svedici Principumque Protestantium : clausulam verò de non inferendâ vi additam docu- mento esse , cur ii , qui ad præstandam *in- terventionem* se obligarint , istò nomine nil hostile moliri debeant ; etsi igitur in- terventio regis Svedici protestantiumque pactio-

pactione Westphalicâ includatur, profusque inanis & nulla esse non debeat, non tamen propterea armis ferendis esse locum, quòd sine vi sineque hostili facto eam interventionem peragi oporteat, prout id pacto convento sit comprehensum. Quod cum reliquis ducatus, quos inter vero vicarioque Uratislaviensis Episcopatus nomine, perpetuoque jure Uratislavia Civitas est, perinde se non habet, quorum liber sacrorum usus ab Cæsare ita concessus confirmatusque est, ut minimè ab interventione pendeat, nec beneficiis duntaxat aut gratiæ titulo, sed sine conditione, sineque interventionis & intercessionis adjectione vere perpetuoque pacti jure contineatur: de regno Hungariæ nil posse sibi imputari, cujus res ob superiores factiones cœpissent commutari: neque fraudi esse Svedis, si apud quos fomes discordiæ dissensionumque hactenus fuisset, illis tandem in universum jure exercendi sua sacra interdiceretur: eò magis, quòd plerique sacri ordinis homines facti essent suam culpam:

pam : quanquam Protestantes fidem Regi servasse se , affirmare pertendebant , nec Cæsaris , sed Cleri aversum ab se animum querebantur , multos vi ac metu coactos , Delegatorum voluntati non repugnasse , capitaque contra se prolata contumeliis minisque conturbatos subscripsisse : reliquos in sententia de vita honestè innocenterque acta perseverasse , & catenis compedibusque vinctos fidem cultumque Regi probasse , eique sincerè & constanter paruisse , nec dictis aut factis , neque ullis consiliis honorem , famamque & securitatem Regis læsisse : sed utcunque hæc , incolumi Cæsaris auctoritate , agebantur , tùm certè apparuit , spem humani auxilii illic sublatam , nec interventione Svedica resectam , quùm ab iis initiis profectæ suspiciones ita quotidie invaluerunt , ut diffidentia erga Svedos magis magisque auferetur. Quare palam ad eos pronunciatum , si conciliatores , etiam posthac esse vellent , neutri parti voluntate studioque se conjungerent , armisque & vi abstinerent , nec Cæsaris socios aggredere.

derentur : tùm efficerent , ut certa sufficiensqve satisfactionis ratio ab rege Galliaë, tanquam ejus belli auctore , iniretur, cum Cæsar pro summa auctoritate sua committere non posset, ut læsorum Principum causa negligeretur, & nondum confecto satisfactionis negotio, pax dubia ancepsqve statueretur : de propositis induciis eum nil nisi voluntate & assensu Fœderatorum acturum, quòd in re ad omnes pertinente, honesta ratione & modo, nec inconsultis sociis, per se quidquam agere velit aut possit. In Polonia Johannes Sobieskius, Gallicæ quidem necessitudini obnoxius, sed famâ belli & auctoritate validus, repugnantibus tamen acriter Patziis, regnum capeſſebat, Princeps contumeliæ Lithuanicæ patiens, ut sine turbis supremum potentiaë gradum iniret, asperamqve & potentem eam gentem composito more æquovè jure demereretur. Sed Austrii tunc in ea cura versabantur, ut Carolum juniorem Lotharingiaë Ducem Reipublicæ quàm diligentissimè commendarent, missoqve illuc ad Comitiam

mitia Christophoro Leopoldo Schafgot-
fchio, nomine Ducis, atqve ei nupturæ re-
ginæ viduæ Eleonoræ Mariæ, regnum
prenarent. Alii pro Sobieskio anniteban-
tur, horumq; partes gratiâ & studio præva-
lebant, quas fovebat Rex Christianissimus,
atq; omne studium adhibebat, ut concilia-
tis Procerum voluntatibus, firmatisq; de
integro affinitatibus, in Polonia Hunga-
riæqve confinio nomen atqve auctoritatem
suam amplificaret. Eam in sententiam reb9
Reipublicæ miseris tunc maximeqve mu-
tantibus opem, subsidia, pecuniam pro-
lixè pollicebatur, effecturumqve se recipie-
bat, ut allevaretur quodammodo, & dein-
ceps à metu atqve mole belli Turcici libe-
raretur. Nec aliter vicini, etiam à Gallis
alieni, existimabant, cum nollent, Princi-
pem suis opibus nimisq; clientelis subni-
xum ea dignitate ornari, quâ transcendere
æqvum potentia gradum, finitimosqve so-
cios & beneficiarios Principes minùs beni-
gnè imperioseqve tractare posset.

Nec dum verò Lusitania consiliis
Gallicis de rumpendo Hispanorum
fœdere

foedere locum dabat, sed ad quietem pacemque retinendam spectabat, simul & cavebat, ne domi dissidia gliscerent, quæ res fortunasque Petri regiâ potestate Principis everterent, & novis deinceps turbis materiam darent. Eodem tempore in Lusitaniæ Comitibus statutum sancitumque est jus ejus regni in posterum ad feminas devolvendi, si nulli mares Petro nascerentur, partim ut Ordines ei gratum navarent officium, partim ut regni illius successione incerta esset, partim ut omnis occasio discordiis motibusque præcideretur, partim ut ei præmio foret, qui necessitudine proximus cum Petri filia matrimonii societatem contracturus esset. Major multoque periculosior apud Siculos rerum conversio fuit, quando Messanæ quidam Tracastagnius non obscuro loco natus, & factione plebis potens audaciâque sua fretus, foedum ea in urbe tumultum concitavit. Paulo enim post, quam Princeps Lignius, qui in ea insula pro rege Hispaniæ imperium gessit, pro duce Mediolanum rectorus in Italiam disceserat,

ferat, femina seditionis, quæ prudentiâ ejus ad id usque tempus compressa fuerant, suscitari iterum vehementiusque agitari cœperunt. Quæ res magni erat momenti, quòd non modò ad detrimentum Hispaniæ, sed etiam ad periculum Italiæ pertineret, siquidem ea urbs tam opportuno sita est loco, ut fines vicinarum regionum percommodè aperiat, aditumque ad Italiæ Africæque oras muniat. Urbis ejus populus per se varius atque in res novas pronus ob superiores annonæ difficultates concitatus, remedioque in tempore allato placatus, deinceps ob privilegia, quæ auctore Stratico prætore regio labefactari convelli que querebatur, gravissimè est commotus. Cum res in eo discrimine esset, Hispani vi armisque obistere conati, mox ubi se turbis sedandis impares senserunt, in arcem, quæ portui urbis adjacet, sese receperunt. Nec verò sic ardor factiosorum hominum mitigari potuit, quùm vires ad se tuendum nacti, omnia extrema in animis molirentur, rati hoc esse tempus, quo acerba
ini-

iniquave regionum praefectorum imperia ulciscerentur. Non deerant, qui putarent apud finitimos Barbaros querenda esse auxilia, si rationes Hispanicae ad expetendam ab se poenam referrentur: Cumque ad eum modum, quo ipsi cupiebant, veniam admissorum non impetraturos se existimarent, atque etiam decretum oblivionis ea forma, quam ab ipsis conceptum erat, exempli causa denegaretur, jamque cohortes Hispanicae finibus eorum appropinquarent, metumque indices auferent, animos & consilia in Galliam converterunt, Regique turbitum gentis ingenium foventi sese in clientelam tradiderunt. Saepe enim in utilitatem suam vertit hostis, quum ad ostentationem auctoritatis delicta puniuntur, quibus ignosci expedit, ut populus, qui nulla re magis, quam moderatione & pollicitationibus in officio retinetur, ad tentanda ultima ne adigatur. Quare dum gravius in eos consulitur, salutis suae desperantes Regem Galliae de auxilio sollicitant, qui pro Rege ipsis constituit Comitem Vivon-
 niu

nium, virum præsentis animi minimeque incautum, quem summo cum gaudio gratulationeque acceperunt, curamque & defensionem suam ipsi permiserunt, regisque Hispaniæ insignia confregunt. Is mox Senatui, quem juratorum nomine appellant, tales condiciones proposuit, quæ significarent eum aliquid sinisteri suspicari, quum præter cæptas ibi mutationes, plenum armorum imperium totamque Reipublicæ administrationem strictissimè sibi vindicaret, maximeque id spectaret, ut arcem *Salvatoris* occuparet, ac liberos terra marique aditus versus urbem in potestate suâ haberet, quibus ad annonam resque necessarias subvehendas uteretur. Quod cum Hispani, viribus impares, nec in proximo fatis tuti, prohibere non possent, maximum damnum illatum est commerciis Urbis Genuensis, quæ secundis per Siciliam Italianamque Gallorum rebus ne quicquam florent, vehementerque imminuuntur, si quidem par est causa odii erga Hispanos atque Genuenses, quorum naves multis sæpeque

que repetitis mari prædationibus infestabantur, nec minus à Sabaudi finibus sibi metuebant, quem concitari à Gallis, impelli que ad faciendum bellum sciebant. Nec Trompii expeditio, quæ afflictis Hispaniæ rebus momentum allatura videbatur, felices successus habuit quùm Galli parati instructiq; ad propugnanda Bajonæ littora essent, domiqve seditiones in Cismarina Britannia & Normandia suppliciiis auctorum finirentur, atque in ipsum etiam ducem Robanæum regi propinquitate junctum animadverteretur. Helvetii per Leonhardum Pappum, Constantiensem præfulem, qui apud eos cum legati ordinarii titulo erat, ab Cæsare prolixè comiterque admonebantur, ut pacis Westphalicæ, cujus socii conlortesque essent, rationem habere vellent, proque studio veteri & amicitia, quam transactione quoque Osna-brugensi confirmassent, minimè committerent, ut intra regiones ipsorum regi Galliæ, suo rei que publicæ Germanicæ hosti, deinceps conscribendi militis potestas fiat: quòd nescire non possint, eas esse

su-

superiorum fœderum, quæ cum majoribus suis percussissent, conditiones, ut ad opem ferendam sibi teneantur, præcipuè cum res sua totiusque Germaniæ in magno discrimine sit, salusque & existimatio tot egregiorum innocentiumque Principum petatur: darent ergo sibi & Germaniæ, ut recuperandæ tranquillitatis causa operam & auxilia ad defensionem suam conferant, nec sinant, ut hostis ab ipsis auxilia accipiat, aut, quæ acceperit, retineat, & quomodo juvetur. Simul & fœderati Principes missis illuc internunciis petierunt, ut causæ honorique suo studerent, atque in reprimendis Gallorum armis voluntatem atque officium sibi probarent. Nam liquidò id licet quidem confirmare, Helvetios exacto Osnabrugæ convento obligari, ut non modò non frangant Reipublicæ Germanicæ pacem, sed ne connivere quidem, aut quacunque ratione jurisvè specie permittere debeant, ut ea ab aliquo frangatur turbeturvè. Tantumque abest, ut fœdera ipsorum cum rege Galliæ inita contra prædictam

pactionem valeant, ut quoque eo tem-
 poris articulo & casu, quo regem istum ho-
 stem imperii judicari contingat, veluti an-
 no cId Idc LXXIV. re ipsa quidem id con-
 tigit, ex capite contractæ obligationis fe-
 rendæ opis lege teneantur. Sed interpellati
 etiam rogatiqve tunc nil tale susceperunt,
 salutemqve simul Comitatus Burgundiæ
 transjuranae, qui vulgò liber dicitur, vera-
 que veteris regni Arelatensis portio, & Ger-
 manici quoque regni membrum, & in pri-
 mis ipsis finitimus, ac patrocini etiam no-
 mine obnoxius est, neglexerunt, appellati-
 que de auxilio minimè propugnandum su-
 sceperunt: quam in sententiam rationes
 utilitatis foederum commerciorumque
 Gallicorum eos induxerunt, quippe non-
 dum oblitos, ope amicitiae Gallicæ sese
 ad libertatem contendisse, quæ postea
 transactione Westphalica est confirmata.
 Sed etiam plus sibi in Pomeraniæ fini-
 bus permiserunt Svedi, & præter-
 missi à Brandenburgico officii, negle-
 ctique foederis culpam verbis scriptis-
 que amplificaverunt, quasi nempe re-
 petitâ

petitâ versus Rhenum expeditione leges imperii convelleret, quum sciret, sibi non esse integrum ei bello se immiscere, quod ex præscripto pactionis Westphalicæ atque ex formula fœderis Coloniensis ad Svevum prohiberetur, quo minus pro salute & fortuna Palatini justas copias duceret, siquidem istis rebus fieret, ut trahe retur bellum, pacisque negotio longa atque inutilis mora afferretur. Igitur pertinere ad Brandenburgicum, ut conditiones, quibus Monasterii cum rege Galliæ transactum esset, serventur, quod non futurum sit, si in Rheni finibus bellum gerat: nec posse eum ignorare, se ejus pacis proximæque cum rege Galliæ transactionis, quam alterâ expeditione fregerit, sponsores esse, qui providere debeant, ne quid fiat, quo res in extremum periculum adducatur. Quare paci Westphalicæ fœderique secum icto satisfaciatur, hortantur: quod si respuat, non posse discedere ab armis, quæ non ad inferendam ei vim, sed ad conficiendas pacis rationes spectarent. Simul & odio invidiæque ipsius tribuebant.

bant, quòd Vindobonæ de bello adversus Gallos persequendo, contra quam pollicitus fuisset, per internuncium tractasset, rationesque fœderis & fortunam suam sponte commutasset, admonitusque ut fœdus servaret, cogitationes pariter viresque suas aliò, quam justitia pacti exigeret, convertisset: inde verò nullo negotio posse intelligi, quòd consilia isthæc valerent, quùm occasio causaque bellandi rursus quærentur: Tum verò clausulam fœderi convento adjectam, qua ad mutuam communicationem Svedis se obligasset, minimè confectam dedisse, eoque pacifica consilia, & molestas difficilesque superiorum temporum tractationes, fœdusque ipsum tandem ad nihilum rediisse. Posthæc querebantur, edicta ad revocandos ab societate militiæ externæ Germanos per Marchiam vicinasque regiones promulgata imprimis dirigi ad Svedos, quos clam palamque petat Brandenburgicus, qui convelli cupiat pacationem Osnabrugensem, ut armis se mittat in possessionem Pomeraniæ Orientalis, cujus recuperan.

cuperantæ quanto desiderio teneatur, perspici ex superiore bello Septentrionali, pactisque cum Cæsare, tanquam rege Hungariæ & Bohemiæ, initis, quæ eò pertimerint, ut Sedinipotiundi occasionem captaret, oppidaque in proximo occupata & infessa retineret: nec dum eas cogitationes abjecisse, quando interpositionem ab Saxone & Bavaro factam obstinatè detrectasset: quin & literis asperè præterque modum & consuetudinem scriptis se incessisset, atque in præcipuis Europæ aulis odium sibi & invidiam concitasset, Cæsaremque & Germaniæ Principes contra se concitasset, ab iisque subsidia & auxilium contra Svedos, veluti communis Patriæ hostes, postulasset, omnesque juris, amicitiae, foederis atque vicinitatis leges neglexisset. Ad hæc copiosè respondit Brandenburgicus fidei servatæ securus, quòd in maximo rerum discrimine omnia consilia atque cogitationes ad salutem Germaniæ retulisset, magnoque cum periculo suo & fortunarum dispendio, eam expeditionem suscepisset, ad quam

cur sese obligasset, non cupiditate proferendi Imperii, sed amore patriæ, quam iurare teneatur, adductum fuisse: Sacras enim Imperii leges, fidem, in quam ab Cæsare adactus sit, necessitudinemq; & pacta inter Principes ELECTORES confirmata ab se hoc officium exegisse: religionem obsequii erga summum caput, jus atqve dignitatem suam, instituta legesqve Imperii servasse, contra autem fecisse Svedos, pacemqve publicam fregisse, & Regi Galliæ pro hoste patriæ habito, contra sanctiones publicas, contra decreta Imperii, contra libertatem Germaniæ, cuius defensionem atqve commodis sanctè cavissent, consilium & opem tulisse, infestumqve exercitum in fines suos adduxisse: mox ibi stativa atqve hospitia pro libitu sibi designasse, & plerosqve ditionis suæ homines per Ukkeranam Marchiam, ac deinceps per Occidentalem Pomeraniam Novamqve Marchiam malè mulctasse, nec non equites in ducatum Crosnæ, vetus gentis Zolleranæ peculium dimisisse, qui tributa militaria imperarent, tum subsidia

dia annonæ, resque frumentationi aptas more hostili exegisse, & insciis invitisque eripuisse, simul & propugnaculum, in quo præcipuè transitus securitas posita sit, vi & armis occupasse, quin & ad jutore consiliorum Vitrio, homine externo, atque in hostis verba & fidem adacto, multa iniquè & insolenter fecisse, nec modò deseruisse Germaniam, sed etiam oppugnasse, jus pacta, vicinitatem violasse, tranquillitatem publicam conturbasse, decretis in Senatu Imperii factis minimè paruisse, sententiisque nomine *Circulorum* superioris & inferioris Saxonie promulgatis morem non gessisse, cumque jure experiri potuissent, protenus arma sumpsisse, atque in alienas Regiones, de nemine malè meritas, suamque & Imperii fidem secutas, castra movisse, & superioris Saxonie *Circulum*, cujus & ipsi portio sint, cuique jure & omnibus officiis devinciantur, infestasse: de cætero se, nil quod ad obligationem & diligentiam suam spectaret, prætermisisse, condiciones pacis Westphalicæ & fœderis proximè icti sin-

cerè impleviffè & fervaffè , libertatem patriæ , fecuritatem cognati ELECTORIS per leges imperii , perqve fidem , qva Electores mutuò fibi obftricti fint , propugnaffè : formulam transactionis Coloniensis facris imperii legibus fraudi effè non poffè , neqve ejus fententiam eò pertinere , ut culpâ fuâ Germaniæ falus negligatur : de communicatione qvoqve fatifeciffè ejus capiti , qvùm haud obfcurè Kalendis Majis hujus anni Wangelinus de æqvo & jufto fuo propofito com-
 monitus fuerit : edicta ab fe , in clientes hominesqve fuæ ditionis , fecundum jus fasqve imperii lata promulgataqve effè : nec iis Svedos offendi potuiffè , cum fe voluntati & fidei Cæfaris atqve imperii permitteret , eorumq; opem invocaret , quorum mandatis decretisqve omnia confilia atqve inflituta fuâ refpoderent : præterea tot pericula fumptusq; fe Germaniæ caufa fubftinuiiffè , ut ope deftitui non poffet , nec boni exempli effè , ut ab rege socio & conforte juris Germanici tam afperè
 incle-

inclementervè consulatur in Principem Electorem, qvi in belli socialis justissimi societatem venisset, qvive subiisset communem fortunam patriæ, in cujus fide clientelaqve esset: de conciliatione, quam Saxo Bavarusqve obtulissent, nil se recusaturum fuisse, si per belli auctores fieri potuisset, qvi cum de pace commemorarent, arma nihilominus retinerent, & damna vastitatemqve suis regionibus inferrent: causam ejus rei jam esse talem, ut pertineat ad securitatem atqve existimationem universi imperii, qvòd læsis opem tutelamqve præstare teneatur: in fœdere cum rege Galliæ factò se sibi reservasse jus patriæ, si suo auxilio indigeat, subveniendi, cum per officium Germaniæ Principis non potuerit aliter pacisci, quam leges ad fundamentum Reipublicæ pertinentes paterentur: nec juri suo fraudi esse, qvòd ultra portionem, qua Reipublicæ teneretur, auxilia misisset: nam id charitatem patriæ indignè à Gallis vastatæ, & fidem, quam *Unioni* Electorum sanctione Cæsaris jureqve jurando confir-

matæ dedisset, ab se postulasse; unde constare possit, nil se præter leges præterque pacta conventa fecisse, etsi sciret, consilia ipsorum ad rationes viresque suas ab Cæsare & republica sejungendas valuisse. Quæ cum à Brandenburgico ad tuendam causam afferrentur, tum inclinati sunt Cæsaris Principumque animi, ut pro securitate ejus se vades sponsoresque darent, & communi sententiâ in Comitibus statuerent, eâ ratione & modo, quo Ducatum Cliviæ contra Gallos tuendum suscepissent, cæteras quoque ejus regiones propugnatos, salvasque præstituros esse: quod periculum ut in se reciperent, conjunctisque animis & suffragiis in eam sententiam decernerent, multum contulerunt F. Ordines, & Cæsarem rogarunt atque obtestati sunt, ut Svedos, ad quos decretum istud haud ambigè pertinebat, in numero hostium haberet, quæ res altero post anno demum voluntate atque suffragio imperii Ordinum est confecta. Interim legati Ordinarii regis Galliæ, qui passim in aulis civitatibusque præcipuis commora-

bantur;

bantur, exire iussi, distrahendæ consiliis Germaniæ spe ceciderunt, quam fortunam quoque tunc subiit Robertus Grave-lius, quem Rex cum pleno mandato Ratis-bonam miserat, ut rationes causasque a-ctorum suorum doceret, perque ipsum stu-dia & suffragia Principum sibi conciliaret: quod cum ad ultimum pro eo, ac sperabat, conficere non posset, sortem suam æsti-mans, decreto paruit, & urbe excessit, quòd è republica non esset, ut per eum virum multis & acerbis contradictionibus con-velletur auctoritas Cæsaris, qui manda-tis *avocandi* causa editis, ejus rei funda-mentum jecerat, ut Germania consiliis re-busque consentiens, contra hostiles conatus in posterum firmaretur, planeque in tuto collocaretur. Post unam alteramque excu-sationem in eandem sententiam ivit Lo-tharius Fridericus Pontifex Monguntinus, Palatino infensior, quasi ejus consilia suæ & temporum illorum fortunæ non convenirent, quando controversia Bök-kelheimensis adhuc tam vehementer in-ter utrosque disceptata est, ut alteru-

tri quoque moderatio versus Galliam, studio partium tribueretur. Nec diu subsistit Francofurti Perodius, cum præscripta à Cæsare exeundi sententia contra eum promulgaretur, minimeque omnium morandi causas habuit Johannes Frischmanus, quum res Galliæ Argentorati inclinerentur, studiaque in Cæsarem converterentur: quo rerum statu Svedici internuncii omni ratione annitebantur, ut regi suo per Germaniam socios atque amicos pararent, qui unà secum partes redintegrandæ pacis explerent, sed ejus condiciones non recepit Cæsar, quum postularet idoneas cautiones, quibus sibi Fœderatisque suis satisfieret, recentesque offensiones, unde aliquando post civiles dissensiones exortæ sunt, oblitterarentur: quæ cum transigi non possent, altero anno in perniciem Svedorum verterunt, & Snolskius etiam atque Blumius, qui ex dicendi libertate non ternerunt modum, fortunæ cesserunt, cum Brandenburgicus suffragiis vinceret, & damna, periculaque & impendia sua rationibus atque exemplis demon-

monstraret, jacturamque natu majoris Filii Caroli Æmilii, quam in altera expeditione fecit, exaggerans, immerenti sibi neminemque laceffenti inferri vim, iræ dolorisque plenus quæreretur. Cum verò Svedis non deessent causæ, quas ultioni armisque suis prætexerent. Ducem Hannoveranum Johannem Fridericum fœdere sibi conjunxerunt, ut eo adjutore atque socio regionum finitimarum Bremensis & Verdensis tuta ipsis possessio esset maneretque: tum amicitia & affinitate Gottorpina rem eò deducere cupiebant, ut clauso custoditoque Cimbriæ Cherfonefi aditu, contra belli ab Dania inferendi molem se compararent: rebus ibi constitutis, cum Bavaro defensionis fœdus inierunt, quod datum est honori commodisque eorum, qui fœderis vinculo inter se colligati, unà secum paci recuperandæ seriò operam darent: fœdus insequenti anno Monachii Bojorum ietum perscriptumque est, quod non parum offensionis habuit, præcipuè cum ultro citroque mitteren-

Ll 7

tur,

tur, qui Principum animos pertentarent, ut summo studio sineque mora negotium pacis urgerent: uade aucta est suspicio, quasi specioso pacis titulo id ageretur, quod neque ex re, neque ex dignitate læsæ Germaniæ esset, quippe ad cuius contemptum injuriamvè pertineret, quicquid in re tam ardua præcipitaretur, ubi æqua de satisfacendo postulata quæ omni jure valere oporteat, contra tot vota obtestationesque à se factas rejecta fuissent. Eo minùs epistola ab rege Suediæ in extremo hujus anni ad ELECTORES Principesque & Ordines imperii perscripta placuit, quòd tale quidem id tempus esset, quo honori & causæ Germaniæ favere debeat, ut quod in ea parte à Brandenburgico susceptum actumque sit, communi consilio atque assensu approbetur: quandoquidem securitatis pariter atque existimationis omnium inter sit, afflictis Germaniæ rebus afferri remedium, præstarique laborandi Reipublicæ opem, cujus summa lex sit, ut jura, judicia & libertas conserventur: hoc postulare autorita-

tem

tem Cæsaris & Imperii hoc svadere extremã rei necessitatem ut de injuriis posthac non inferendis sibi & Brandenburgico caveatur.

1675. Cum verò nullæ reconciliandæ amicitia rationes proficerent, neq; alterutra pars metu armorum, & instantis periculi denunciationibus flecti se cogivè pateretur, tota ea pacis tractatio irrita fuit, cum Svedici apparatus belli vires & consilia distraheret, insigniterq; mutaret: quæ res principiò quidem tardè moderateqve gerebatur, propositis ab Cæsare in eam sententiam conditionibus, ut componendæ cum Brandenburgico controversiæ ratio iniri posset. Præterquam enim quòd Benedicto Ochsenstirnæ erat confirmatum, Svedos omnia sua in Germania securè habituros, si tranquillitati locum darent, Fœderati Ordines quoque curatoros se receperunt, ut qualiscunq; etiam futura esset Regis Gallia fortuna, nil ad ipsos pertineret, nec aliter Brunswigæ Vindischgrazius pronunciavit, hanc Cæsaris esse mentem testatus, ut Regionibus, quæ ab Imperii tutela pendeant, tutò libereqve præsent, modò

modò arma missa faciant, neminemve lædant: tùm decreta Comitiorum *Circulorumq;* oculis obversabantur, quæ ejusmodi erant, ut Brandenburgico contra quamcunqve vim subsidia & securitatem sponderent. Verùm occulta metus ratio & diffidentia erga vicinos Principes tantum apud eos poterat, ut omnem prope suam fortunam successibus Gallicis metirentur: simul reputabant, quo in discrimine verarentur, si unus ille tam potens Germaniæq; præcipuè timendus Rex ad repetendum pristinos fines armis cogeretur: jam à tempore inde Caroli Gustavi Regis multa præter voluntatem suam accidisse, quæ mutatos Principum animos, ingenia belli & occasionum cupida plus satis docere possint: inanem esse potentiam jure, non vi sua nixam, quæ ratio sit non deserendi fœderati Regis, qui pacis Westphalicæ socius sponsor vindexq; sit, quam si convelli patiantur, debile causæ præsidium in Germania habituros: vix æquo & honesto modo controversias *recessu* Sedinensi c. 15. 16. LIII. transigisse, quùm lites quærelæq; passim cœptæ

haud

haud obscurè significassent, qvæ pactorum fiducia niterentur : mox initum quoq; contra se fœdus indicio fuisse, dubiam periculiq; plenam pacem fore, ad quam tenendâ focii consortes vè lege armata compelli nequeant : qvare non posse committere, ut finitimus ELECTOR à jure & æqvitate fœderis declinet, qvæ jure gentium plenè & sincerè omnes ejus conditiones implere debeat; his modis ipsum se patriamq; à majoribus malis liberaturum, nec aliud sibi propositum esse, qvàm ut æqva & honesta pax inter partes bello dissidentes conficiatur : nec dubitare, qvæ in eam confecturi sint, si ELECTOR res pace constitutas habeat, postulatisqve justis annuat, nihilqve facias, præter contraqve formulam pacti conventi. At verò Brandenburgicus ejusmodi pacem abnebat qvæ non æqvæ utilibusq; patriæ conditionibus iniretur, qvæqve non ad omnes atq; singulos bellantes pertineret, essetqve talis, ut securitati suæ pariter, & libertati Germaniæ adversaretur : jam diu enim exploratas esse externorum Regum destinationes, qvæ eò valeant, ut rerum Germanicarum

carum arbitrium potestatemq; interpretandi pacta tantum sibi sumant, quum spernant Imperii decreta, infestent Principes, laedantq; Reipublicæ dignitatem : metus & diffidentia rationes suggeri & foveri à Gallis, ut per contraria Principum studia ad Germaniæ perniciem tendant : securitatem Svedis promissam & præstitam fuisse, quoad pacem retinissent : nunc cum leges convellant, bellumq; conflent, merito suo periclitari : nec ad suam culpam pertinere, quod rebus antehac in Dania turbatis, arma in fines eorum converterit, in eo enim nil iniquè se fecisse, quod belli repellendi sibi jus esset : ipsos non stetisse promissis, multa insolenter in se statuisse, in recessu etiam Sedinensi pacis studio multa se condonasse, & tanquam cum vicinis, qui unius Reipublicæ legibus institutisq; secum coaluissent, egisse : postea vero, quam bellum Danicum exarsisset, malè, de se meritos, bello ad se capeſſendo causam dedisse : eo deinde finito, nil hostiliter in eos commisisse, nec planam voluntatis suæ significationem omisisse, quum in defendenda patriæ salute
versa

versaretur: Cæsaris, Hispaniæ Regis, Bata-
vorumq; Legatos scire & testari posse suam
fidem, quorum prope indignationem ac-
cenderit, quum rationibus atq; consiliis Sve-
dicis impeditus, arma tardius resumeret,
unde haud mediocriter periculum damnum-
que ad Germaniam pervenisset: nec facile
obscurum esse, quot labores consumpti fue-
rint in tractatione *articuli separati*, unde in-
telligi posset, quid ex justitiæ lege & jure e-
jus fœderis sibi liceret: tum si maximè non
observasset caput fœderis controversum,
nil admisisse in leges de pace publica latas,
& si hoc etiam daret, eius rei causâq; cogni-
tionem ad Comitia Imperii, rejici oportuisse:
atque verò decreta de tranquillitate &
libertate Reipublicæ promulgata, religionē
officii erga patriam, quæ omni aliâ obligati-
one potior sit, eam in sententiam se aduxis-
se: quæquam autem novo illo apparatu in
invidiam suspicionemq; venerit, quasi con-
fecto bello Gallico, invadendæ Svedorum
viciniæ consilium agitaret, tamen ne data
quidem hac facultate se voluisse aut po-
tuisse uti, quandoquidem ita contra leges
&

& decreta Imperii facturum fuisset, quod per fidem Imperio obligatam sibi integrum non esset, quodque semper vitare studuisset: nam quæ ad superiores res actaque pertineant, belli jure excusari, eorumque oblivionem nuper pace Olivenfi esse sancitam: nec offensæ dissensionumque proximarum causas ab se quasitas, nec pacis conciliationisque conditiones ab Saxone & Bavaro, & postea etiam à Johanne Friderico Duce Luneburgico propositas ulla sua culpa odio vè pacis, pro qua universè & firmiter restituenda etiam annu anniteretur, sed ob repulsam congruentis satisfactionis, alienaque postulata repudiatas fuisse. Ab his causis, quas prout ultro citroque disceptatæ sunt, memoravi, ducta sunt initia novi belli, quod magnam quidem expectationem Regi Galliarum attulit, res vero Svedicas in Germania semper deteriores reddidit, planeque commutavit superiorem fortunam ejus gentis, quæ nescire alioqui non poterat, quantum in amicitiam ejus Imperii, quod totius Europæ negotia momentis suis ponderat, situm sibi esset, quantoque impendio constarent partæ nuper pro-

provinciae, & in primis ea opinio, quæ nostrâ patrumq; memoriâ apud hostes sociosq; invaluisse, quasi non posset vinci, haberetq; per se pondus ad pacem in vitis partibus exprimendam. Sed ubi iste conatus minimè felicem exitum habuit, senescentisq; Vrangellii fortunæ Svedis exemplū dedit. cladesq; apud Fehrbellinum, & omissa Vismariæ liberatio res convertit, graviusq; in eos Cæsar cum Senatu Imperii statuit, & Turenii etiam Crequiq; prælium infeliciter cecidit, Danusq; totis viribus in ipsos movit, majorq; Europæ pars, quæ se à consiliis atq; studiis Gallicis se junxerat, rebus factisq; his offensa ab alienataq; est, apparuit, serum fuisse consilium, incepto desistere, quum præter injurias, quarum causa jam communis, remediumq; difficile & arduum erat, sumptus belli quoq; ita æstimarentur, ut solvi non possent, rationesq; præcipuè tales inirentur, quibus conficeretur defensio, totaq; cœpti recens belli moles in auctores rejiceretur. Quo tempore etsi non levis suspicio erat erga Daniam, quod consilia & opportunitates ab eventu peteret, successusq; Fœderato-

ratorum suorum expectaret, Poloniaq; confirmatis cum Brandenburgico pactis insisteret, ipsaq; se contra Barbaros ægrè tueretur, & Russis quoq; more suo augendorū finium avidis nova spes injiceretur, Germanis autem ea reverentia religioq; in animis inesset, ut domi saltem bella defenderent, non inferrent, legibusvè & pactis publicis starent, nullisq; adeo, licet maximis Gallorū pollicitationibus, ad armorum societatem hæctenus induci possent, tamen exacerbatis utrinq; animis, ea tempora consecuta sunt, quæ nullam inter eos & Brandenburgicum instaurandiæ concordæ spem reliquam faciebant. Quibus rebus impedita est superior expeditio in Alsatiam, bellumq; sociale successu caruit: inter hæc Turenus, distractis hostibus, magnaq; annonæ difficultate affectis, vires & annonam ex Lotharingia & Burgundia refecit, illisq; in vastata & exhausta regione sine belli horreo consistere non ausis, spem Hybernorum eripuit, consiliaq; proficiscendi in hosticum avertit: sive autem nimia successuum fiducia, sive non constituta comæatus ratio,

sive

sive in summittendis auxiliis solvendisq; stipendiis cunctatio & tarditas, sive repentina rerum Brandenburgicarum commutatio sociis impedimentum attulit, Turenus anno. nã & subsidiis instructus, contra omnes fortunæ casus sese muniebat, specieq; retrocedentis interdum metum periculumq; simulabat, ut his artibus in commodiorem statum perveniret. nocendiq; opportunitatẽ nancisceretur. Quo fiebat, ut Fœderati longinquitate locorum alimentorumvè inopiã impediti, Alsatiam præsiis com meatuq; nudatam Turenio recuperandam relinquere: nisi quòd Dagobertsteinium, quod viam aditumq; ad Alsatiam patefacit, cum præsidio tenebat Haugwizius, qui dum sedulo & cum fide obit excubias, perfidiã centurionis Itali cadit, nec multò post deditiõ fit, castroq; potitur Vaubruni9: mox Landaviam firmat, nulloq; prohibente cis Rhenum progreditur, & tributa imperat, oppidaqve spe auxilii destituta in potestatem redigit, maximeqve Regiones Palatinas more suo vexat. Eodem tempore Philipsburgense præsidium per agros & vicos Palati-

lationss excursiones faciebat, quo nomine perlatæ sunt qverelæ, qvasi consultando differrentur consilia, occasionesqve negligerentur: cupiebat enim Palatinus, ut Fredericus Durlacensis, qui summam imperialis militiæ præfecturam gerebat, infestas sibi maximeqve perniciosas eruptiones inhiberet, quod cum pro eo, ac postulabat necessitas, in tempore non fieret, nec per vicinam hostis potentiam facile intercludi aditus posset, frumenta pabulaq; ejus Regionis partim abstulit, partim corrupit licentia militaris. Mox Turentius firmatis Haganoa & Tabernis Alsaticis, occupatisqve Vogesi itineribus, & pulso ex Lotharingiæ finibus Duce Seniore Carolo, auctusqve supplementis, quæ ex Lotharingia & Burgundia advenerant, reconciliatisqve Argentoratensium animis, opportunum transitum nactus, festinatis itineribus trans Rhenum movit & Willstattium Hanovicæ ditionis oppidum, quod altero lapide Argentorato distat, occupavit. Inde progressum fortuna potiùs, quàm consilium deseruit, quum castra loco & ad defensionem, & ad receptum idoneo posuit, & pa-

lude

lude fossaq; diligenter communivit, ut non modò trans Kinzigium Rhenumqve regrediendi liberam facultatem haberet, sed etiam difficilis esset ad eum aditus, minimeq; à tergo invadi posset. Eo rerum statu Cæsarei exercitus Imperator Montecuculi astu & morà utendum ratus, maximeq; de comæatus pabuliq; copia sollicitus, lentè se ad oppugnandum hostem comparavit: siquidem æstimabat resectas militiae Turenianæ vires, & subsidiarium Britannici agminis robur, impeditum insuper ob paludes aggeresq; castrenses accessum, prærepta item ab eo itinera, & paratos receptus: his rebus fiebat, ut impressionis faciendæ consilium cautè differret, usq; dum melior occasio se daret, quam magno quidem ardore expectabat Dux Lotharingiæ Carolus junior: interim Turenianus miles dum intra paludes & aquas consisteret, multis afficiebatur incommodis, præterq; crebras pluvias, quæ illi præcipuè graves erant, continenter fere exhauriebatur molestiis pabulandi, & laboribus observandi hostis, qui proximas vias obsederat, aditumqve Rencherlochianum

præcluserat, ne Philipsburgum versus tenderet sineqve prælio elaboreretur: nam ad id fallendam Montecuculi spem præ se tulit, in primisq; id spectavit, ut appropinquantibus Cæsaris copiis flumina montesq; objiceret, reditumq; sibi tutum præstaret. In hac cura defixus, relicto Bischoffshemio, Renchenam adit, quum Vaubrunius Rotenspachium progressus ex improviseo invaditur, sed Turenii adventu ex instanti periculo eripitur. Carolusq; Lotharingus ad suos regreditur, majori impetu reversurus: tum alii id exemplum secuti, parem audacis consilii exitum habuerunt, propterea quod vim hostium sustinere non poterant, seque in tuta referebant: inter hæc allatus cladis Suedicæ nuncius lætum Cæsareis omen dedit, animosqve ipsorum in spem similis visio iæ erexit, quando Montecuculi matuta uaqve consilia inibat, & præter constitutas Argentorati rationes frumentarias, ex Svevia Brisgoviaq; annonam curabat, omnesq; circumspecti bellatoris partes administrabat, nec festinatione inutili atqve contra veteranum Ducem minus cauta utebatur, ne periculum sibi accerferet,

ret, corrumperetque fortunam. Pro vero affirmant, Turenium, cum hosti ad se tendenti occurreret, dixisse, sibi cum eo hoste rem esse, qui cavendo & tergiversando conatus suos eludere studeat, quod maxime tunc perspexerit, cum Offenburgum Lotharingamque is proficisceretur. Tum vero minime alia de Turenio in castris Caesaris opinio fuit, quod omni fortunam ita se gerebat, ut neque ullum rei militaris commodum negligeret, neque ullum periculum contemneret, quum jam usu quoque didicisset, eum non posse invadi imparatum. Sed ad ultimum eum destituit felicitas, dum speculandi causa adequivit, & situm loci actiones hostium contemplatur, globo *tormentario* prostratus, victoriam Caesari relinquit, quo cognito, hostes animis ceciderunt, & clade accepta perturbati trans Kinzium Rhenumque recesserunt: in quo praelio multam sibi laudem peperit Dux Lotharingiae Carolus junior, qui summo est ardore in hostes concitatus; Hermannum Badensem atque Archium cura instrumenti bellici illustravit, propterea quod tantam rei tormentariae

diligentiam adhibuerunt, ut eâ maximum
 hosti detrimentum inferretur, Turenusq;
 ipse Dux nostrâ memoriâ fortissimus oppri-
 meretur: Dux Burnonvillæ, princeps Pio,
 Verthmullerus, Caprara, hortatu manuq;
 cohortibus suis præiverunt. Verùm ducto-
 res Ordinum Gallicorum utcunq; vivo Tu-
 renio animosè & fortiter resistebant, tamen
 inopinato ejus casu perculsi non sine in-
 signi clade locum pugnæ deseruerunt, &
 suppressis, quæ tunc gliscebant, præfecto-
 rum æmulationibus, necessario receptu sibi
 consuluerunt. Quamquam ea victoria Ger-
 manis plus famæ, quam utilitatis attulit,
 quòd persequendi hostis opportunitas æ-
 mitteretur, quia certa animi inductione sic
 statuerat Montecuculi ut fesso belli laboribus
 militi indulgeret paulum requiemq; daret,
 quum tutissima quoque in bello metuenda
 sint, fugientesq; interdum major metus in-
 cessat, si fugere ipsis permittatur: & sæpe ni-
 mia adversum cedentes audacia victorem
 in novas difficultates conjecit, hostemq; de-
 speratione armavit; nec tamen iste Gallorum
 receptus sine jactura & damno fuit, quum
 lent

lentas interim securasq; progrediendi rationes constituebat victor, trajectoq; Rheno in spem potiundæ Haganæ veniebat, sed inclinans in autumnum tempestas, Ducisq; Condæi præcipuè adventus desententia deducebant : simul ac enim is belli in Alsatia administrandi curam suscepit, Montecuculi insidias & periculum veritus, res viresq; hostium diligenter circumspexit, æstimatisqve importandæ ex longinquo annonæ molestiis, Haganæ obsidionem solvit, exercitumq; ex Alsatia in Hyberna reduxit, Condæo eum distinuisse contento, ut Haganæ oppugnatione desisteret, quum tales difficultates ei objicerentur, ut rei illic bene gerendæ facultatem expectare non posset. Etenim hostis, cui Turenii casus ante oculos versabatur, potiorum salutis, quàm victoriæ rationem iniit, defensionisqve fatagens, anceps prælium declinavit, fortunamqve transito ab Turenio Rheno flumine, nimis fatigatam emendavit, atqve cis Rhenum opportuniorum castris locum, commodioraqve itinera, tutiores aditus & receptus, promptioraqve rei castrensis subsidia atqve com-

meatum habuit, copiasque extra periculi metum confervavit. Alioqvi Turenus fide & studio in Regem, fortitudineque in bellis nemini facile concessit, nec lucri, sed gloriæ causa militavit, & expeditionum fama, longoque armorum usu etiam apud hostes laudem est consecutus: observandis occasionibus, explorandisque hostium rebus semper intentus, nullis sumptibus pepercit, militesque suos spe præmiorum & comitate demeruit, pauloque ante, quam tormenti ictu feriretur, Anglicos manipulos donis largè datis ad pugnam incitavit, quorum in excipiendo impetu egregia virtus spectata erat, maximeque in eo receptu apparebat, quum Gallorum fuga pavorque tantus esset, ut omnem spem in Rheni transitu collocarent, quem si Germani intercepissent, pontemque quo is trajiciebatur, destruxissent, nulla evadendi occasio Gallis fuisset. Sed ii cum decem diebus stetissent in armis, triduoque defatigati pugnassent, difficultatesque aliæ ex aliis, quas explicare prorsus tam celeriter non poterant, subinde nascerentur, non susceptum est tale consilium, quod dubium for-

fortunæ exitum haberet, suspicioneq; periculi non vacaret. De Turenio multorum erat iudicium, eum, si rebus humanis diutius superesse potuisset, inventurum fuisse viam, quâ res in discrimen adductas firmaret iterum emendaretque fortunam, quam præcipiti trans Rhenum expeditione videri potuit, corrupisse. Cognita ejus cæde, Leopoldus Cæsar fidei servatæ laude eum cõhonestavit, quòd Regis salutem atq; gloriam vita quoq; chariorem duxisset, moremque & exemplum sequendi omnibus belli Ducibus Tribunisque tradidisset, quippe qui abditis sensibus prompta consilia conjunxit, amplissimosque militiæ honores sine ætatis morbiq;ve impedimento gessit usque ad mortem. Nec meliori statu res Galicæ apud Mosellam fuerunt, quùm Cregvius Augustam Trevirorû à periculo expugnationis exempturus, in Fœderatos, qui urbem circumfidebant, incidit, qui cum in obsidione magnâ impensâ damnovè suscepta perseverandum censerent, rei fortiter gerendæ occasione utebantur, sumisq; viribus prælium inibant: tribus fere horis magna animorum con-

tentione, fortunaqve ambigua concursum est, post inclinata Creqvii acie, flos militum Gallicorum casus plurimi capti, impedimenta instrumentumq; bellicum occupata, repulsus cum clade Creqvius evasit, Trevirimq; se recepit. In ea pugna Dux Cellensis, & Lotharingus Senior fortissimorum Ducu officio functi, miro quodam vigore & alacritate hostem profigarunt, nec ullo periculi metu avocari se passi sunt Ernestus Augustus Osnabrugæ Antistes, Filiusq; ejus natus major & Johannes Adolphus Holsatiæ Dux, prompti ad munia militaria Principes: simul & fortem operam navarunt Marchio Grana, Chauvetius & Grandvillerio, qui pleni animis sese in hostes intulerunt, impetuqve facto inobstinate resistentes, late stragem ediderunt, præterqve apparatus castrensem, octoginta vexilla signaq; militaria eripuerunt. Hoc labore apud pontem Gonziensem, fatalem pugne locum, perfuncti, urbis oppugnationem aggressi sunt, obsessosqve, ad quos profuerat Creqvius, tormentorum ictibus tandiu fatigarunt, donec deditiois consilia amplecterentur, quòd jam eo fortuna

tunæ pervenissent, ut hostis per editas operum murorumque ruinas sese in urbem inferre posset. Quæ in obsidione magna prudentia atque fortitudo Cellensis & Lotharingi enituit, primusque effusam hostium multitudinem repulit Fridericus Augustus, Dux Wirtembergicus, prælioque post commisso interfuit, atque nomen illustravit: obsessoribus subsidio venit Vaudemontius, Princeps belli usu egregius. Luvignioque societate ejus oppugnationis conjunctus: Lotharingus, qui calamitate Gregorii & solari suum exilium, & lenire ducatus recuperandi desiderium poterat, omnem præcipuè diligentiam adhibuit, ut summa bellantium mala dissensio æmulatioque tollerentur, conspiratioque & concordia ad extorquendam hosti deditioem inter socios Principes servarentur: Cellensi decus rependit Cæsar, perque epistolam pro navato officio bellico gratias egit, amoremque & studium in Rempublicam collaudavit. Nam ejus victoriæ, & receptæ post urbis permagnis, & gloriæ utilitatisque plenus fuit fructus, siquidem ita sita est, ut finitimos Mosellæ Rhenique aditus

aperiat, ex eaq; circumjacentes Regiones infestari possint, quæ invadendi opportunitas hostes magis armavit in patriam, fuitq; cum periculo maximo conjuncta, usq; dum excusso jugo, vindicaretur in priorem libertatem. Cæterum non perinde erat fortunatæ expeditionis Belgicæ rationes, consiliaq; tentandi Condæi Ducis ex animi sententia non succedebant, suspensis expectatione sociis, qui cupiebant, ut pari fœderatorum conatu hostis distraheretur, cum essent qui mirarentur, quæ obrem sinerent sibi eripi oblatas rei bene gerendæ occasiones. Quibus rebus Hispanorum fortuna conversa est, captoq; Limburgo, quod continuam tormentorum vim sustinere non potuit, Ducatus, qui ab eo nomen tulit, traditus est in regis Galliæ potestatem: neq; Cathalaunia contra incursiones Schombergii firma erat, ratio autem Messanæ recuperandæ difficilior apparebat: ea de causa cum Batavis de navibus subsidio mittendis tractatum, negotiumq; certis conditionibus confectum, uti navalis militiæ præfectus Ruyterus ad eam expeditionem se accingeret, Gallosq; ex ea urbe oram

ram maritimam infestantes summoveret : quod ubi secus evenit, Gallis in alieno solo opportunitatem nactis, & navium militumque numero auctis, magno quidem pretio totus ille apparatus constitit, sed ejus rei conficiendæ spes amissa est: quo tempore Hispani omnibus modis studebant, ut Rex Angliæ, qui conatus belli socialis clam impediret, prorsus atq; omnino utilitatibus Gallorum obstaret, salutisq; suæ, ut superiori aëno cum Batavis convenerat, cogitationem suscipere, caveretque, ne suæ ditionis incolæ vi armisq; Gallicis opprimerentur. Contra nitentur Galli, nervosque omnes intendebant, ut belli persequendi socios in vicinis regionibus conducerent : cumque in Italia Sabaudum fœdere, Principemque Monacensem patrociniæ fide sibi conjunctum confirmatumque haberent, per Gravelium & Verjum multa comitate & promissis tentabant quosdam Germaniæ Principes, quorum mutare animos, prima cura & præcipua belli merces ipsis futura erat : quæ expectatio postquam inanis fuit, cum spe fortuna ipsorum valde imminuta est,

potentiaq; invidiæ obnoxia plurimis cœpit fieri suspectior, præsertim quùm videbant, regi nil placere modicum, quòd belli æquo jure per arbitros finiendi curam abjiceret, compositionemq; dudum abnueret, quippe quæ perfici non possèt, nisi Lotharingum in paciscentium loco haberet, quandoquidem focii Principes eam inter se fidem dedissent, ut sine eo nulla pacis pactio iniretur: Bava-ro, Neoburgico, neutri parti addictis grata quis erat, nec Hannoveranus contra pacem publicam contra sanctiones imperii & sententias in Comitibus latis, contra decreta ab Circulo inferioris Saxonie facta, contra Fratrum gentiliumque & cognati regis fœdera & communem causam, contraque domus suæ commoda quidquam audebat, firmusque in proposito mediarum partium permanebat, quùm Reipublicæ conservandæ honor ita apud eum valebat, ut publicam causam fœdere externo potioem duceret, ancipitiq; amicitie præferret. Apud Lusitanos servandæ pacis tenaces, consilia suscitandi belli non modo ingrata populo, sed etiam invisa Petro Principi erant:

qua-

quare ibi hæc via inita est, ut Cadavalus à Principe, sanguinis dignitate proximo, conubii necessitudine cum Gallis jungeretur. In Hungaria dissidiorum semina ab eo anno, quo Rex Christianissimus Cæsari adversum Turcas auxilia misit, eo instigante adhuc studiosè alebantur, donec postea erumperent subitoque ad perniciem & impedimentum *imperiali* defensionis bello inferendum converterentur: de cætero dura ibi erat conditio Protestantium, Legatiq; & Internuncii Regum atq; Principum pro libero Sacrorum usu Sempronii permittendo Cæsarem, qui eam ad rem Eisenstadium, Sempronienfis Comitatus oppidum destinabat, enixè & reverenter orabant, qui voti quidem post sunt facti compotes, sed moti loco atq; in vincula conjecti Sacerdotes, vix ægræq; fortunam multò afflictissimam deprecari potuerunt, pro quibus postero anno multum graviterq; Saxo intercessit, & plerosq; eorum Neapolin auctos, ut servile opus facerent remosq; agerent, Ruyter prætor navalis Batavus obtestatione suâ liberavit. Nec nihil iis artibus in Polonia effe-

ctum est, quando excitatis ad infringenda pacta Barbaris, rursusq; dum Regi utile erat, in perniciosam Reipublicæ pacem inclinatis, temporum illorum & fortunæ difficultate usq; est ad paranda sibi studia, machinandumq; vicinis bellum: non ignorabant Austrii peti se insidiis, ut quos cuperet iste Rex includi finibus, retineriq; proximis & domesticis turbis, quibus à defensione Belgii & cõmunis patriæ averterentur: quod ne fieret, ad auctoritatem Cæsaris Germaniæque precariam libertatem recusantis securitatẽ pertinebat. Simul vero tunc Polonis permolestum accidit, quòd Brandenburgicus ab Syedis læsum se renuncians, auxilia Reipublicæ ex pacto missa domum reducenda flagitaret, eo præsertim tempore, quo vehementiq; insurgerent Barbari, maximeq; subsidiis indigerent: sed quoniã sciebant quo auctore hæc repentina temporũ consiliorumq; mutatio fieret, dolori suo acquieverunt.

Rex Daniæ spem commodaque Germaniæ secutus, ex progressu rerum Brandenburgicarum maturandi incepti occasionem cepit, & Cæsari ejusque sociis fide ac
fæ-

foedere nuper conjuncto, copias apparatus-
que bellicos collegit, frustratisq; spe Svedis,
quam in pace, & quaesito Ulricæ sororis ejus
connubio ponebant, Rendsburgū pervenit:
ibi principio cogitavit, quemadmodum mi-
litæ suæ rationes, quas ad Imperii & Bran-
denburgici defensionem comparabat, pror-
sus in tuto collocaret: quod dum ipsi consti-
tutum est, à Duce Gottorpino Christiano Al-
berto postulat, ut belli gerendi causa sibi
permittat dependi portionem tributorum,
quæ per agrum regionemq; ejo colligantur:
dehinc securitatis suæ causa flagitat, ut sibi
extra fines exercitū ducturo arcem Gottor-
pii, Tonningam, castellumque Holmense in
potestatem tradat, consiliumque de permu-
tanda Tunderensi præfectura in præsens
missum faciat, quòd ea jam sint tempora,
quæ impediunt, quo minùs talè negotium
conficiatur: ad quæ Dux nil mali metuens
respondit, se pro voluntate & studio in Regē
curaturum, ut collationes majores æquis
portionibus divisæ, ad utriusque Principis
commodum defensionemvè adhibean-
tur: alioqui morem veterem servari oportere

tere, quo Rex atq; Dux, suo quisq; jure, Principatum illum remque publicam pacatè & communis utilitatis causa administrassent: mox indicat, quamobrem Rex in eam sententiam jure induci non possit, ut oppida munitaq; suæ ditionis loca dedi sibi velit, nihil esse, quod ab arce Gottorpiensi Regi impendeat, quæ situ & operibus tam exquisitè non sit munita, ut metum periculumvè ei inferre possit: de Toñinga nil recusaturum, si una cum Kege ibi præsidium habeat, quod utriq; Sacramento adigatur, dummodo Rex de restitutione caveat: in reliquis, salvo jure suo, fortunæ cedere oportere: alioqui nil admisisse, quo Rex merito suo offendi queat. Sed mox, rejectis his excusationibus. Svedicum fœdus ei exprobratum est, quæsi artibus & consiliis turbidis nixus, viam juvandi hostis iniisset: Dux in eo discrimine constitutus omniqve auxilio privatus Regis ausibus obniti non potuit, nisi quòd eum modestè comiterq; appellabat, ut ad restitutionem faciendam se obliget, scriptoq; caveat, sese omnia, ut accepisset, plenè integreque esse redditurum. Tum subjecit Petrus Greif-

fen-

fenfeldius, cujus amicitia fiduciâ Kielmanseckium ad suadendū ineundumq; Rendsburgense iter induxerat, Regi morem esse gerendum, qvi pro temporum statu conditiones mitigare non possit, restitutionem verò minimè denegare velit: sed qvoniam ab Rege non impetrabat, ut hoc restitutionis caput conceptis verbis in tabulas referretur, aliquanto post dimissus Gottorpium, ubi Rex præsidium reliquerat, cumulatq; deinceps offensis & accusationum causis, diligentius asservari cœpit: dum hæc fiunt, accersitur Præses Kielmanseckius, & quid Rex statutum habeat, per Ahlesfeldium indicatur: is verò abitu prohibitus, per delegatos Duci renunciat, quàm graviter in eum consulatur, quod Rex censeat, uti supremo Ducis Slesvicensis jure mulctetur: Dux nuncio consternatus Regis fidem mansuetudinemq; implorat, & pacta servari petit: at Rex in sententia persistens denunciabat, si voluntati suæ refragari pertenderet, suo discrimine facturum: videret ergo, ut hæc difficultates sine mora contradictioneq; componerentur: tum Dux præter afflictas res, molestam

lestam custodiam, imminensque periculum æstimans, cum fratre Augusto Friderico ægre admodumque invitatus in præscriptas conditiones consensit. Eam calamitatem sustinenti venit in mentem subvereri, ne tædium captivitatis in majus malum sibi verteret, pauloque post dispositos ad fugam equos ascendit, commodumque elapsus libertatem recuperavit. In tuto collocatus causam defendit, cessionemque supremi juris in Ducatum Slesvicensem invito sibi expressam, nec unquam ab se ratam esse habitam docet : nam quod vi metuque coactus fecerit, jure rescindi irritumque fieri oportere : ad hæc negotium illud superioribus pactis Rotschildensi & Hafniensi prorsus atque omnino esse transactum, sponforumque fide & auctoritate publica munitum, quod non modo non tollere, sed ne labefactare quidem Rex possit, cui nil in se liceat, nisi quod pacti apud

Hafniam conventi rationes
patiantur.

INDEX COPIOSISSIMUS,

*Tam Propriorum Nominum, quàm Re-
rum, quæ partim in ipsò SLEIDANO, par-
tim in Continuatione STRAUCHIANO-
SCHURTZFLEISCHIANA con-
tinentur.*

A.

A Bagatus, Persarum Rex.	141
Abbas Fuldenfis in præliò occiditur	560
Abbatia Corbejenfis.	638
Abdemelechus occiditur.	497
Abraham. 7.	Accius, Poëta. 88
Acchas, Rex Juda. Achæi pop. Græciæ.	83
Achaia. <i>ibid.</i> fit provincia.	137
Actiaca victoria.	124
Actiacum promontorium.	420
Adalgifius, Rex Longabardorum.	239
Adelbertus, Bremensis Archiepiscopus.	290
Adiaphoristicum bellum.	462
Adolphus, Cæsar.	339
Fridericus, Megapolitanus Dux proscriptus. 550. restitutus.	555
Rex Gothorum.	189
Schwarzburgicus.	512
Adra-	

INDEX.

Adramelech, filius Senacherib.	15
Adrianus I. Papa, 239. II. 267. IV.	313
Ægyptus, Romanorum provincia. 125. ejusdem fructus annui.	ibid.
Ælius Adrianus, Cæsar.	138
Æmilianus Cæsar, 148. (<i>P. Scipio</i>)	81
L. Æmilius Paulus. 78. Æneas.	44
Ænobarbus, Legatus Turcicus. 364. Æqui	59
Æruscatores. 543. Æschines, Orator.	55
Ætius, Valentiniani legatus. 193. Ætoli.	74
Afranius, Dux. III. Poëta. 88. Africa.	83.
Africana Cæsaris expeditio, 419. clades.	428
Africanus, Jureconsultus. 142. Agabus.	135
Agapetus, Episcopus Romæ. 215. Agnes Hassiaca.	472
Agricola (<i>Johannes</i>) Islebius.	425. 449
Agrigentini. 82. F. Alefeldius.	833
Aistulphus, Longobardorum Rex.	239
Alani. 189. Alaricus, Gothorum Rex.	206
Alba Regalis. 428. Albinus (<i>Sp. Posthumus</i>)	54
Albertus Austriacus.	512. 546
Cæsar.	338
II. Cæsar.	363
Marchio Brand. 445. 456. 459. seq.	
Moguntinus.	415
Wallensteinius, Imp exercitus	
Cæsarei. 546. fit Dux Megapolitanus. 550.	
Maris	

INDEX.

Maris Balthici Generalis.	560. ab officio re-	
motus restituitur.	559. occiditur.	561
Albinus.	141. Præceptor Caroli Magni.	262
Alburnus Valens,	Jureconsultus.	139
Alciatus (Johannes)	464.	Alcibiades. 32
Aldenarda,	760. Alenconi9 (Franciscus)	503
Alenconiensis Synodus,		581
Alexander II. Papa.	290. III. Papa.	319. VII.
605. Bullam contra Jansenium confirmat,		
<i>ibid.</i> cum Galliæ Rege rixatur.	609. mori-	
tur. <i>ibid.</i> divites relinquit Nepotes.	<i>ibid.</i>	
Bournonvillæ Dux.		746
Farnesius.		502
Macedo.		36. <i>seq.</i>
Severus, Cæsar.		143
Alexandri Pontificis decretum.		162
Alexius Michalowitz, Dux Muscov.	598. 722	
Allobroges, populi Galliæ.	88.	Alphonfus. 1
P. Alphenus Varus, Jctus.		99
Alphonfus Peresius.		504
Portugalliæ Rex.	605. fratri uxorem & regnum relinquare cogitur.	<i>ib.</i> 719
Alfatia.	815. ejusdem decem civitates.	646
Alfaticæ Tabernæ,	817.	Altades. 10
Altenburgense colloqvium.		489
Amalfi9 <i>vid.</i> Thomas Aniell9, Ambiani	250	Am.

INDEX.

Anthius, Jureconsultus.	142
Antigon9, Rex Asiæ min. 42.	Antinomi. 424.
Antiochenæ Synodi decretum.	174.
Antiochus, Syriæ Rex.	73
Epiphanes.	76
Antipater. 42.	Antisthenes. 55.
Antistius Labeo, Jureconsultus.	99
Antonius Bassianus Caracalla, Cæsar.	142
Pius, Cæsar.	139
M. Antonius Philosophus. Cæsar.	140
C. Antonius, collega Ciceronis.	104.
M. Antoni9, colleg. Cæsaris 118. eij9 obit9.	125
de Dominis.	539
Orator.	95. 98
Aphrica provincia. 83. 364. urbs.	364.
Apologia Augustanæ Confessionis.	408
Apostatarum pœnæ.	461
Appius Claudius, cœcus.	57
Decemvir.	49
Apulia. 317.	Aqvæ Sextiæ. 91
Aqvisgranum Galliæ Belgicæ oppidum.	258
Aqvitani. 129.	Aqvitania. 190. 250
Aralius, Rex Babylonæ.	9
Aratus Sicyonius.	34
Arbaces Medorū Præf. 12. 13.	Arbogastus. 180
Arcadi9, Imperator. 181.	Archadi9, J Ct9. 142
	Arche.

INDEX.

Archelaus, Rex Ægypti.	108
filius Herodis Magni.	130
Archidamus, Rex Lacedæmoniorum.	30
Archiepiscopatus Colonienfis.	669
Archiepiscopus Gnesnensis.	659
Archimedes, nobilis Mathematicus. 65. e-	
jusdem sepulchrum.	66
Archipelagi insulæ. 628.	Archius. 819
Arcis Pragensis occupatio.	585
Arelatense regnum. 794. Arethusa fons.	67
Argentinenfe colloqvium.	500
Argentoratensis conversio. 749. legatus. 708	
pons.	685
Argentoratum.	171. 756
Ariobarzanes, Cappadociæ Rex.	93
Arioviftus, Germanorum Rex.	106
Aristites. 33. 58.	Aristippus. 55
Aristomenes Messenius.	33
Aristonicus. 86,	Aristophanes. 29
Aristoteles, Alexandri Magni Præceptor.	39
Arii hærefis damnata.	165
Arius, Rex Babylonix.	9
Armatrires, Rex Babylonix.	10
Armenia. 138.	Arminiani. 521
Arminius, Cherufcorum Dux.	128
(Jacobus)	520. 521
	Armifti-

INDEX.

Armistitium.	629
Armoricæ, nunc minoris Britanniæ urbes.	255
Arnhemium. 767. Arnolphus Cæsar.	271
Arnolphus Malus, Bavaricæ Dux,	274
Arrianus, Jureconsultus.	139
Artabanus, Parthorum Rex.	142
Artabastus, Imperator.	234
Artaxerxes Longimanus,	30
Mnemon.	35
Persarum Rex.	145
Arthurus 410. Articuli Smalcaldici.	416
Arverni, populus Galliæ.	248.
Arx Rochetta. 670. Arx Salvatoris.	791
Ascarades, Rex Babylonicæ.	11
Aschaffnaburgum. 730. Asdrubal.	69
Assarado, filius Sennacherib.	15
Assentar, Marchio Hispanicus.	758
Assur, Rex Babylonicæ.	21
Assyrium regnum. 6. Asta diruta.	313
Astrachanum.	636
Astyages, alias Assverus, Rex Medorum.	22
Atheniensem classis in Sicilia. 31. prælium ad Marathonem. 26. prælium ad Salami- nem.	27
Attalus, Pergami Rex.	204

INDEX.

Attila, Rex Hunnorum. 193	Attili9 Calatin9. 62
Aubevillius. 631.	Avenio. 266
Aufidii, duo Jureconfulti.	99
Augustana Comitata. 405. 448. 472. confes- sio.	406
Augusta Trevirorum.	825
Vindelicorum à Mauritiô occupa- ta 456. reformatur.	550
Augustinus. Hipponensis Episcopus. 184. moritur.	187
Janfenii.	578
Augustulus. 199. imperium deponit.	200
AugustusFrideric9, Episcop9 Lubecenf. 836 Saxonix Elector. 460. moritur. 507 Saxonix Dux, Magdeburg. Archi- episcop. privatus. 551. inducitur. 564	
Avitus, Cæsar. 199.	Aurea Bulla. 349
Aurelianense Concilium.	190
Aurelianensis Academia fundata.	342
Aurelianus, Imperator.	151
Aurelius, Carthaginensis Episcopus.	214
L. Aurelius Verus, Imperator.	140
Auriacus Princeps Gvilielmus III. vel Gvi- lielmus Henricus.	701
Ausonius Burdegalensis.	180
Austria à rusticis direpta. 547. Azo, JCct9. 331	Babel

INDEX.

Babel urbs & turris.	5
Babylon capta. 22. & seq. Bactriani, populus.	9
Badense colloquium. 502.	Bajona. 792
Bajazetes, Turcarum Imperator.	351
Bajus (Michael) 579.	Balbinus, Imper. 145
Balbus (L. Lucilius) Jctus. 98.	Baleares Insulæ.
	365
Baleus, Rex Babylon. Xerxes cognomin.	9
alter Rex Babylon.	10
Balthasar, Rex Babylonæ postremus. 21, & seq.	
Balthicum mare.	202
Bambergensis Episcopatus.	235
Bankertus. 697.	Barbarus mons. 421
Barbarossa (Hariadenus)	419. 430.
Barcellona deficit ab Hispanis.	566
Barnefeldius 539.	Baronius (Caesar) 517. 525
Bartholomæanæ noctes.	492
Basileense Concilium 359. 455.	Bastarnæ populus.
	157
Batavorum contra Regem Daniæ classis. 571.	
cum Cronwellô bellum. 596.	classis in mari Balthicô. 600. cum Svecis conflictus. 602.
Bellum cum Anglis. 613.	cum Episc. Monasteriensi. 614.
pax cum Hispanis. 586.	
Jus contra Bullas papales. 580.	operâ bel-

INDEX.

bellum inter Gallos & Hispanos finitur.	608
Batorius <i>vid.</i> Stephanus.	
Bavarus inducias cum Svecô facit.	572
Bazita <i>vid.</i> Jaroslaus.	
Behm (<i>Michael</i>) 574. Beier9 (<i>Christian9</i>) 406	
Belgica. 250	Belgium. 432
Belgico-Hispanici belli semina, 482. initium 496.	586
Belisarius, Justiniani Imperatoris Dux.	208
Bellarminus (<i>Robertus</i>) 517. 525. Bellifortius	628
Bellivifius. 743.	Bellovaci 258
Bellum Anglo-Belgicum. 634. Anglo-Gallo-Belgicum. 737. Catilinarium. 103. Civile Cæsaris & Pompeji 110. Danicum 811. Jugurthinum. 60. Piraticum. 103. Punicum primum. 59. 60. Punicum secundum. 63. Punicum tertium. 79. Septentrionale. 661. Smalcaldicum. 441. Turcicum. 787. Wildfangicum.	625
Belochus, Babyloniz Præfectus fit Rex Bab.	13
X. Rex Babyloniz.	10
Benedictus VIII. Papa. 284. IX. 286. X. 289. XII. 345. XIII.	356
	Bene-

INDEX.

Beneficiorū pluralitas	198.	Benmerodach.	16
Bentheimensis Comes.			668. 761
Berengarius ex Longobard.	Proc.		272
Beresteczko.	597.	Bergensis conventus.	500
Bergensis portus.	615.	Bergius (Johannes)	556. 573
Bernhardus Vinariensis.	560.	moritur.	565
Berosus, Scriptor suspectus.			11
Bertha, uxor Henrici Imperatoris.			292
Bestia (L. Calphurnius)	90.	Bethlehem	
Gabor.			529. 536
Bethunius.	733. 738.	Betīca, vulgò regnum	
Granatæ.			
Beza (Theodorus)	502.	Bibuli Poëta.	131
Biblia Germanica.	417.	Polonica.	ibid.
Bibliotheca L. Luculli.	102.	Ptolomæi Phi-	
ladelphi.			43
Bilefeldensis conventus.			635
Bischoffshemium.			819
Blanckenburgensis Comitatus.			642
Blandrata (Georgio)	464	Blumius.	689. 804
Bochus, Rex Mauritanix.			90
Böckelheimensis Controversia.			803
Böckelheimium.	73.	Boji.	63
Bogislaus XIV, ultimus ejus lineæ Dux			
Pomer.			565
			Bohe-

INDEX.

Bohemiæ regnum 401. subjugatum à Ferdinando I, 448. libertas religionis conceditur. 523. clades in Albô monte. 537. vastatio à Svedis.	571
Bolena (<i>Anna</i>) 412. 413. Bolen9 (<i>Thomas</i>) 413	413
Boleslaus, Rex Poloniæ.	282
Bonifacii VI. Decretalium liber.	339
Bonifacius I. Episc. Rom. 186. II. Episc. Romanus. 214. III. Episc. Rom. 220. VIII, Papa. 339.	356
in Germania idolorum tollit cultus.	233
<i>Dominia.</i> 991. 150.	<i>Domania</i> 237. 431.
Bonorum operum necessitas.	462
Boppo Papa. 286. Borculo præfectura 663. 761	761
Borboniorum factio.	482
Boris Gadenow, Moscoviæ Dux.	516.
Borussiæ reformatio. 393. Borysthenes. 722	722
Bradshavins. 597.	597
Brandius (<i>Christophorus</i>)	753
Bremæ reformatio.	393
Brema à Svecis frustra obsessa.	613
Bremensis Episcopatus vastatio. 572. possessio.	805
Brezenheimensis præfectura.	781
Briani (<i>Francisci</i>) dictum.	413
Brie-	

INDEX.

Briela, Hollandiæ portus.	496
Briga Valesiæ. 725.	Brifgovia. 819
Brifacum à Gallô captum.	565
Britanni oppressi ab Anglis.	192
Britaniâ Cismarina vel Ducatus Britaniâ.	792
deficit.	135
magna.	514
minor est Galliæ pars.	255
Romanis subjecta.	106
Britannicorum motuum origo,	589
Brixia conventus agit Henricus.	305
Bromsebroensis Transactio.	572
Brownistæ <i>vid.</i> Non-Conformistæ.	
Bruck (<i>Christianus</i>) in quatuor partes dis-	
secatur.	484.
Brulardi Cancellarii de Regibus Galliæ di-	
ctum.	524.
Brundisium. III.	Bruno fit Papa. 281
Brunsvicum vel Brunswiga.	511. 532. 638.
Brutus (<i>Decius Junius</i>) Consul. 118. (<i>L. Ju-</i>	
<i>nus</i>) 47. (<i>M. & Decius</i>)	118
Bruxellæ. 764.	Bucco. 295. Bucerus. 407
Bucheimi 9, 571. Bucqvoj 9 Comes. 535. 537. 538	
Buda capta.	402. 427
Budissinum occupatum 537.	Bulgari. 226
Bulla Cœnæ Dominicæ.	391
N n 4	Bullio-

INDEX.

Bullioneus (<i>Godofridus</i>) 305.	Burgius (<i>Annas</i>)	480	
Burckardus. Sveviæ Dux.		275	
Burgundia Transjur. s. Comitatus liber.		755	
Byzantium.		29	
Cadayalius. 830.	Cæcilius Poëta.	88	
Cæcilia Renata, Regis Poloniæ conjux.		565	
P. Cæcilius, Jctus.	99.	Q. Cæcilius Metellus.	90
Cœlestinus I. Papa 187. V. 340.	Cæsar (<i>C. Julius</i>)	106	
		<i>seq.</i>	
Cæsares creandi potestas penes exercitū.		136	
Cæsarianorum clades prope Lipsiam.		558	
Cæsena. 237.	Cæsius (<i>Titius</i>) Jctus.	99.	
Cajetanus. 391.	Cajus, Jureconsultus.	99	
Calabria. 365.	Calanus Indus.	37	
Calatirus (<i>Attilius</i>) 62.	Caletum.	475. 512	
Calendarium Gregorianum.		491	
Caligula (<i>C. Cæsar.</i>) Germanici pessimus filius.		134	
Calisthenes. 55.	Calixtus II, Papa.	309	
Calixtus (<i>Georgius</i>)		573. & <i>seqq.</i>	
Callistratus (<i>Justus</i>) Jureconsultus.		142	
Calmaria à Danis occupata.		528	
Calvinianismi origo in Hassiâ.		520	
		in	

INDEX.

---

in Palatinatu.	498
Calvinus (Johannes) 464 (T. Veturius) Consul	54
L. Calphurnius Bestia.	90
Gambyfes, II. Persarum Rex.	25
Camæracensis pax Gallo-Hispani.	475
Camero (Johannes) 580. Camienicia.	659.
Camillus Borgefius. 518. (M. Furius)	50
Campania. 93. 310.	Campegius. 393
Campi. 577. Candia. 628. Canifia. 511.	610
Canities mira. 467. Cannensis pugna.	64
Canones Apoftolorum. 227. Cantabri.	149
Capitolium. 53.	Caprara. 743. 745
Captivitas Babylonica. 16.	Capua. 68.
Caput Ecclefie Anglicane.	412
Carabufa. 629.	Carbo vid. Papirius.
Caracalla (Antonius Bassianus) Cæfar.	142
Carafa (Johannes) 474. Cardinalitii pilei.	400
Carentoniensis Synodus.	582
Carinus. 155.	Carlomanni edictum. 236
Carlomannus, Dux Francorum.	235
Caroli Hispani obitus.	487. seq.
Caroloregia. 732. Carolstadius (Andreas)	392
Carolus I. ducit uxorem. 546. fit Rex An-	
glie. <i>ibid.</i> capite plectitur.	594. seq.
II. Rex Hispaniarum.	608. 694
Nn 5	II. Rex

INDEX.

II. Rex Scotorum. 595 & Angliæ. 620. vincitur, 595. in Angliam reducitur. 596. salutatur Rex Britannia,	597
IV. Cæsar.	352
V. Cæsar. 363. 623. ejus nativitas. 384. electio. 385. coronatio, 404. <i>seq.</i> fuga. 456. fortuna adversa post captum Electorem Sax. 467. spontanea abdicatio. 468. dictum notabile, 469. eremitica vita, <i>ibid.</i> religio, in quâ mortuus. 470. mors.	<i>ibid.</i>
VI. Gallia Rex.	352
IX. Gallia Rex. 481. promulgat pacem religionis. 485. tyrannicè agit in nuptiis Paris. 492. moritur.	495
XI. Rex Svedorum.	680
Æmilius natus maximus El. Brandenb. filius Argentorati mortuus.	805
Aurelianensis.	431
Burgundicus.	384
Caspar, Elect. Trev. 693. 698. 704.	706
Comes Barlamontius.	487
Crassus, Cæsar.	270. 272
Carolus Dux de Villa Hermosa, Comes Lunæ, Rector Hispanici Belgii.	758
	Ema-

INDEX.

Emanuel Sabaudus.	531
Ferdinandus Polonus.	585
Gustavus Palatinus, Sveciæ Rex.	
589. 808. Polonis bellum infert. 599.	
cum Danis bellum gerit. 601. Hafniam	
frustrâ obsidet, 602. moritur.	<i>ibid.</i>
Lotharingus junior, Senioris ex	
fratre nepos, Imperator exercitus Cæsa-	
rei.	758. 818
Lotharingus Senior.	691
Ludovicus, Elector Palat.	621. 622.
	704
Ludovicus, Palatinus,	565
Magnus salutatur Cæsar.	256
Martellus.	251
Maynius.	505
Niverniensis.	548
Pulcher, Galliæ Rex.	344. 346
Rex Francorum.	239
Simplex, Galliæ Rex.	279
Sudermanniæ Dux fit Rex Sveciæ,	
511. bellum gerit cum Dano, 528. mori-	
tur.	<i>ibid.</i>
Victor, Dux Brunsvic. occisus.	459
Carthaginense Concilium tertium & quar-	
tum. 184. sextum.	186
Nn 6	Cartha-

INDEX,

- Carthago deleta, 81. *Et seq.* capta à Vandalis, 191. Româ vetustior. 59
 Carus Imperator, 155. 156. Casanum. 636
 Casca. 118. Casimirus Rex Poloniæ. 363
 Caspii. 9. Cassander, Macedonum Rex. 42
 C. Cassius. 118. Cassius Longinus. 141
 Cassovia. 538. Catalonia rebellis. 566
 Catalaunici campi. 193. fines, 666. 828
 Catechesis nova Crypto-Calviniana. 499
 Catharina ab Henrico VIII. repudiata, 410
     Medicæa, 505
 Catholici pagi 7. 6. Catilinæ ingenium. 105
 Cato (*M. Portius*) 34. 63. Uticensis. 115. *Et seq.*
 Q. Catul9, Orator. 95. 98. Caudinæ furcæ. 54
 Causa Fürstenbergii, 691. Cellensis Dux. 825
 Celsus (*Venulejus*) Jctus. 142 Cethegus
     (*M. Cornelius*) 80
 Chalcedonense Concilium. 198. 220
 Chaldæi. . . (Chaldæum seu Babil. regnum. 5
 Chamillus. 769. Chaffanus. 7390
 Chatti. 137. Chauvetius, 827. Chemnitius
     (*Mart.*) 489. 501
 Childericus, Rex Francorum. 252
 Chisius (*Fabius*) 605. Chmielnicius. 597
 Chocinum. 721, Chrisma. 450
     Christia-

INDEX.

- Christiania, 515. Christianopolis. *ibid.* 528
- Christianus I. Elector Saxoniae. 508
- II. El. Sax. 513. moritur. 528
- III. Daniae Rex, 422. 429
- IV. Daniae Rex. 514. oppugnat
Suecos 528. bellum gerit cum Caesare.
547 pacem cum eodem init, *ibid.* denuo
cum Sueco pugnat. 571 pacem init. 572.
moritur. 588
- V. Rex Daniae. 635. 698. 738.
- Albertus Dux Gottorpinus. 660.
781 833
- Brunsvicensis. 538
- Ernestus, Marchio Baruth. 639
- Wilhelmus, Archi Episcopus
Magdeburgensis. 553
- Christierna Lotharingica. 475
- Christina, Regina Sveciae. 588. regnis se ab-
dicat & religionem mutat. 589.
- Christophorus Bernhardus Episcopus, Mo-
nasteriensis. 611
- Bernhardus, Episcopus Mo-
nasteriensis & Abbas Corbejensis, 665
- Wurtembergicus, 461
- CHRISTUS natus, 125, crucifixus, 133
- Chytraeus (*David*) 489. 501

INDEX.

- Chrysoftomus (*Johannes*) 184
 Cceiro conscius cædis Pompeji. 118
 Ciceronis (*M. Tullii*) nativitas. 91. industria
 contra Catilinam, 103. exilium, 107.
 mors. 115. 123
 Cimber (*Q. Tullius*) 118. Cimbri. 91
 Cimbrica Chersonesus, 805. Cimon. 33
 Cincinnatus, (*L. Quintius*) Cinna JCtus. 99
 Cinna (*L. Cornelius*) Circulus Burgundicus.
 710
 Circumcisio. 7. Clades apud Fehrbellinū. 813
 Civitates Metropolitanæ per Italiam, Ger-
 maniam & Galliam. 259
 Sylvestres 764
 Claudius, Cæsar. 135. Claudius Drusi filius. 129
 Claudius (*Flavius*) Imperator 151. Clavius. 491
 Clemens II. Papa. 286. V. Papa. 341. 342.
 356. VI. 346. 357. VII. 393. VIII. 517.
 IX. 609
 (*Jacobus*) Sicarius 505. (*Terentius*) JC. 142
 Clementinæ leges. 325. 342. Cleopatra 113.
 124. 126.
 Clericorum Regularium ordo. 474.
 Clero interdicitur matrimonium. 293. 295
 Clivia occupata 549. P. Clodius Tr. Pl. 107. 110
 Clodo-

INDEX.

- Clodoveus, Rex Francorum. 204
- M. Coccejus Nerva. 134. Cochläus. 408.
- Codex Gregorianus. 211. Hermogenianus.
ibid. Justinianeus. 212
- Codrus. 33. Cælestinus *vid.* Cælestinus.
- Cœlibatus Sacerdotum. 292. 295,
- Colbertus. 621. Colignius (*Caspar*) Castello-
nius. 493
- Collatinus (*Tarquinius*) 47. Collonitschius,
Ep. 720
- Colloqvium Castellianum. 575. Wormati-
ense. 426
- Colonia Agrippina. 672. 682. 713. 734
- Coloniensis conventus. 691. 693. pacis cau-
sâ institutus. 637
- de* Columna (*Pompejus*) 398. Comagine. 137
- Cometa. 535. Conpenium oppidum. 264.
- Comitatus Burgundiæ 695. 715. 725. 734.
Delmenhorstan 9. 781. Falckensteini 9. 781
- Comitia Augustana, 405. 449. 472. Fran-
cofurtensia, 477. Norinbergensia, 393.
Ratisponensia. *ibid.* 426. 441. 495. 544.
553. 568. 629. 689. Spirensia, 397. 403.
432. Wormatiensia. 392. 432
- Commodus Antonius, Cæsar. 141
- Concilii Tridentini indictio. 416, 423. ini-
tium.

I N D E X.

tiuni, 433. translatio, 449. finis.	433
Concilium sangvinis Albani.	487
Concordiæ liber, 501. Condæorû factio	606
Condæus, 486. 532. 606. 652. 716. 811. ad Hispanos deficit.	607
Confessio Augustana, 406. Canon, 33	
Conradus, I. Cæsar, 273. II. Cæsar, 284. III	309
Constans, Constantini Magni filius,	168
Imperator.	224
Constantiense Concilium.	358
Constantinopolis capta à Turcis.	362
Constantinopolitana Synodus I, 181. VI, 227	
Constantinus IV. Barbatus, Imperator, 225	
V. Copronymus, Imperator, 234	
VI. Imperator.	238
Caroli V. Confessionarius, 470.	
	471
Constantini M. filius, 168. seq.	
Magnus, Imperator, 161. 165.	
	167. 239.
Monomachus.	241
Palæologus.	242
Pontifex Romanus.	231
Constantius Chlorus.	156
Constantini Magni filius, 168.	
	170
CON-	

I N D E X

Contius. 606	Conventus Mülhusinus	726
Conziensis pons.	826.	Corasius (<i>Johannes</i>)
		493
Cordubenses Poëtae.		132
Corinthus deleta	83.	Coriolanus exul.
		28.
Cornelius, Epilcopus Romanus		148
Cornerus	501.	Coronatio Imperatoris.
		404
Corfi.	608.	Corfica 62.
		direpta. 467.
Corvinus (<i>Johannes Arnoldus</i>)	521.	(<i>M. Valerius</i>)
		51
Cofacci Poloniam vastant.		597
Cafacorum defectio.	625.	Covordia.
		677
Cracovia.	599.	Cracovius.
		<i>ibid.</i>
Cranzii (<i>Alberti</i>) dictum.		389
L. Crassus, Orator,	98.	M. Crassus interf.
		109
Crellius (<i>Nicolaus</i>)	508.	Creqvius (<i>Franciscus</i>)
		632
Crescentius, Consul Romanus.		281
Cræsus, Rex Lydiæ.	23.	Crœcius (<i>Johannes</i>)
		556
Cromwellus <i>vid.</i> Oliverius & Richardus,		
Cronenburgum.	601.	Crusius (<i>Jacobus</i>)
		418
Crypto-Calviniani in Sax. & Mis.	499.	500.
		508
Curia Geldriensis,	664.	Pompeji.
		117
		Curius

INDEX.

Curius (<i>Manius</i>) Dentat	9. 58.	Ctesiphon.	172
Cursor (<i>L. Papirius</i>)	53, 54.	Custrinum.	555
Cypri regnum.	490.	Cyprus.	29
Cyprianus, Episcopus Carthaginensis.			148
Cyrillus, Alexandrinus Episcopus,			187
Cyrus, Darii filius minor.			35
Rex Persarum I. secundæ Monarchiæ autor,			24. & seq.
D Aci,	141.	Dagobertsteinium.	815
Dalena.	678.	Dallæus (<i>Johannes</i>)	581
Dalmatæ.	129.	Dalmatia subacta.	79
Damafus I. Episc. Rom.	182.	II. Papa.	287
Damocles Parasitus.	56.	Dania.	813
Dani <i>scilicet</i> Nordmanni			255
Daniel adolescens.	18.	vaticinatur.	368
Darius, filius Hystaspis.			25
Medus, Astyagis filius, ab aliis Cyaxares nominatus.			22
Nothus.			31
Rex Pers. post. 36. ejus luxus.			41
Daventria Transfalaniæ caput.	669. 677.		
David, Rex Israel.	8.	Decemviri.	48
Decius, Cæsar.	146.	P. Decius Mus.	51
Declaration der Religion.			450
Decretales Epistolæ.			325
		Decre-	

INDEX.

Decretalium liber sextus à Bonifacio Pontifice adjectus.	339
Decumæ sacrorum Provinciæ Galliæ Pontifici concessæ.	344
Defensoris fidei titulus.	410
Deliquium Solis Theodosio II, regn.	192
Delmenhorstana Controversia.	780
Demetrius, Johannis filius.	516
Demochares. 55.	Demosthenes. <i>ibid.</i>
Denarius S. Petri. 412.	Dertona. 313
Desiderius, Longobardorum Rex. 239	261
Dicæarchus 55.	Dillingenses. 551
Diluvium 3.	Diocletianus, Imperator. 156
Dioecesis Coloniensis	762
Dionysiopolis.	362
Dionysius, Syracusanorum tyrannus.	55
Diffidium Græcorum & Latinorum.	320
	inter Gallos & Anglos. 350
Dithmarsî devicti. 480.	Dola. 765
de Dominis (<i>M. Antonig</i>) 539.	Cn. Domitius 118
Domitianus (<i>Flavius</i>) 137.	Donatio Constantini. 163
Dordrechtana Synod 9, 5 21.	Dörfflingus 752
Doria (<i>Andreas</i>) 420.	Doroszenkus. 643
Drac 9 (<i>Francisc9</i>) 504.	Dreier (<i>Christiano</i>) 574
	Dresden-

INDEX.

Dresdenfis Synodus.	500
Drusus in Germaniâ perit.	129
Ducatus Barrenfis. 630. Clivenfis. 802	
Crofnenfis. 798. Limburgenfis. 760. Me-	
diolanenfis.	695
Dudithius (<i>Andreas</i>) 433. Dudlejus (<i>Johan-</i>	
<i>nes</i>)	465
Duellum Carolo V. à Francifcol. indictû 404	
Christiano IV. Daniæ R. à Svecô 528	
Duglaffius. 602.	C. Duillius. 61
Dunewaldius.	744. 746.
Duodecimvirile Concilium.	487
Duffeldorpium munitum.	530
Daynkerka	583 639
Dynastia Reinsteinenfis, 642. Werthenfis.	
	761
E Burones, Galliæ populus. 250. Eccius	
(<i>Joh.</i>)	390. 408
Ecclesiæ Anglicanæ ceremoniæ.	590
Ecclesiarum unio Lipsiæ tentata	556
Ecclesiastica emendatio Caroli V.	452
Ecclesiasticorum bonorum restitutio.	550
Ecclesia Trajectenfis ad Rhenum.	669
Eduardus III. Angliæ Rex.	346
VI. Angliæ R. 449. moritur.	465
Lufitanus, Viennæ captivus.	566
	Eginar-

INDEX.

Eginardus, scriba Caroli Magni.	260
Egmontius Comes. 487.	Egra. 710
Ehrenbreitsteinium. 706.	Ehrensteinius
(<i>Eduardus</i>)	680. 692
Eisenstadium. 750.	Elbinga capta. 549
Electio Cæsarū instituta. 281.	Electior oct. 586
Eleonora Caroli V. soror.	396
Maria.	787
Elisabetha Anglicana, 413. 466. 504.	Pontificios ex Angliā proscribit.
Austriaca, Maximiliani filia,	490
Gallica.	476
Emanuel Philibertus Sabaudus.	<i>ibid.</i>
Emanuel à Meden. 530.	Emmius (<i>Ubbo</i>) 530
Engvianus Dux 628.	Enūi nativitas 63. mors 79
Enzheimium. 750.	Epaminondas. 34
Ephesina Synodus damnat Nestorium.	187
Episcopatus novi in Belgiō.	483
Uratislaviensis.	784
Episcopi officium,	176
Scotiæ & Angliæ turbarum auto-	res. 589
Episcopus (<i>Simon</i>) 521.	Erasmi dictum. 408
Erfurdia Episcopatus.	235
Erfurdia à Moguntinō capitur.	612
Ericus, Sveciæ Rex	485
	Erne-

INDEX.

Ernestus Augustus, Osnabrugæ antistes.	824
Brunsvicensis.	406
Esaias Propheta quando vixerit.	14
Estræus, 697 Eucherius Stiliconis filius.	188
Eugenius IV. Papa.	362
Evilmerodach, filius Nabuchodonosoris.	21
Eulalius, Episcopus Carthaginensis.	214
Eusebius. r. Eustathii hæresis.	166
Eutyches damnatur.	197
Euxinus pontus. 150. Exarchatus.	217
Exarchatus oppipa Pontif. cedunt.	233. 235
Exorcismi ritus. 508. Extravagantes.	326
Explicatio vaticinii Danielis de quatuor animalibus.	368
Eybergius tribunus.	678
Ezechias, Rex Juda.	14
F Aber (<i>Johannes</i>) 408. Fabia gens	48
Fabius Chisius. 605, Fabius Maximus.	88
Q. Fabius Maximus, Dictator. 64. Falisci	59
C. Fabricius Luscinus. 58. Fairfaxius (<i>Thomas</i>)	593
Falstria. 601. Famaugusta 490 Farius.	701
Farnesius (<i>Alexander</i>) 502. Faventia.	237
Ferdinandus I. Rex Hungariæ & Boh.	401.
Rex Romanorum, 414 431, Imperator.	
477, 623, moritur,	483

INDEX.

	II. Bohemiæ & Hung Rex.	534.
Cæsar.	535. moritur.	564
	III. Imperator. <i>ibid.</i>	623. mo-
ritur.		604
	IV. Rex Rom. moritur. <i>ibid.</i>	
	Gonzaga.	531
	Maria, Elector Bavarus.	689
	Rex Hispaniæ. 363. Catholicus	
		383. <i>seq.</i>
	Toletanus, Neapolitanus Pro-	
Rex	474. Rector. Belgii 486. abit è Bel-	
giô.		496
Feuqvierius.	752. Fides Waldensium.	437
Flacius (<i>Matthias</i>)	500. Flaminia.	365
Flaminius (<i>T. Quintus</i>)	72. Flemingus	570
Florentini.	359. Florentinus, Jctus.	142.
Fœdor, Moscoviæ Dux.		516
Fœdus Colonia ad Svevum.	701 Egranum.	
743. hæreditarium Sax. Brandenb. &		
Hassl. 472. Norimbergense.	423. Rhena-	
num, 704. Smalcaldicum	414. Svedic-	
cum		832
Forgatius à Turcis vincitur.		610
Forniosus. Pontifex Romanus.		271
Forum Julii 259. Livii. 237. populi.	<i>ibid.</i>	
Franciæ regionis caput Lutetia.		250
		Fran-

INDEX.

Franciscus I. Rex Gallia.	366 395 420.	Per-
seqvitur Waldenses.	436.	moritur. 444
II. Rex Gallia.	477.	perseqvitur
Protestantes.	480.	moritur. <i>ibid.</i>
Albertus.		561. 568
Alenconius.		503
Dracus.		504
Mantuae Dux.		531
Ravillacus, sicarius.		524
Francodalium.	742.	Francones Germani.
		154. 250
Francofurtensia comitia.		477
Francofurtensis Protestantium conventus.		439
Frangepanius (<i>Franciscus</i>)		635
Fregosus.	428.	Freibergae obsidio.
		569
Fresno, Marchio Hispanus.		721
Fresonum jactura.	677.	Stridrichsburg.
		515
Fridericus I. dictus Aenobarbus, Cæsar.	312	
II. Cæsar.		319
III. Austriacus, Cæsar.		361
III. Christiani IV. alter filius, fit		
Episcopus Bremensis.	564.	succedit pa-
tri in regnô.	588.	bellum Svecis infert.
601. hæreditariô jure Daniam accipit.	588	
Augustus Dux Würtenb.		825
		Au-

INDEX.

Austria Dux.	343
Comes Palatinus.	296
Durlacensis.	216
Electoꝛ Saxonix.	390. 396
Lotharingius Papa dicitur Ste- phanus IX.	289
Palatinus affectat Bohemix re- gnum. 536. fugá sibi consulit. 537. pro- scribitur. 538. Electoratum amittit. 544. moritur.	560
Philippus, Palatinus.	498
Ulricus Brunsvicensis.	532
Wilhelm9. El. Brandenb. 704.	729
Wilhelmus, Saxonix Dux.	508
Frischmannus (<i>Johannes</i>)	804
Frisius (<i>Henricus</i>) Baro.	739
Fronto (<i>Papirius</i>) JC. 142. C. Fulvius.	85
M. Fulvius nobilior. 74. Furcæ Caudinæ.	54
Furia IV. Francorum. 505. Furni9, Poëta.	131
Fürstenbergius (<i>Guilielmus Egon.</i>) Princeps. 685. 690. 734. (<i>Hermannus Egon.</i>)	729
Fuscus, Poëta.	131
A. G. Abinius. Consul.	106. 108
Gabriel Batorius.	529
Galeatius. Dux Mediolani.	350. 354. 355.
Galeri9, Imperator. 156. Gallasi9 (<i>Jacobus</i>)	559
Oo	Galli.

INDEX.

- Galli. 63. Galli Senones. 50
 Gallia Belgica. 249: Celtica 106. Romanis
 subjecta. *ibid.*
 Gallicæ nationis Concilia. 266
 Gallienus Imperator. 150. 152
 Gallorum bella intestina. 482. 532. 541. 606.
 Gallus (C. Aquilius) JC. 98. Hostilianus,
 Imperator. 147 legatus Constantii. 170
 Gandavum. 760. Caroli V. patria 384. pu-
 nitum. 426
 Gangræ Synodus 167. Gattus (*Henricus*) 467
 Gaumontius. 725. Gebehardus Ep. Eist, Pa-
 pa. 288
 Gelasius I. Episc. Romanus. 203. II. Papa. 308
 Geldria. 429. Geldriæ jura. 665
 Genfericus Vand. R. 196, 198. Gentilis (*Va-
 lent.*) 464
 Genuensis Republ. 723. urbs. 791
 Georgius, Dux Saxonix. 424
 Gvilielm9, Dux Lün 698. 730. 751
 Gepidæ. 200. Gergovix Concilium. 266.
 Gerhardus (*Balthasar*) Sicarius. 503
 Germani. 140. 248. Germanix securitas.
 798. 809
 Germania Cæsarum domicilium. 375
 Germanicum bellum. 533. Getzius. 571
 Ger-

INDEX.

- Germanicus, Drusi filius, 129
 Germersheimium. 738. Gheufii. 487
 Gibellini. 340 Gieffensis Academia. 520
 M. Glabrio. 72. Godefridus Bulionius. 305
 Godolibius Vindischgræzius Comes. 632
 Gomaristæ. 521. Gomarus (*Franciscus*) *ibid.*
 Gonzaga (*Ferdinand*) 531. Gordianus, Imp. 144
 Gorgias. 55. Goslariæ reformatio. 393
 Gotha. 484. Gothardum. 611
 Gothi Thraciam occupant. 151. vicissim e-
 jiciuntur. 179. Romam capiunt. 188
 Gottorpü arx. 833. C. Grachus interficitur. 89
 Grachus (*Tiberius*) *ibid.* Gradus urbs. 259
 Græc. Imp. III. Monarchia. 37
 Granatæ regnum. 263. Grandvillerius. 824
 Graniana cohors. 684. 686. Gratianus. 228
 Granvellanus (*Antonius Perenottus*) 483
 Gratiani decretum. 253. 268. 324
 Gratianus, Imperator. 179. Gray. 763
 Gravelius (*Robertus*) 647. 697. 803. 827
 Gravia. 769. Gregorianus Codex. 211
 Gregorius I. Episcopus Romanns. 220. II.
 Papa. 232. III. Papa. 235. IV. 269. V. 281.
 VI. 286. VII. 292. IX. 321. XI. 357. XII.
 356. XIII. 491. XIV. cujus Bulla per car-
 nificem in Galliâ combusta, 506. XV. 644

INDEX.

- Greiffenfeldius (*Petrus*) 832. 833
- Gremonvillius. 634. 709. Grenß. Häuser. 490
- Gretferus. 502. Grevelinga capta. 583
- Grimmenfis Schola. 432. Grimenstein. 484
- Griska Utrepeja. 516
- Gröningæ, oppugnatio. 677. defenfio à Du-
ce Plœnensi, Rabenhauptiô & Sickinga
confecta. 676
- Gröningensis Academia. 530
- Grönlandia à Danis lustrata. 514
- Grotius (*Hugo*) 539. Grumbachius (*Gviliel-
mus*) 484
- Gruterus (*Janus*) 508. Gvelfici Duces. 638
- Gvelfi. 340. Gvilielmina Ernestina. 738
- Gvilielmus Clivenfis. 429
- Episcopus Parisiensis. 330
- Orangius. 477. 496. 503. 701
- Rex Siciliae. 317
- Gvifianorum factio. 482. 503
- Gvifius. 474. 486. Gusmannus. 478
- Gustavus Adolphus, Sveciæ Rex. 528. op-
pugnat Polonos. 549. inducias facit, *ibid.*
Pomeranis & aliis auxilium affert. 552.
cur bellum gesserit cum Cæsare. *ibid.* fu-
periores Germaniam occupat, 558. in
bellô cadit. 559
- Adol-

INDEX.

Adolphus Sarapontanus.	705
Gustrovia. 555. Gymnasium Pofoniense. 660	
H Aganoa. 816. Hagiensis collatio. 521	
Haganoënsis præfectura.	646. 822
Hala. 118. <i>vid. etiam</i> Servilius	
Halberstadii reformatio.	393
Hamburgenses Evangelicam doctrinam recipiunt. <i>ibid.</i> homagium præstant Da- niæ Regi. 515. bellum iis indicitur.	570
Hamburgum. 646.	Hanno. 62
Harlemensis obsidio.	497
<i>de</i> Haro (<i>Ludovicus Mendoza</i>)	607
Hastiludium infelix.	476
Hatzfeldius captus.	571
Polonis subsidio mittitur.	600
Haugwitzius. 815.	Hedui. 106
Heidelberga expugnata.	543
Heilbrunna 746. Heilbrunnensis unio.	537
Heilbrunnerus (<i>Jacobus</i>)	529
Heinius (<i>Petrus Paulus</i>)	548
Heliogabalus. 142.	Hellepontus. 27
Helmstadienses Novatores.	575
Helmstadiensis Academia fundata. 489. e- jus Theologi dissentiunt ab aliis.	574
Helvetii. 106. Hemkerckius (<i>Jacobus</i>)	522
Henningus. 754.	Henricus (<i>Scipio</i>) 433

INDEX.

Henrica Adelheidis conjux El. Bav.	729
Maria Gallicana.	546
Henrici II. foedus cum Protestantibus.	454.
bellum cum Hispano.	474.
persecutio adversus Luther.	477.
mors.	476
Borbonii nuptiæ	492
Henricus I. Galliaë Rex.	288
II. Cæsar.	283.
III. Cæsar.	285
III. Galliaë Rex.	505
IV. Cæsar.	304
IV. Galliaë Rex.	506.
Pontificiam Religionē amplectitur.	ib.
occiditur.	524
V. Cæsar.	309.
VI. Cæsar.	317.
VII. Cæsar.	340
VIII. Angliæ Rex.	409. 429 444.
vocatur caput Ecclesiæ.	599
Auceps Cæsar.	274
Brunsvicens.	423. 430. 439. 474. 489
Casimirus Nassovius Princeps.	757
Fridericus Auriacus Princeps.	701
Julius.	515. 535. 561
Portugalliaë Rex.	497
Saxo.	424.
Stuardus.	485
Superbus, Bavariaë Dux.	311.
Valesius Andegaviensis fit Rex	Po-

INDEX.

Polonia. 494. Rex Gallia.	495
Heraclides. 55. Heraclius, Caesar. 221. 224.	
Herbipolis. 687. Hermannus Badensis.	820
Hermocrates Syracusanus.	32
Hermogenianus Codex.	211
Jctus.	142
Herodes Agrippa. 134. Antipa. <i>ibid.</i> Magnus.	
125. 126. 130	
Herodotus Thucydide prior.	28
Hertzbergense Colloquium, 500. Heruli. 200	
Heshufius (<i>Telemannus</i>) 501. Hetruria. 48 322	
Hetrusci, 59. Hieremias. 17.	
Hieronymus Pater. 182. Pragensis	373
Hierosolyma capta à Nabuchodonosore.	
17. expugnata à Pompejo. 105. reædificata. 24. deleta à Titô.	137
Hildebrandus, Rex Gothorum.	209
Hippias 55. Hispani ex Africâ ejecti.	491
Hispanica solitudinis causa	526
Hispanica inquisitio 454. Hochstum	709
Hochstrat (<i>Jacobus</i>) 390. Hoë (<i>Matthias</i>) 556	
Hoffmannus (<i>Daniel</i>) 501. Holckius (<i>Henricus</i>)	559
Holmia. 661. Holtzheimium	759
Homburgense castrum 637. Homerus 44	
Honorius Imperator.	181. 183 190
	III. Pa.

INDEX.

III. Papa	320
Höpfnerus (<i>Heinricus</i>) 556. Horatius, Poëta. 131	
Horneus (<i>Conradus</i>) 574. Hornhus, aquæ. 588	
Hornius captus. 561. Daniam invadit. 570	
Q. Hortensii natalis. 91. mors.	123
Hoseas, Rex Israel. 14.	Huberus 502
Hugo, Italiæ Rex. 273.	Hugonoti. 481
Hulfemañus (<i>Johannes</i>) 573. Humanajus. 536	
Hungari irruunt in Pañoniam. 271. vastant Italiam. 273. it. Saxoniam. 275. fugantur ab Othone. 276. vastant Galliam. 277. Exules.	780
Hungaria vastata.	401
Hungariæ sacerdotes ad triremes damnati.	829
Hungarica mutatio. 632.	Hungerus 502
Hunni. 179.	Humnius (<i>Aegydius</i>) 502
Hussari 722. Hussus (<i>Johannes</i>) moritur. 358.	
Huxaria. 638.	Hyperides. 55
Huxariensis Controversia.	645
Hypothetici. 580.	Hystaspes. 25
Jacob, Patriarcha.	8
Jacobi Apostoli mors.	134
Jacobus I. Magnæ Britanniaë Rex. 514. 591. moritur.	546.
Clemens, Sicarius.	505
	Cur-

INDEX.

Curlandiæ Dux à Svecis oppressus.	602
Jagello Rex Poloniæ creatur, baptizatur & vocatur Uladislaus.	351
Janiculum. 94. Jansenius (<i>Cornelius</i>)	578
Janus Razevilius.	520
Jaroslaus Bazita à Mardenitz.	534
Jaurinum. 511. Jechonias, Rex Juda.	16
Jenensis Academia.	472
à Jessen (<i>Johannes Jessenius</i>)	538
JESU CHRISTI nativitas.	133
JESUS CHRISTUS crucifixus.	<i>ibid.</i>
Jesuitæ, 417. à Venetis ejecti 519. parricidiorum auctores.	525
Ignatius, Constantinopolitanus Episcopus.	269
Illyrii. 63. domiti ab Augusto.	129
Imperiale defensionis bellum.	831
Imperium seu Monarchia Chaldæorum.	5
Romanorum quomodo dissipatum.	366. seqq.
Inæ Constitutio, 412. Independentes.	594
Incendium Puteolanum.	422
Index librorum prohibitorum.	479
Induciæ Hispano-Batavæ.	522
Indulgentiæ Papales.	386
Innocentius I. Episc. Romanus. 184. II. Papa.	
310. III. 317. IV. 330. VI. 348. X. protesta-	
O o 5	sta.

INDEX.

statum contra pacem. 587. Bullam editam contra Jansenium.	579
Inquisitio Hispanica. 454. Romæ instituta. 479. ejus tribunal combustum.	<i>ibid.</i>
Insubres. 63.	Interim. 450
Insubria, <i>vulgo</i> Longobardia.	366
Interegnum. Rom. Imp.	153. 284. 333.
Interventio Svedica pro Hungariâ	782
Joachimus Elector Brandenb.	472
Ernestus, Dux Holfatiæ.	758
Johanna Albertina. 492. Suffolcia	466
Johannes IV. Portugalliæ Rex. 566. moritur.	605
I. Episcopus Romanus. 206. VIII. Papa. 269. XII. Papa. 277. XVII. Episcopus Placentinus oculis privatur. 281. XIX. Papa. 285. XXII. 343. 357. XXIII.	356
Adolphus Dux Holfatiæ.	825
Albertus Megapolitanus proscriptus. 550. restitutus.	555
Austriacus.	496
Austrius.	633
Basilides.	515
Brandenburgicus	422 443.
Casimirus, Poloniæ Rex. 597. vincit barbaros, <i>ibid.</i> bellum gerit cum Moschis.	598.

INDEX.

598. cum Svecis 599. cum Elect. Br. 600.
 turbulentum habet regnum. 603. regno
 se abdicare decernit. 604. abdicationis
 eum poenitet. 627
- Constantinopolitanus Episcopus
 universalem se vocat. 219
- Dominicus Zuniga, Comes Mon-
 teregus. 633
- Evangelista. 223
- Fridericus, Sax. Elector. 415 430.
 capitur & ditionibus privatur. 446 con-
 stantissimus. 447. 451. dimittitur. 457 *seq.*
 moritur. 471
- Fridericus II. Sax. Dux. 472. pro-
 scriptus, captus & mortuus. 484
- Fridericus Dux Hannoveranus.
 755. 812. 830
- Galeatius Dux Mediolani. 350.
 351. 355
- Georgius I. Elector Saxoniae. 529.
 Lusatiam occupat. 536. *seq.* foedus cum
 Rege Sveciae init. 557. vincit probe Lipsiam.
 558. pacem init cum Caesare 563. & indu-
 cias cum Svecis. 572. moritur. 605
- Georgius II. conjugem ducit. 565.
 Elector fit & Vicarius imperii. 605

INDEX.

Georgius III. hæres Electoratus	
Saxonici.	743
Leidenfis.	416
Philippi Audacis, Burgundiæ Du-	
cis, filius.	252
Philippi Valesii filius, Rex Galliæ.	
	350
Philippus, Elector Mogunt.	612.
	621. 698. 704. 728
Rex Bohemiæ.	346
Saxonix Elector.	396. 405
Sepusius Transylv.	401
Sigismundus Transylv.	484
Sveciæ Rex.	485. 509
Tserclæ Tillius contra Svecos	
exercitum ducit. 555. Thuringiam & Mis-	
niam vastat. 557. vincitur. 558. vulnere	
accepto moritur.	559
Wilhelmus Juliacensis moritur.	53
Johannis Baptistæ obitus.	134
Jojachim, Rex Juda.	16
Jovianus, Cæsar.	173
Jovis Olympii templum Hierof.	138
Irenæus. 500. Irene Imperatrix.	239
Iretonius. 597. Isaaci nativitas,	7
	Irm-

INDEX.

Irmgarda, Limburgi Comes.	664
Isabella Clara Eugenia,	512
Regina Angliæ.	346
Isalis fl. 653. 668. Isauricus (P. Servilius)	112
Isocrates. 55. Israelitarum servitus in Æg.	8
Iraëlitici populi migratio ex Ægypto. <i>ibid.</i>	
Italia. 165. Ivam Vasilowitz.	515. 516
Juba, Rex Mauritanæ.	115
Judæa Romanis tributaria.	105
Judices Iraëlitarum.	8
Jugurtha, Numidiæ. Rex.	90
Julia Academia. 489. Juliacum munitum.	530
Juliacensis motus.	523. 529
Julianus, Imperator. 171. (Salvius) JC.	139
Julius. I. Episcopus Romanus. 173. ejus E-	
pistolæ. <i>ibid.</i> II, Pontifex. 266. 410. III.	455
Brunsvicensis.	489
Vindex.	135
C. Julius Orator. 98. Jupiter Belus.	6
Jura mons. 771. Juramentum Caroli V.	405
Jus <i>Canonicum</i> combustum. 391. <i>devolutio-</i>	
<i>nis</i> in Brabantia. 625. <i>eligendi</i> Cæsares pe-	
nes principes Germaniæ viros.	281
B. Justi cœnobiū. 468. Justinianæ Codex.	212
Justinianus I. Imperator.	207. 210. 212
O o 7	II. Im-

INDEX.

II. Imperator.	228
Justinus I. Imperator.	207
II Imperator.	210.216
è subulcô fit miles	205
<i>Justorum</i> nomen in Catalogô Pontificum Romanorum deficit.	609
Justus Callistratus, Jureconsultus.	142
Comes Bronchorstii.	664
Juvenalis, Poëta. 127. C. Juventius, J. Ct. 9, 98	
K Annius (<i>Christianus Ernestus</i>) Baro.	643
Kefenhüllerus (<i>Paulus</i>) 782. Kellerus (<i>Jacobus</i>)	529
à Kielmansek (<i>Johannes Adolphus Kielmannus</i>)	660.833
Kintzkus. 561. Kinzingus fl.	817
Kirchner (<i>Timotheus</i>) 489. Kleisti, Baro) 728	
Knipperdolingus, Anabaptista.	416
Königsmarckus. 585. (<i>Otho Guilielmus</i>)	759
Kratzius in bellô captus & occisus.	561
Krockovius (<i>Laurentius Georgius</i>)	753
L Abasfardach; Rex Babylonæ.	21
Labeo (<i>Artistius</i>) Jureconsultus.	99
Lacedæmonii Græcorum potentissimi. 27.	
eorum foedus cum Rege Pers.	33
Ladislaus Alberti II. Cæsaris, filius.	363
Chunus, Hungariæ Rex:	315

INDEX.

C. Lælius. 88.	Lænas vid. Popilius,
Lalandia 601.	Lambojus, 568
Lamech. 3.	Landavia. 743.
Laomedon. 42	
Langensalzenſe colloq̄vium.	500
Lateranenſe Concilium Romæ fuit.	319
Latermannus (Johannes) 574.	Latini. 59
Latium, 44.	Laudus (Guilielmus) 592.
capite pl.	593
Legatio Hispanica ad Pontificem de conce- ptione B. Virginis.	544.
Leges Gracchorum. 89.	Julii Cæſaris. 119.
Octavii, <i>ibid.</i> Syllæ.	97
Legiones C. Cæſaris veteranz.	245
Imp. Rom. Octavii Cæſaris.	130
L. Lentulus Româ fugit.	111
Leo I. Imperator.	198. & ſeq̄.
I. Episcopus Romanus. 194. ejus Episto- læ.	195
II. Imper. 232. infestus Episc. Romano.	
233. statuas omnes ejicit è templis.	234
II. Papa 227. ejus Epistolæ.	<i>ibid.</i>
III. Papa.	240
IV. Imperator	238
VIII. Papa instit. ab Henrico Aucupe.	
278. ejus decretum.	<i>ibid.</i>
IX. Papa,	285
X. Pa	

INDEX.

- X. Papa. instituit mercatū indulg. 386
- XI. Papa. 518
- Arminius. Cæsar Græcus. 263
- Leodiensis Episcopatus. 701. Episcopus. 669
- Leonhardus Donatus Venetus. 519
- Wilhelmus affectat Archiepiscopatum Magdeburgensem. 551. vincitur prope Lipsiam. 568
- Leonidas. 33. Leonnatus. 42
- Leontini 31. Leontius, Imper. 230
- Leopoldina arx. 611. Leosthenes. 34
- Leopoldus I. Imperator. 604. 623. 627. 824.
- Leotychides. 33. M. Lepidus, Prætor. 112
- Leslaus. 561. Levafa, Reventz. 611
- Lex Agraria 89. Mosaica. 425. Salica. 347
- Libertini. 424. Libri Conciliorum. 161
- Lichtenbergense colloquium. 500
- Lichtenfort. 761. Licinius, Poëta. 88.
- Lichtensteiniana causa. 667
- Licinius, Cæsar. 159. Lignius Princeps. 788
- Ligures. 63. Limburgicus Ducatus. 828
- Lindaviense colloquium. 500
- Lingen arx. 761. Lingvarum confusio. 5
- Lipsia amplectitur Religionem Lutheranam 424. obsidetur à Johanne Friderico. 445. occupatur à Tilliô & recipitur. 558. ab Holckio.

INDEX.

Holckio. 559. à Svecis.	569
Lipfiense prælium primum.	559
secundum.	568
Lipfiensis Protestantium conventus.	556
Lis Oldenburgica.	565
Lithuanorum contradictio.	786
Litorius. 190. Litvania expugnata.	598
Liturgia Ecclesiæ Anglicanæ.	592
M. Livius Salinator.	69
Livonia amplect. Relig. Lutheranã. 393. de dit se Polon. Regi. 480. adimitur eidẽ.	549
Lobkowitzi 9. 751. 757. Lojola (<i>Ignatius</i>)	417
Lohra. 820. Lombardus (<i>Petrus</i>)	463
Londinense incendium.	615
Londinum. 717. Longavillæus.	606
Longinus (<i>Cassius</i>) 14. Longobardi. 216.	233. 240
Longobardia. 314. 366. Longolandia.	601.
Longus (<i>T. Sempronius</i>) 63. Lothar. 279. 632	
Lotharingiæ Dux. 629. 630. 693. ejus inconstantia.	567
Lotharius I. Cæsar. 267. II. Cæsar.	309
Fridericus Pontifex Moguntinus.	741. 803
Galliæ Rex.	279
Louvojus Marchio.	700
	Louy-

INDEX.

Louyfa Maria Niverniensis nubit duobus fratribus.	585. 586.
Lubinski (<i>Matthias</i>)	575.
Lubomirski	9. 600
Lubomirskiani motus	603. 627
Lucani, pop. Italiae.	92
Lucania.	59
Lucanus, Poëta.	136.
Luceria in Apul.	225
Lucilius, Poëta.	88.
Lucius, Episc. Rom.	148
L. Lucilius Balbus, Jctus.	98.
L. Lucullus.	101
Q. Luctatius Catulus, Consul.	62
Ludovica Maria,	628
Ludovicus I. Cæsar. Caroli M. filius.	258
II. Cæsar.	267
III. Balbus, Cæsar.	270. 271
IV. Cæsar.	344
IX. Galliae Rex.	329. & seq.
XI. Franciae Rex.	663
XII. Galliae Rex.	366
XIII. Galliae Rex. 524. persequi- tur Hugonotos. 541. moritur.	567
XIV. Galliae Rex. <i>ibid.</i> 620 Mari- am Theresiam uxore ducit. 607. pacem init cum Hispano infert. <i>ibid.</i> bellum ite- rum Hispano infert. 608. Pontifici bel- lum inferre cogitat.	<i>ibid.</i>
Aurelianensis Dux.	353
Gondaus.	652. 716
	Ger-

INDEX.

Germaniæ Rex.	270
Henricus.	731
Hungariæ Rex.	394
Palatinus.	415
Philippus, Palatinus.	560
Lugdunense Concilium	330
Lugdunensis obfidio.	497
Lugdunū. 259. Luithold9 Oth. Cæſ. filio.	276
Luneburgicum præſidium.	645
Lupoldus, Bav. Dux. 311.	Luppia fl. 128
Lufcinus. <i>vid.</i> Fabricius.	
Lufitania 72. 84. à Philippo II. occupata.	
497. deficit ab Hispano.	566
Lufitaniæ Comitia.	788
Lutetia. 280. obſeſſa.	505
Lutheri (<i>Martini</i>) natalis. 386. theſes, <i>ibid.</i>	
proſcriptio & exilium 392. mors.	440
Luzenſe prælium	559
Luvignius. 826.	Luxemburgius. 714
Luxemburgiani milites.	687
Luxemburgicus Ducatus.	717
Lyſerus (<i>Polycarpus</i>) 556.	Lyſias. 81
Lyſimachus. 42.	Lyſippus 39
M acedonia, Provincia facta	78. 139
Macedon. hæreſis. 182. Macer, J. Ct. 9. 142	
Machinæ coriaceæ.	549
	Macri-

INDEX.

Macrinus, Cæsar. 142.	Magnentius. 169
Magdalena Sibylla, Brandenb.	565
Magdeburgum recipit doctrinam Evange- licã. 393. occupatur à Mauritiô Sax. 453. à Cæsarianis. 554, ab exercitu Brandenb.	612
Magnus, Dux Saxonix.	296
Magogum regnum. 6.	Mahometi nati- vitas. 219
Mahometus II.	242
IV. Turcarum Imperator. 610	
Amurath9 filio, Turc. Imp. 362	
Dux.	222
Major (<i>Georgius</i>) 462. Majoranus, Imp. 199	
Major domus idem qui Præfectus Palatii.	251
Maltenfes. 403.	Mamelus, Rex Bab. 11
Mamitus, Rex Babylonix.	10
Manahes, Rex Israel.	13
Mancalæus, Rex Babylonix.	11
Mancinus, Consul.	84
Manfredus Friderici II. filius nothus.	331
M. Manlius, 51. T. Manlius Torqvatus. 51	
Mansfeldius (<i>Ernestus</i>) 535. moritur. 457	
Marcæ Comitatus. 675.	C. Marcellus, Consul. 111
	Mar-

INDEX.

Marcellus (<i>M. Claudius</i>) 65. (Ulpius) JC-	
tus.	139
Episcopus Romanus, 157. II.	474
Marchia nova 798. <i>Ukkerana</i> .	<i>ibid.</i>
Marchio Grana. 825.	Marcomañi. 140
Mardenitz <i>vid.</i> Jaroslaus.	
Margareta Gallicana nubit Sabauda.	476
Hispana.	604
Parmensis.	483
Valesia.	492
Maria Anglicana. 410. fit Regina. 466. nu-	
bit Philippo II. <i>ibid.</i> Papatum in Angliã	
restaurare conatur.	590
Christiana, Comes Leonstein.	782
Medicæa.	524
Scotiæ Regina.	485
Theresia, Hispan. Regis filia.	607.
	624
Virgo an sine peccato concepta.	544
Marianæ liber combustus.	525
Marienbergæ capta. 549.	C. Marius 94
Marloratus (<i>Augustinus</i>)	493
Marpurgenses Theologi.	575
Marrucini, populus Italiæ.	92
Marsi, populus Italiæ.	<i>ibid.</i>
Martialis. 137.	Martianus, Cæsar. 197
	Mart-

INDEX.

Martianus V. Papa,	358
Massaniſſa , Numidiæ Rex.	79
Masſilia obſeſſa à Cæſare.	III. ſeq.
Matthias Auſtriac9 fit Bohæmiæ & Hungariæ Rex. 523. Cæſar. 529. 623. moritur.	535
Maudachium.	743
Maulbrunnense colloquium.	489
Mauri vel Mauritani in Hiſpaniam irruunt. 232. ex Hiſpaniâ ejecti.	526
Mauritius Cæſar.	218. & ſeq.
Naſſovius Princeps.	757
Saxonix Dux oppugnât Turcas. 429. inſtituit Scholas. 432. Cæſari militat. 443. fit Elector. 447. Cæſarem oppugnât. 456. vulnere accepto moritur.	459
Uranius	503. 546
Maxentius Cæſar.	158
Maximianus , Cæſar.	156
Maximilianus I. Cæſar, Friderici filius.	362
II. Imperator. 483. 623. moritur.	495
Auſtriacus appetit Poloniæ Regnum.	509. ſeq.
Bavarus. 536. fit Elector.	544
Henricus Elect. Col. 637. 713	Ma-

I N D E X.

Maximinus, Cæsar. 143.	Maximus J Ct9. 142
Maximus (<i>Q. Fabius</i>) Dictator.	64
Mazarinus (<i>Julius</i>)	606
à Meden (<i>Emanuel</i>) Pseudo-Propheta.	530
Mediolanensis Ducatus.	420
Mediolanum evertitur.	314. & seq.
Mediomatricum urbs.	705
Medum Regnum. 6.	Megapolitani. 456
Mejena. 707.	Melanchth. (<i>Philipp9</i>) 462 498
Melitenfis insulæ oppugnatio.	484
Sp. Melius interficitur. 49.	Memelia. 549
Menander, J Ctus. 142.	Menapii. 250
Mendoza (<i>Ludovicus</i>) de Haro.	607
Menna, Patriarcha Constantinopol.	213
Mensium nomina à qvô	262
Merodach, Babylonix Præfectus.	15
Merseburgensis Episcopatus.	235
Messala, Poëta. 131.	Messana. 788
Messanenses motus in Sicilia.	788
Metaurus, fl. 129.	Metellus (<i>Q. Cecilius</i>) 90
Metense tribunal.	639
Metensis Episcopatus. 807.	Methusala. 3
Metianus (<i>L. Volusius</i>) J Ctus.	139
Metis. 458. 467.	Metropolit. civitates. 259
Metropolitani Episcopi officium.	175
Michaël Federowitz.	517
	Ima

INDEX.

Imperator Græcus.	269
Korybutus Viesniaevicius.	678
Thomas, Rex Poloniæ.	720
Milo (<i>T. Annius</i>) 110.	Miltiades. 33
Minerius. 436.	Minturnæ. 94
Mirandula. I.	Misenenfis Schola. 432
Mislenta. (<i>Cælest.</i>) 574.	Mithrid. 93. 100 <i>seq.</i>
Misnia reformatur. 424.	fulmine tangitur miraculofo.
Moabitarum Reges.	446 17
Modestinus, Jureconsultus.	343
Mœnus, flumen. 251. 712.	Moefia. 145
Moguntina Synodus.	258
Molæ ferreæ.	469
Moldaviam Turca invadit.	540
Molinaus (<i>Petrus</i>)	521
Mollifonica cohors.	756
Mompelgardicus Dux.	733
Mompelgartense colloqvium.	502
Monacensis Princeps.	829
Monachium Bojorum.	805
Monarchia I. 20 II. 24. III. 37. IV.	121
Monasteriensis Episcopus 655. 761	bellum infert Batavis. 614
	Pax Hispanica-Batava. 586.
	Cæsareo-Syccica. <i>ibid.</i>
	Rex

INDEX.

Rex.	416
Urbs. 668 ab Episcopô capitur.	612
Monckius (<i>Georgius</i>) 596. Mongomerus.	476
Monmuthius Dux. 703 Mons Bresacijs.	708
Montali 9. 732. 770. Montec. <i>vid.</i> Raymund 9.	
Monteregius. 633. 640. 772. Morini.	250
Mosa, fluvius. 249. 267. Moscum regnum.	6
Moschi in Poloniam irraunt. 598. Livoni-	
am vastant.	600
Moscua Russorum. 636. direpta.	517
Mosellæ tractus.	706 824
Moses educit populum Israël ex Ægyptô.	
8. ejus libri convertuntur in ligvam Græ-	
cam.	43
Mudena. 653. Muhamed Mauritaniæ R.	497
Mülbergense prælium.	446
Muleasses. 419. L. Mumî 9 Corinthum inc.	83
Münzerus (<i>Thomas</i>) 395. Mus (<i>P. Decius</i>)	51
Musculus 501. Mysia.	218
Q. Mutius Scævola, Pontifex.	98
N Abuchodonosor. 16. ejus somnium. 17.	
& explicatio. 18. it. potentia, 20. super-	
bia punita.	<i>ibid.</i>
Nadasdius (<i>Franciscus</i>)	642
Nancejum. 705. 734. Narses Eunuchus.	210
Narses, Rex Persarum.	156
Pp	Nasi-

INDEX.

Nasica (<i>P. Cornelius</i>)	79.	Nassovii Comites.	734
Nassovius Sarapontanus Comes.			636
Navaiilius Dux.	762.	Neapolis.	365
Neapolitanum Regnum.	384.	cedit Gallis.	
	334.	Pontifex affectat.	474
Necessitudo Lusitaniæ.			659
Neoburgicus Dux.			689. 700
Neoburgum Fioniæ.			602
Neomagensis urbs.			767
Nero Claudius Cæsar.	135.	(<i>C. Claudius</i>)	129.
	<i>vid.</i>	Tiberius.	
Nerva (<i>M. Cocceius</i>)	134.	Nervii.	250
Nestorii hæresis.	187.	Nevius, Poëta.	76
Neubergerus (<i>Theophilus</i>)			556
Neuhäusel.	à Turcis capitur.		610
Nicæa.	430.	Nicænum Concilium	165. 174
Nicephorus Imperator.			241. 257.
Nicias, Dux Atheniensium.			32
Nicolai I. Papæ ad Michaëlem, Imperato-			
rem Græcum, Epistola.			269
Nicolaus II, Papa.	289.	III. Papa.	361
	Razevil.		417
Nicomedes, Bithyniæ Rex.			93. 100
Nicopolis.	351.	Nicosia	490.
Niger.			141
Nimrod Nohæ pronepos.	4.	primus Rex Ba-	
byloniorum,	5,	robustus venator,	<i>ibid.</i>
			Sa-

INDEX.

Saturnus ab aliis nuncupatur.	<i>ibid.</i>
Ninive, urbs. 6.	Noha moritur. 7
Ninus Sabbatium Regem oppressit.	<i>ibid.</i>
Non-Conformistæ.	591
Nordlingense prælium.	561.
Nordmanni. 270.	Noricum 724
Norimbergense Romanensium foedus.	423
Norimbergensia Comitia.	393.
Normandia.	793
Novellæ Constitutiones.	212
Numantia deleta.	85
Numerianus occiditur.	155. <i>seq.</i>
Nuptiæ infelices in Galliâ. 476.	Parisienses.
	492
O Bdamius de Wassenaar.	614
Occidentis Imperium ad Germanos translatum.	241
Oceanus Britannicus. 193.	Ochus. 35
Ochinus (<i>Bernhardus.</i>)	464
Octavius Piccolomineus.	568
C. Octavii natalis, 105.	Cn. Octavius. 94
C. Octavius, nepos Cæsaris.	122.
Odenatus, Rex Syriæ.	152
Odoacer Rugus. 200. 201. 202.	Offenbur-
gum.	820
A. Offilius, J. Ctus. 99.	Oemitium. 568
	Ol.

INDEX,

Oldenburgica causa.	780
Olivarius, Pro-Rex Lusitaniæ.	566
Oliverius Cromwellus, 595. Bellum cum Batavis gerit. 596. Svecis auxilium fert. 600. moritur. 596. ejus corpus ad suppli- cium trahitur.	577
Olsovskius (<i>Andreas</i>) 628. Omlandia.	768
Onoldius (<i>Jochimus Ernestus</i>)	537
Oppelia, 538. Orestes, Patricius Romanus,	202
Orientalis societas. 649. Osiand, (<i>Andr.</i>)	462
Osnabrugensis transactio.	792
Ostendæ obsidio, 513.	Ostrogothi 202
Otho <i>vel</i> Otto I. Cæsar. 276. II. 279. III. 28.	IV. 318,
Bavariæ Dux.	296
Comes Limburgi.	666
Saxoniz Princeps.	273
Ottenvalschius. 585.	Oxfordia. 594
Othocarus, Bohemiæ Rex.	334
Ottomannus, Turc. Monarchiæ autor. 242	
Oxensternius (<i>Axelius</i>) 560. (<i>Benedictus</i>)	775. 782. 806.
P Acis Clivensis conditiones.	663. 666
Pactio Bredana. 650. Monasteriensis.	646. 711
	Pactum

INDEX.

Paetum Vossense. 700.	Padus fl. 194.
Pacuvius, Poëta. 88. (<i>C. Attejus</i>)	JCtus. 99
Palatinatus Rhenani jura.	622
Rhenensis.	731
Palatinus Princeps ignominiosè mulctatur.	313
Palmyra. 153. Pandectæ sunt fragmenta.	211
Pannonia. 195.	Pannonii. 129
Pantaleonis Monasterium.	713.
Papatus biceps. 357. triceps.	<i>ibid.</i>
Papenheimius. 548. 560.	Papia. 395
Papinianus trucitatus.	142
Papiri9Fronto, JCtus. <i>ib. Sex.</i> Papiri9, JC. 98	
<i>Cn.</i> Papiri9Carbo. 95. L. Papiri9Curlor. 53. 54.	
Pappus (<i>Leonhardus</i>) Canonicus Constantiensis.	792
Pares Regni Gallia.	346. & seq.
Parisiense foedus. 651. Parisina nuptia.	492
Parisina Academia instituta.	262
Parlamentum Anglicanum	592
Parma. 237.	Parmense bellum. 456
Parthi Armeniam occupant.	133
Parthicum bellum.	109. 192
Paschalis. I. Papa. 263. II. Papa.	307
Passaviensis transactio. 458. confirmatur.	473

I N D E X.

Paternus (<i>Tarruntius</i>) Jureconsultus.	142
Pathmus Lutheri.	392.
Patzii.	786
Paulus III. 416. 433. IV. 474. Ferdinandi imperium agnoscere recusat. 478. moritur. 479. V.	518
Anazatus.	196
Jureconsultus.	143
Servita, Venetus.	433
(<i>L. Æmilius</i>) Consul.	78
Pauperes de Lugdunô.	436
Pausanias, Lacedæmoniorum Dux.	29
Pax ad Montes Pyrenæos. 630. 631. Aquisgranensis. 619. 616. 680. Clivensis. 764. Gallica. 699. Genuensis. 724. Hafnensis. 836. Monasteriensis. 743. Olivenfis. 812. Osnabrugensis. 781. Rothschildensis, <i>ibid.</i> Septentrionalis. <i>ibid.</i> Westphalica.	678
Peccatum Originis an substantia sit.	509
Pecuniæ æstimatio iniqua.	543
Pelagius II. Episcopus Romanus.	219
Peligni, populus Italiæ.	92
Peloponnesiacum bellum. 29. 31. Pelusium. 16	
Pentapolis. 165. Peresius (<i>Alphonsus</i>) 504	
Pericles. 30. Perodius. 804. Persæ. 218. 220.	
M. Perpenna, Consul.	86
Per-	

INDEX.

Perfarum Regum splendor.	41
Persecutio, Gallicana.	422
Perseus, Macedonum Rex.	78
Perficum Imperium. 24 ejus finis.	36. 37
Perfius, Poëta. 136.	Petrarcha. 325.
Petrejus Dux Pompejanus.	11
Petrus, Apostolus.	160
Hungariæ Rex.	285
Philippus Episc. Bambergensis	739
Princeps Lusitaniæ	605. 828
Peyrerius (<i>Isaacus</i>) Præ-Adamita.	581
Pflugius (<i>Julius</i>) 449. Phalaridis taurus, 82	
Phalereus Demetrius.	55
Pharnaces, Mithridatis filius.	114
Philippicus Bardanes, Imperator.	231
Philippus I. Galliæ Rex.	305
II. Hispanus affectat Imperium.	
452. Belgium ei Sacramentum dicit. 454.	
ducit Mariam Anglicanam. 466. fit Rex	
Hispaniæ. 468. ejus bellum cum Papâ &	
Gallô. 473. naufragium patitur. 482. fi-	
lium Carolum capit, 487. Archiepiscopi	
Coloniensis dignitatem imminuit. 669.	
moritur. 513. ejus morituri Consilium. 662	
III. Hispaniæ-Rex. 513. moritur.	
	543

I N D E X

IV. Hispaniæ Rex. <i>ibid.</i> 624. editum promulgat de uxoris. 527. moritur.	608
Arabs, Imperator.	146
Audax, Burgundiæ Dux.	352
Brunsvicensis occisus.	459
Cæsar.	317
Dux B. pater Caroli V.	363
Hassia Landgravius.	443. 447
Macedonum Rex.	72
Maria Mediolanensis,	359
Palatinus,	402
Pulcher, Galliæ Rex.	357
Valesius, Galliæ Rex.	347
Philipsburgum. 742.	P. Philo. 52
Philopœmen, Dux Græcorum.	34
Phocas, Imperator.	220
Photius, Constantinop. Episcopus	269
Phrygia occupata.	93
Phul, <i>aliàs</i> Belochus I. Assyr. Rex.	13
Phul Assur, cognomento Tiglath Pileesser.	<i>ibid.</i>
Piccolomineus (<i>Octavius</i>)	568
Picentes, populus Italiæ.	92
Picenus ager. 265. Picti, populus. 189. 191	
Pilsnensis obsidio. 535. Pisistratus.	46
	Pipi-

INDEX.

Pipinus, Rex Francorum.	193
Cæsar Germanus.	241
L. Piso, Consul. 108.	Pistorius, 502.
Pius IV. 433. 480. V. 491.	Plato Physicus. 55
Platerus (<i>Philippus</i>) 534.	Plautus. 76
Plocius, Poëta. 131.	Plönensis Dux. 750
Polemo 55. Pollio, Poëta. 131.	Polonia 814
Poloniæ motus intestini.	603
Polonici Regni initium.	283
Polonorum bellum civile.	509. <i>seq.</i>
& Svecorum perpetuæ lites unde originem habeant.	511
Polydorus Spartanus, Dux Græcorum.	33
Polygamia Anabaptistarum.	417.
Pomerania Occidentalis. 798. Orientalis.	796
Pomeraniæ reformatio. 393. subactio à Gustavo Adolpho. 553. Ducum antiqua stirps deficit. 565. pars maxima Svecis concessa.	587
Cn. Pompejus Magn. 108. <i>seq.</i> Sex. Pompejus, 117.	
Pomponius, Jurisconsultus.	143
legatus Regis Galliarum.	691. 733
Pontifex Romanus.	687. 779
obfessus & captus à Carolo V.	398

INDEX.

Pontificum sedes Avenionem translata	341
C. Popilius Lænas.	77.
Portensis Schola.	432
Portugallia ab Hispano occupatur.	497.
deficit.	566
Sp. Posthumus Albinus.	54.
Pouzius	<i>vid.</i>
Rodericus.	
Præ-Adamitarum figmentum.	582
Prælium in Albô monte.	537.
Domitiacum.	
565. Lipsiense primum.	558.
Lipsiense secundum.	568.
Lützenfe.	559.
Neoburgense.	602.
Wittstockianum.	565
Præsidium Cæsareum Confluentiæ.	706
Praga à Cæsare occupata	537
Pragensis arx à Svecis capta.	585
pax.	563
Prierias (<i>Sylvester</i>)	390
Primatus Pontificis Romani.	220
Princeps Pio.	820.
Priscus (<i>Flavius</i>) JC.	99
Probus (<i>M. Aurelius</i>) Imperator,	154
Prodicus, Orator.	55.
Protagoras, Or.	<i>ibid.</i>
Prophetarum libri vertuntur Græcè.	43
Protestantium nomen.	403
res inclinata apud Hung.	623
Prusias, Bithyniæ Rex.	76
Prussia à Svecô vastata.	549
Ptolomæus Auletes, Ægypti Rex.	108
	Diony?

INDEX.

Dionysius, Rex Ægypti	112
Epiphanes.	73
Philadelphus laudatur.	43
Philometor.	76
Puffendorffius (<i>Esaias</i>)	691
Pupienus, Imperator. 145.	Puritani. 591
Puteolanum incendium.	421
Pyrenæus mons. 256. <i>saktus</i> .	255 267
Pyrrhus, Epirotarum Rex.	57
Pythagoras. 46.	Python. 42.
Q Vadi. 140.	Qvintilius Varus. 128
Qvedlinburgense Colloqvium	501
T. Qvintus Flaminius.	72
R Aab. 511.	Rabenhauptius (<i>Carolus</i>) 676.
	678
Rackosiani. 520.	Radzivilius. 722
Ragotskius. 571. infelix Contra Polonos bellum gerit.	600
Ramus (<i>Petrus</i>) 493.	Raphaël Torrenus 724
Ratisbona. 803.	Ratisponense colloqvium.
	502
Ratisponensia Comitia. 383. 426. 441. 495. 544.	553. 568. 604
Ratisporia. 538. Rätzinus (<i>Stephanus</i>) 636. 646	
Ravaillacus (<i>Franciscus</i>) Sicarius.	524
Ravenna urbs.	237
Ravennas Archi-Episcopus.	229
Raymundus à Montecuculi. 712. 817. 818 821.	
Turcas vincit.	611
Razevil (<i>Janus</i>) 520. (<i>Nicolaus</i>)	417
Reductio populi Judaici ex Captivitate Babylonica.	24
	Reges

INDEX.

Reges apud Romanos.	46
Regiomontana academia.	432
Regulus (<i>M. Attilius</i>)	60
Religionis pax. 473.	Remonstrantes. 521
Rencherlochianus aditus præclusus.	818
Renchena 819.	Rendsburgum, 831. 833
Reqvesenius (<i>Ludovicus</i>)	496
Revalienses se Sveco dedunt.	480
Rhætia 548.	Rhegia. 237
Rheingravius 701. 770.	Rhemense conciliū. 257
Rhenoberca. 638. 669. 762. ejus recuperatio. 669	
Rhenus fl. 127. 251. ejus transitus.	823
Rhetis bellum infert Octavius Cæsar.	128
Rhodii equites possident bona Templariorum.	342
Rhodus 137.	Ricciolus (<i>Joh. Baptista</i>) 491
Richelius (<i>Johannes Armandus</i>)	567
Richardus Cromwellus, Angliæ Protector	596
Riga. 422. 600.	Ricon. 428
Rinælenfes Theologi.	575
Rivetus (<i>Andreas</i>)	580
Robertus vel Rupertus Bavarix Dux & Rheni Palatinus eligitur Cæsar.	354
Galliæ Rex	282
Gravelius.	647. 697. 803
Rodericus, Hispaniarum Rex.	232
Pouzius, Neapol. Pro-Rex.	583
Rogerus, Siciliæ Rex.	310
Rohanæus Dux.	792
Roma capta. 188. 198. 398. spoliata.	189
Romæ urbis initium.	44
	Roman,

INDEX.

Roman. Imp IV. Monarchia.	42.131
Romanorum legati in Græciam missi, ut illinc adferrent leges.	48
Romanorum Consules. 47. Decemviri. 48. Reges.	46
Romulus. 44. Ronquillo Legatus Hisp. 711	
Sex. Roscius. 98. Rotenspachium. 819	
Rotmannus (<i>Bernhardus</i>) Anabaptista. 416	
Rudolphus I. Imperator. 334. 738	
II. Imperator. 496. 623. moritur. 629	
Sveviæ Dux, Cæsar. 304	
Ruffinus à militibus trucid. 184. 188	
Jurisconsultus 143	
Rugi, populus Germ. ad mare Balth. 202	
Rupella. § 41. & seqq. P. Rupilius. 86	
Rupifortius Marchio. 704. 708. 738. Rupi- 500	
pius. 766	
Ruscinonensis Comitatus. 600	
Rusii. 814. Livoniam aggrediuntur. 517	
Rufforum bellum intestinum. 516. mores 517	
Ruteni, populus Galliæ. 88. Rutilius (C. 52	
<i>Martius</i>) 613. 757	
Ruyter (<i>Michael Adrianus</i>) 723	
SABAUDIA. 431. Sabaudus. 723	
Sabbatius, Sagarum Rex 7	
Sableus. 754. Sacramentaria controv. 394	
Sagæ. 7. Sagunthus. 63	
Salamis. 490. Salassii, Alpium in- 129	
colæ. 765	
Salinator (<i>M. Livius</i>) 69. Salina. 765	
Salmanassar, Rex Assyriæ. 14	
P P 7	Sai-

INDEX.

Salmenſis Princeps. 734.	Salvius Julianus J.C.	139
Samariæ expugnatio.		14
Samnites, populus Italiæ.		59. 92
Samfon Mediolanenſis, 391.	Sancta Liga. 404.	486
Sandenifium. 250.	Sanderus (<i>Nicolaus</i>),	414
Sapores, Rex Perſarum,		149
Saraceni, 222.	Saragoſſa.	633
Saraſar, filius Sennacherib.		15
Saravus fl. 705.	Sardinia.	365
Sardanapalus, Rex Aſſyriæ.		12
Sarmatia 365. Europæa.		7
Sarmatæ. 154. 157.	Sartor. Rex	416
Saul, primus Rex Iſrael.		8
Saxones in Germaniâ.		177
Saxonix bellum inteſtinum		445
Saxonicum bellum		254. 304
Scævola (<i>Q. Mutius</i>) Pontifex.		98
Schaffgotschius (<i>Chriſtophorus Leopoldus</i>)		787
Scania. 601.	Schefflerus.	500
Schenkianum propugnaculum.		652. 767
Scholastica Theol. 578.	Schombergi 9.	766 828
Schonborniorum gens.		728
Schramius, Pro-Prætor.		697
Scipio Heinricus. 433.	Cn. & P. Scipiones.	62
P. Scipio Aſſyriæ. 74. oppreſſus.		87
P. Scipio Æmilianus.		81
Scipio (<i>L. Cornelius</i>) 62. dicitur Aſiaticus. 74. P.		
<i>Cornelius</i>) P. filius. 65. Conſul. 69. dicitur		
Aſſyriæ. 70. moritur.		75
Scoti. 189. 191. Carolum I. Regem ſuum pro-		
dunt.		594
Scythæ. 146. ſeq. Sebastianus Luſit. Rex.		497
		Se-

INDEX.

Securitas Belgii. 673.	Flandriæ. 659.	Westphalia.	673
Sedinensis recessus.			809
Sedinum. 797.		Selandia. 658	547
Selandiæ Academia Sorana.			
Selestadium. 756.	Seleucus R. Syriæ. 42		
Selingstadium. 730.	Selneccerus. 501		
Selymus 489. cum Venetis bellum gerit.			490
Semiramis, uxor Nini. 8.	Sempronium. 831		
Sempronienſis Comitatus, 831.	Sena. 467		
T. Sempronius Longus.			63
Senatus Hagiensis. 771.	Seneca, Poëta. 136		
Seneffa. 759.	Sennacherib, Rex Assyriæ. 14		
Septemviri Germaniæ.			281
Septimius Severus, Cæsar.			141
Sepulchrum Archimedis.			66
Sepusius (Johannes) Transylv.			484
Servius Galba, Dux. 136.	Serini9 (Nicolaus) 610		
Q. Sertorius. 100.	C. Servilius Hala. 490.		
Servetus (Michael) 464.	P. Servili9 Mauric9 112		
P. Servius Sulpitius.			98
Servita (Paulus) Venetus			433
Servius, Poëta. 46.	Tullius, Rex Rom. 46		
Servorum tumultus in Sicilia.			85
Sestus oppidum in Hellespont.			27
Severus, Cæsar. 199.	Sfortia (Franciscus) 420		
Sibylla Clivenſis.			471
Siciliæ latitudo. 35. 365.	regnum. 525.	Reges Pontificibus sunt devincti.	337
Sickinga. 676.	Siculæ vesperæ. 337		
Siculi motus intestini			583
			Si-

INDEX.

Sidonius (<i>Michael</i>)	449
Sigismundus, Cæsar.	356.359
Hungariæ Rex.	351
Poloniæ Rex. 509. moritur.	560
Silesiorum cum Ferdinando II. pax.	537
Silius Italicus. 136.	Simmerensis princ. 731
Sinshemium. 745.	Slabata (<i>Wilhelmus</i>) 534
Sirochus, Persarum Rex	221
Slevicensis Dux.	833
Slevicensis Ducatus.	834
Sliccius (<i>Joachimus Andreas</i>)	538
Smalcaldicum bellum. 441. fœdus.	414. 422
Smefancius. 534.	Snolskius. 804
Smolenskum captum à Moschò.	598
Sobieskius (<i>Johannes</i>)	721. 722
Societas Gallica. 693. Liberarum urbium.	669
Socinus (<i>Faustus</i>) 465. (<i>Lælius</i>)	464
Socrates. 55.	Solminatur tristitia. 446
Solon apud Athenienses.	46
Solymanus Turcarum Imperator. 241.	402.
	428
Sophocles, Poëta Tragicus.	30
Souchius. 757.	Spandovia. 555
Spanhemius (<i>Fridericus</i>)	580
Sparetus, Rex Babylonix.	11
Sparrius (<i>Petrus</i>) Baro.	680
Spensippus. 55.	Sphærus, Rex Babylonix. 11
Spina longa. 629.	Spinola (<i>Ambrosius</i>) 537
Spira (<i>Franciscus</i>) Causidicus	460. 461
Spirensia Comitia,	397. 403. 430
Spraghius. 697.	Stadius, Poëta. 137
	Staf.

INDEX.

Staffordus, Hiberniæ Pro-Rex.	593
Stancarus (<i>Franciscus</i>)	463
Statua Danielis explicatur.	368
Steinbockius. 602.	Steinheimium. 709
Stella nova in Cassiopejâ.	494
Stephanus II. Papa. 237. IV. 263. IX.	289
Batorius, Poloniæ Rex. 495. mori- tur.	509
Hungariæ Rex.	284
Martyr.	160
Sternbergius (<i>Adolphus Uratislaus</i>)	688
Stetinum. 602.	Stilico. 188
Stralsundia à Cæsarianis occupata.	550
Strato. 55.	Strigelius (<i>Victorinus</i>) 500
Strigonium. 428.	Stuartus (<i>Henricus</i>) 485
Svavis Polanus. 433.	Suda. 629
Svecl cum Cæsaribus & contræderatis pacem ineunt. 586. in Poloniam irruunt. 599. vincun- tur in Dania.	602
Svendius (<i>Lazarus</i>) 489.	Sverinum. 555
Svesiones. 250.	Svevi. 127. 251
Suffolcia (<i>Johanna</i>) 466. Sulpiti9 (<i>P. Servius</i>) 98	
Sulzbacensis Palatinus.	602
Swolla 669. 677.	Sylverius Episc. Rom. 215
L. Sylla. 93. seqq. Sylvæ Ducis oppugnitio. 549	
Sylvester I. Episc. Rom. 207. III. Papa.	286
Symmachus, Episcopus Romanus.	201
Syneretistæ.	575
Syracusæ expugnata.	65
Syracusani portus descriptio.	33. & seqq.
Syracusarum descriptio.	66. & seqq.
	Ta-

INDEX.

T Acitus, Imperator. 154.	Taffiletta. 636
Tamperius (<i>Henricus</i>) 535.	Tannerus. 502
Tarpejum Saxum. 50.	Tartari, 177. 597
Tarqvinus <i>Collatinus</i> . 47. <i>Superbus</i> .	46
Tarruntius Paternus, Jctus.	142
Tartaria Præcopensis,	723
Tartarorum irruptio.	627
Tasfillo, Dux Bavarixæ.	254
Tattenbachus (<i>Johannes Erasmus</i>)	642
Taurus mons. 74.	Taurus Phalaridis. 82
Telina vallis. 548.	Tertullianus, Jc. 193
Templarii trucidantur	342
Templius (<i>Gvilielmus</i>)	634. 773
Terentius Clemens, Jurisconsultus.	142
Comicus.	88
Tetzelinus (<i>Johannes</i>) 226	Thebæ. 26
Themistocles. 29. 33.	Theodat9 Goth. Rex. 208
Theodora, Justiniani uxor.	215
Theodoricus, Gothorum Rex.	194
Ostrogothorum Rex	200
Theodosianus Codex	211
Theodosius I. Imperator.	181. 183
II. Arcadii filius, Imp.	187
III. Imperator.	232
Thefauri Ecclesiæ.	388
Theophrastus. 55.	Theutoni. 91. 248
Thomas Aniellus Amalfius seditionis Neapolitanæ autor.	583
Fatricida.	400
Ismaelis filius.	419
Thracia. 110. 168. 179. 232.	Thuang. 493
Thucydides. 23.	Thuringi. 232
	Thum.

INDEX.

Thummius (<i>Theodorus</i>)	550
Tiberius, Cæsar,	132
II. Imperator.	218
III. Imperator.	230
filius L. Junii Bruti.	47
Gracchus.	89
Nero, pater Tiberii Cæs.	134
Ticinum. 63.	Tiglath Pileffer. 13
Tigranes, Armeniæ Rex.	101
Tillius <i>vid.</i> Johannes Tserclaës.	
Titius Cæsius Jureconsultus,	99
filius L. Junii Bruti,	47
Vespasianus,	136
Tocajum. 538.	Toletanum Concilium,
	IV. 224
Tongrensis porta. 703.	Tonninga. 833
Torgensis conventus	406.500.508
Torqvatus (<i>T. Manlius</i>)	51
Torrenus (<i>Raphaël</i>)	724
Torstensohnus. 568. Holsatiam vastat. 570.	
Viennæ metum incutit. 571. ab exercitu secedit,	572
Torunienſe Colloqvium	573
Tothius Comes,	680.775
Totilas, Rex Gothorum.	209
Tracaſſagnius. 788. Trajanus (<i>Ulpius</i>) Cæſar. 101	
Trajectum ad Moſam.	285.669.675.701.
Transſalania. 655. Tranſylvanici motus,	512
Tranſylvania à Turcis vexatur,	600
Trafimenus lacus.	65
C. Trebatius, Jureconsultus.	99
Trebellius, Bulgariæ Rex. 231.	Trebiana fl. 63
	C. Tre-

INDEX.

C. Trebonius. 118.	Trebia fl. 63
Trevirensis vaticinium. 414.	Treviri. 250
Tribonianus, J. Ctus. 211.	Tribunal Spirense. 666
Tribuni militum Romæ.	50
Triburiæ concilium.	271. 272
Tridentini concilii initium. 433. translatio. 449. restitutio. 455. solutio. 456. continuatio & finis.	480
Tripus (<i>Elias</i>) 549.	Trivultius. 436
Tritumviratus Romanus	122
Trojanum bellum. 44.	Trompius. 596. 697
Trousius, Marchio. 707.	Tryphonius, J. C. 142
Tullius (<i>Servius</i>) Rex Rom.	46
Q. Tullius Cimber.	118
Tullum occupatum à Gallò.	458
Tunderensis præfectura.	831
Tuneta in Africâ regio.	364
Tunetum, Mauritanik metropolis.	419
Turainius (<i>Henricus</i>) vice Comes Turenus. 674.	699
Turæ & Turcicum Regnum.	242
profligati. 611. Caneam occupant. 582	
Turenus. 606.	Turonense concilium.
Typographiæ inventio. 360.	266
Turrianus (<i>Janellus</i>) 469. (<i>Matthias</i>) Comes. 534. Præfectus Mediolan.	341
Tuscanus J. C. 139. Tufzkiewitz (<i>Georgius</i>) 573	
Tychopolis. 515. Typographiæ inventio. 360	
Tyridates, Armeniorum Rex.	147
V Alachiæ defectio,	722
V Valdeccius, (<i>Georgius Fridericus</i>) 758. 761	

INDEX.

Valens (<i>Alburnus</i>) Jctus. 139. Imperator.	177
Valentiniani atqve Valentis edictum.	178
Valentinianus I. Imperator.	176
III. Imperator.	190
Gratiani filius,	180
Valerianus, Imperator.	149. 150
M. Valerius Corvinus.	51
Valesius <i>vid.</i> Henricus & Philippus.	
Valgius, Poëta, 131.	Vandali. 140
Varadinum. 611.	Varius, Poëta. 131
Varna, seu Dionysopolis.	362
Varus (<i>P. Alphenus</i>) Jctus. 99. (<i>Quintilius</i>)	128
Vascones. 255.	Vaubrunius. 738
Vaubrunianum supplementum,	713
Vaudemontius. 758. 826.	Ubii. 128
Ubbo Emmius, Historicus.	530
Vedelius, Baro 751. (<i>Nicolaus</i>)	521
Veientes. 59.	Velites Polonici. 722
Veneti. 626. 627. pacem cum Carolô V. faciunt.	
404. bellum gerunt cum Paulo V. 518. cû Fer-	
dinandô II. 532. cum Turcâ.	582
Venetorum urbs condita. 195. potentia.	366
Veniarum literæ	388
Venulejus Celsus, Jureconsultus.	5142
Verdenfis possessio.	805
Vergerius (<i>Joh. Baptista</i>) 461. (<i>Petrus Paulus</i>) <i>ibid.</i>	
Verius 827.	Verthmullerus. 751. 821
Verus (<i>L. Aurelius</i>) Imperator. 140. (<i>Vinidius</i>)	
Jureconsultus.	139
Vesalia. 549.	Vesontio 106. 259
Vesontium. 763.	Vesperæ Siculæ. 337
	T, Vc.

INDEX.

T. Vespasianus, Cæsar.	136
Vestini, populus Italiæ.	92
T. Veturius Calvinus, Consul.	54
Vicarius inferni	413
Vicecomitum Mediolan. familia.	348
Victor II. Papa. 288. 289. III. Papa.	305
legatus Pontificis Romani.	207
Vienna, Galliæ oppidum.	130
Viennæ obsidio.	402
Viennense Concilium.	195
Viesniewicz (Demetrio) 722. (<i>Michaël Korybutus</i> .)	628
Vigilius, Episcopus Romanus.	215
Villarsus. 717.	Vilna. 598
Vinariensis Disputatio.	500
Vincentius, Mantuæ Dux.	548
Pontificius Legatus.	207
Vindelici. 128.	Vindex (<i>Julius</i>) 135
Vindischgræcius (<i>Godoliebius</i>) Comes.	632
Vindobona. 691. 709. 796. Vinidius Verus. J.C.	139
Virgilius, Poëta. 131.	L. Virginius. 49
Viriatus Dux exercitus.	84
Virodunum captum.	467
Visci duo, Poetæ. 131.	Visigothi 202
Visitatio Saxonica.	396. seq. 508
Visurgis. 628.	A. Vitellius. 137
Viterbium vastatum.	321
Vitiges, Gothorum Rex.	209
Vitrius. 789.	Vivonnius Comes, 790
Uladislaus, Poloniæ Rex.	351
evocatur in Rusiam. 517. fit Rex	
Poloniæ. 560, conjugem habet Cæciliam Re-	na-

INDEX.

natam Austriacam. 565. moritur.	585
Ulpianus, Papini discipulus	143
Ulpianus Marcellus, Jurisconsultus.	139
Trajanus, Cæsar.	101
Ulricus, Holsatiæ Dux occisus.	561
Ulyssipona. 719.	Ulma. 740
Ulrica. 833.	Umbri, populus Italiæ. 92
Unio Electoralis.	741. 801
Volsorum bellum in Romanos.	28
L. Volumnius. 52.	Volusianus, Cæsar. 148.
L. Volusius Metianus, Jctus.	139
Vorstius (<i>Conradus</i>)	522
Vrangelius (<i>Carolus Gustavus</i>)	571. & seq.
Urbanus II. Papa. 305. VI. 357. VIII.	545. 579
Uxoratorum privileg. ap. Hispanos.	527
Waldenses. 436. 605.	Waldus (<i>Petrus</i>) 496
Wallensteinius <i>vid.</i> Albertus Wallenst.	
Wallis, Rex Gothorum	189
Wandali. 190. 191.	Wangelinus. 698. 753. 764
Wartberg 392.	Wassenaar <i>vid.</i> Obdamius.
Welffo, Dux Baviariæ.	309
Wenceslaus, Cæsar.	349. 623
Wentworth (<i>Thomas</i>) capite plectitur.	593
Wertheimium. 712.	Wesenbecius (<i>Petrus</i>) 508
Westphalia, pars Germ.	128
Westphalica pax	568
Westphalici motus.	416
Wilhelmus III. Princeps Auriacus.	656
Brunsvicensis.	427
Hassæ Landgrafius.	430
Slabata.	534
Wilstettium, Hanovicæ ditionis oppidum. 825	Wim-

INDEX

Wimpina (<i>Conradus</i>)	320
Wiselochium. 744.	Wittenius. 657
Wittenbergensis Academia fundata. 386, re- stituta.	507
Obsessio & occupatio.	446
Wolfgangus Comes Ottingensis.	626
Wilhelmus Neoburgicus.	529
Wolfæus (<i>Thomas</i>)	410
Wormatiæ conventus Episcop.	297
Wormatiense colloquium.	426
Wormatiensia comitia.	392. 432.
X Antippus, Dux Græcorum.	27
Xenocrates, Philosophus.	49. 55
Xenophon Socraticus.	55
Xerxes, quid? p. filius Darii.	26
Z Acharias, Papa.	235
Zameis, Rex Babylonæ.	9
Zamoscius 509.	Zarnetschius. 509
Zæmannus. 550.	Zebrzidovius (<i>Nicolaus</i>) 520
Zedechias, Rex Judæ exoculatur.	17
Zeno Isauricus, Imperator.	199
Zenobia fœmina animosa.	152
Zepherinus, Episcopus Romanus	228
Zollerana gens.	798
Zopyrus Babylonem obsidet.	26
Zotimus, Episcopus Romanus.	185
Zrinus (<i>Petrus</i>)	642
Zuniga <i>vid.</i> Joh. Dominicus.	
Zuski, Muscoviæ Dux.	517
Zutphania. 767.	Zwinglius (<i>Ulricus</i>) 395
Zwinglianorum confessio.	407

